

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА
ВГО «АСОЦІАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА
ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«Дитинство XXI століття: інноваційна освіта»

25-26 жовтня 2018 року

Кременчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА

**ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА**

**ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

**КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ
ІМЕНІ А.С.МАКАРЕНКА**

**ДИТИНСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ:
ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА**

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

25-26 жовтня 2018 року

Кременчук

УДК 371.13: 372:378
ББК 74.1/74.58

Дитинство ХХІ століття: інноваційна освіта: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С.Макаренка, 25-26 жовтня 2018 року) / [редактор-упорядник: Т.В.Кулікова] – Кременчук: Методичний кабінет, 2018. – 200 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Кулікова Т.В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін (редактор випуску)

Деньга Н.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології початкової освіти

Яценко Т.В. – кандидат психологічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін

Видання містить доповіді Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дитинство ХХІ століття: інноваційна освіта». Молоді та досвідчені науковці, практики, психологи, методисти висвітлюють актуальні питання в галузях педагогіки, психології, в дошкільній та інноваційній освіті.

Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, аспірантів, психологів, соціальних педагогів, реабілітологів, дефектологів, методистів ЗДО, викладачів, вихователів, студентів.

За достовірність фактів, дат, найменувань, прізвищ, цифрових даних, за орфографічне, пунктуаційне, стилістичне оформлення відповідають автори публікацій.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

Посвідчення про реєстрацію УкрІНТЕІ №468 від 04.10.2018 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 05.11.2018 року)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ: СУЧАСНИЙ РОЗВИВАЛЬНИЙ ПРОСТІР ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА

Яценко Т. В., Корнєєва Д. С. Стиль батьківського спілкування як фактор формування характеру дитини.....	8
Тарапака Н. В. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного предметно-ігрового середовища.....	10
Маслюк А. М. Переживання казки в психічному розвитку дитини.....	14
Зімакова Л. В. Проекція світу дорослих у мультиплікаційних фільмах для дітей: аналіз картини світу.....	17
Коробко Ю. В., Рижкова К. М. Особливості гендерної поведінки старших дошкільників у сюжетно-рольовій грі.....	22
Михайленко Ю. М. Фактори, що впливають на соціальний розвиток дітей та умови, що йому сприяють.....	25
Носкіна Л. М. Розвиток діалогічного мовлення дітей п'ятого року життя засобом сюжетно-рольової гри.....	30
Крамаренко В. О. Формування креативності дітей дошкільного віку за допомогою сучасного мистецько-ігрового матеріалу.....	33
Корячка А. В., Найдьон Т. В. Проект «робота з сім'ями, які потрапили у складні життєві обставини».....	37
Станіченко О. Ф. Аналіз нормативно-правових документів з проблеми виховання чуйності у дошкільників.....	40
Писаренко Т. М. «Кінезіологія» в роботі з дітьми дошкільного віку.....	43
Пашигар М. С. Вплив української народної гри на виховання патріотизму у дітей старшого дошкільного віку.....	46
Федорчук О. І. Повернути гру в сім'ю дошкільника.....	49
Корф І. В. Створення розвиваючого освітнього середовища як запорука успішного формування життєвої компетентності дошкільника.....	54
Токарева Л. Д. Взаємодія дорослого і дитини в ігровій діяльності.....	58

СЕКЦІЯ 2. РАННІЙ ВІК: ТОНКОЩІ ЗРОСТАННЯ

Остапко Л.О., Рукіна Ю.В. Психолого-педагогічні основи адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного навчального закладу.....	62
--	----

Остапко Л.О. Значення малих жанрів фольклору для мовленнєвого розвитку дітей третього року життя.....	66
Дорошенко Т.М., Литвиненко К.Д. Сутність сенсорного розвитку сучасної дитини раннього віку.....	70

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Гнізділова О.А. Використання методики «ляльки з особистими історіями» у правовому вихованні старших дошкільників.....	75
Крутий К.Л., Грицишина Т.І., Стеценко І.Б. Природничо-наукова освіта дошкільників: формуємо культуру інженерного мислення у дітей.....	79
Гагаріна Н.П. Використання творів живопису в роботі з дітьми дошкільного віку як складова формування художньо-продуктивної компетенції.....	83
Карабасва І.І., Яценко Т.В. Психолого-педагогічний підхід до ознайомлення зі знаковою системою на образній основі.....	87
Любченко І.І. Особливості застосування інноваційних технологій особистісно-орієнтованого навчання.....	90
Яценко Т.В., Пономаренко А. А. Ефективність впровадження мультисенсорного підходу в освітній роботі з дошкільниками.....	94
Яценко Т.В., Матлаш К.М. Особливості використання мультисенсорного підходу в роботі вихователя ДЗО.....	98
Пізня Г.В., Денчук І. Використання нетрадиційної методики кюїзенера з метою формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку.....	101

Дорошенко Т.М. Інноваційні технології сучасної освіти.....	108
---	-----

Краснянська І. П. Сім'я головний осередок входження дитини в соціальне довкілля.....	113
---	-----

Рассохіна О.В. Технологія «створення ситуації успіху».....	116
---	-----

Кузнєцова О.В. Сучасні інновації в дошкільній освіті та підготовка фахівців до їх реалізації.....	123
--	-----

Кучай А.І. Інтерактивні технології та особливості їх застосування в дошкільлі.....	126
---	-----

СЕКЦІЯ 4. ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анастасьєва І.А. Гіперактивність дитини як психолого-педагогічна проблема.....	131
---	-----

Ніжинська О.В. Соціально-психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків.....	135
--	-----

Коробко Ю.В., Жерновкова К. Інноваційні підходи в роботі з дітьми-логопатами як засіб розвитку мовленнєвої компетенції....	139
Остапко Л.О., Євдокимова О.В. Формування правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.....	142
Бордюг Ю.В. Готовність вихователів для роботи з дітьми в умовах спеціальних груп дошкільних навчальних закладів.....	147
СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІНИ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ: ДОСЯГНЕННЯ, ПРОТИРІЧЧЯ, ПЕРСПЕКТИВИ	
Москалик Г.Ф. Проблеми реформування дошкільної освіти України початку ХХІ століття.....	152
Євченко І. М. Психологічна суверенність цінностей студентів...	155
Пізня Г.В. Підвищення ефективності проведення практичних і семінарських занять з фахових дисциплін дошкільного виховання в умовах зміни освітньої парадигми.....	158
Яловенко І.М. Педагогічні умови реалізації наступності формування навчально-пошукових умінь старших дошкільників і молодших школярів у світлі реформування початкової школи....	165
Матюха Ю.О. Використання інноваційних форм роботи на лекції-візуалізації з предмету «українська мова (за професійним спрямуванням)».....	172
Мацько В.В. Інноваційна діяльність вихователя в сучасному закладі дошкільної освіти.....	177
Шаповал О.Г. Розширення освітнього середовища за допомогою смарт-технологій.....	180
Чорноволенко Л.В. Підвищення психологічної компетентності педагогів як необхідна складова модернізації дошкільної освіти..	183
Пристап В. В. Інноваційні підходи до формування еколого-природничої компетентності в дітей дошкільного віку.....	185
Бровата О.Б. Впровадження інноваційних технологій в освітній процес ЗВПО як засіб підготовки конкурентоспроможного фахівця для сучасного закладу дошкільної освіти.....	190

СЕКЦІЯ 1. СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ: СУЧАСНИЙ РОЗВИВАЛЬНИЙ ПРОСТІР ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА

Яценко Т.В.

*кандидат психологічних наук, викладач
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

Корнєєва Д. С.

*студентка групи В21Б
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

СТИЛЬ БАТЬКІВСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ХАРАКТЕРУ ДИТИНИ

У наш час родинні відносини втратили свою значимість, перестали бути необхідним фактором духовного й фізичного розвитку особистості. Складність відносин батьків і дітей полягає у прихованому, інтимному характері людських стосунків, у не в змозі батьків повною мірою реалізувати виховний потенціал через недостатність психолого-педагогічної інформації.

Формування характеру дитини розпочинається, перш за все, в сім'ї. Дитина сприймає батьків, як найбільш значущих людей в своєму житті. І саме стиль спілкування батьків і дітей сприяє гармонійному розвитку особистості дошкільників.

Стиль виховання – спосіб, метод виховання, типова для батьків система принципів і норм, індивідуальних особливостей впливу на дітей. Іншими словами „стиль виховання“ – сукупність настанов та відповідної поведінки, яка стосується не конкретної дитини, а характеризує ставлення до дітей взагалі [2].

Найвагоміші дослідження видів батьківського ставлення до дітей проведено психологом Д. Бомрід. Вона вважає: „...для того, щоб оволодіти мистецтвом виховання, потрібно навчитися балансувати ступінь контролю за дитиною і духовної теплоти“. Отже, емоційність є переважаючою формою відносин між батьками та дитиною й відрізняє сімейне виховання від суспільного.

У психолого-педагогічній практиці вирізняють такі критерії аналізу батьківсько-дитячого ставлення:

- ступінь емоційної близькості (любов, прийняття, емоційне тепло або відторгнення);
- ступінь контролю за дитячою поведінкою (високий - із найбільшою кількістю обмежень, заборон; низький - із мінімальними заборонами) [1].

Батьківський контроль і емоційність у відносинах з дитиною впливають на прояв дошкільниками просоціальної поведінки, формування характеру, моральних цінностей і розвиток суспільних навичок.

Психолог-дослідник Е. Маккобі у своїх працях підкреслює, що ступінь контролю батьків за діями дітей змінюється відповідно до того, як ті, дорослішаючи, набувають навичок самоконтролю і відповідальності за свої вчинки [3].

Проаналізувавши роботи вчених-психологів Д.Бомрід та Е.Маккобі, прийшли до висновку, що ступінь контролю та емоційної близькості батьків і дитини умовно можна поділити на групи: *партнерський, дитиноцентричний, жорсткий, нейтрально-заперечуючий стиль*.

Партнерський стиль (демократичний, авторитетний), поєднує в собі високий рівень контролю та теплі стосунки між дорослими й дітьми. Батьки приймають дитину такою, яка вона є, вони відкриті до спілкування, прислухаються до дитячих думок та побажань.

Дитиноцентричний стиль (гіперопіка, симбіоз, „дитина, що замінює чоловіка“, „гіперсоціалізуюче виховання“) – надмірна опіка, підвищений контроль за дитиною. Батьки, які дотримуються дитиноцентричного стилю поведінки, в більшості випадків мають високий рівень тривожності, різні страхи та постійне відчуття небезпеки, що наближається.

Жорсткий стиль (авторитарний, „жорстоке звернення до дитини“, „надмірна вимогливість“, „авторитарна гіперсоціалізація“, „сильні вольові батьки“). Цей стиль включає в себе високий рівень контролю та прохолодні стосунки. Відсутність любові й турботи, уваги й піклування, постійний контроль та докори формують агресивно налаштовану, апатичну, невпевнену особистість. В основі таких стосунків знаходиться елемент жорстокості та підкорення.

Нейтрально-заперечуючий стиль (індиферентний, ігноруючий, неприйняття, бездоглядність,) поєднує в собі низький рівень

контролю та холодні стосунки. Основою цього стилю є нехтування інтересами дитини, неприйняття індивідуальних особливостей, відсутність зацікавленості її життям [3].

Слід зазначити, що жорсткий та нейтрально-заперечуючий стилі дитячо-батьківської взаємодії негативно впливають на особистість дошкільника.

Отже, тип батьківського виховання має істотний вплив на розвиток індивідуума, зокрема, на формування психіки та характеру дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Насонова О. Б. Становлення дитячої особистості у сімейних взаєминах / О. Б. Насонова // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини. – К., 1996. – 187 с.
2. Федоришин Г. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї / Г. Федоришин. – Івано-Франківськ, 2006. – 168 с.
3. Целуйко В. Вы и ваши дети / В. Целуйко. – Ростов на Дону: “Феникс”, 2004. – 430 с.

Тарапака Н. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
Комунальний заклад «Кіровоградський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
м. Кропивницький*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПРЕДМЕТНО-ІГРОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Зміни, які відбуваються в суспільстві на сучасному етапі його розвитку, породжують нові вимоги щодо системи освіти й виховання підростаючого покоління. Одним із основних завдань сучасної теорії і практики виховання дитини дошкільного віку є вивчення її особистості та усіх факторів, що впливають на її становлення. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальне середовище.

Дослідження проблеми впливу середовища на соціалізацію дитини в дошкільному віці виникли не сьогодні.

У найширшому розумінні під соціальним середовищем розуміють всю соціальну дійсність (державу, суспільство); у більш вузькому – середовище, яке безпосередньо оточує дитину і тим самим впливає на її розвиток, формування характеру, інтересів, нахилів, ціннісних орієнтацій тощо. Виходячи з такого розуміння природи людини, «її поведінка і діяльність, формування всіх її психологічних функцій нерозривно пов'язані з навколишнім середовищем і зумовлюється ним» [2, с. 55].

Процес соціального розвитку дитини починається з раннього дитинства і проходить у певному соціальному середовищі. Малюк розвивається в межах своєї сім'ї, соціального та національного оточення. На нього впливають батьки, родичі й інші дорослі, однолітки, з якими він спілкується, а також дошкільний навчальний заклад, як соціальна інституція, де він соціалізується [4, с. 42]. Віддаючи належну роль впливу на соціалізацію дитини дошкільного віку макросередовищу та мезосередовищу, необхідно зазначити, що найбільший соціалізуючий вплив на особистість, на нашу думку, здійснює мікросередовище сім'ї та дошкільного навчального закладу. В чому ж полягає його вплив на соціалізацію особистості, яким чином він відбувається?

Розглядаючи особливості впливу соціального середовища на соціалізацію дитини, представники концепції персоналізації стверджують, що під таким впливом розуміється «процес її входження в нове соціальне середовище та інтеграцію з ним» зауважує дослідник Кравченко [3, с. 23].

Ж. Піаже, звертаючись до розгляду проблеми впливу соціального середовища на особистість, що соціалізується, зазначав, що «останнє впливає на людину з самого народження тією мірою, що й середовище фізичне, і не лише впливає, а й безпосередньо трансформує її структуру» [5, с. 213].

Першим природним чинником соціалізації для дитини виступає сім'я, яка протягом усього життя є тим мікросередовищем, на тлі якого відбувається особистісне зростання людини. Батьки – найближчі та найрідніші для неї люди. За допомогою батьків маленька дитина задовольняє потреби в психологічній захищеності, емоційному спілкуванні. З перших днів існування дитину оточують рідні люди, які залучають її до різних видів соціальної взаємодії.

Перший досвід соціального спілкування набувається малюком ще до того, як він починає розмовляти. Опановуючи певні знання, навчаючись розуміти свої спонуки, дитина поступово переходить на вищий рівень розвитку – формулювання бажань і прагнень задовольнити ці потреби в діяльності. Відповідно до розширення кола уявлень про соціальне середовище, в дитини змінюються потреби, стають усвідомленими оцінки подій, явищ, вчинків людей, що оточують [3, с. 25]. З цього приводу Ж. Піаже писав: «Розмовляючи зі своїми близькими, дитина кожної миті спостерігає, як підтверджуються або заперечуються її думки, і вона поступово відкриває величезний світ сторонніх відносно себе думок, що дають їй нові відомості або впливають на неї» [5, с. 217]. Водночас, на соціалізацію особистості, на нашу думку, здійснює неабиякий вплив домашня атмосфера: стиль взаємовідносин у сім'ї, психологічний клімат, ставлення дорослих до різних подій, явищ суспільного життя, до інших людей. Дитина в сім'ї «приміряє» себе до суспільства, а це, в свою чергу, стимулює її соціальну активність. Проекція на «світ людей» є діяльністю, що допомагає дитині засвоїти норми людських взаємовідносин та включає дитину у систему цих відносин поза межами сім'ї, таким чином висловлює свою думку з приводу соціалізації дошкільників А. Богуш та Н. Гавриш [1, с. 140].

Т. Крвченко зазначає, що сім'я як мікросередовище, в якій знаходиться дитина, може як сприяти соціалізації дитини, так і стримувати її. Адже особистість не може розвиватися у соціально схвальному напрямку, якщо сім'я, що її оточує, є «морально застиглою: низький моральний рівень сім'ї створює значні перепони повноцінної соціалізації дитини [3, с. 25].

Т. Крвченко наступним соціальним мікросередовищем для дитини визначає дошкільний навчальний заклад – середовище, де вона продовжує отримувати елементарні знання, уміння, навички, які гарантують формування в неї здатність орієнтуватися в довкіллі, набувати життєвого соціального досвіду, адекватно реагувати на явища, події, людей, предметний світ.

Під впливом дошкільного навчального закладу в дитини формується свідоме ставлення до себе як до самостійної особистості, рівної з іншими людьми, відбувається становлення позитивного образу «Я», формування почуття гідності та власної значущості серед інших людей. У дошкільника формується

адекватна самооцінка, збереження свого «особистого простору», усвідомлюється поведінка з урахуванням можливих реакцій інших людей, виховується вміння пристосовуватися до життя в нових соціальних умовах і також протистояти негативним впливам незнайомих, коректно припиняти неприємне спілкування.

Тому соціальне середовище може як сприяти процесу соціалізації, так і стримувати її. За умови відповідності соціального середовища соціальним потребам дитини, процес соціалізації дитини відбувається ефективно. У випадку несприятливих впливів соціального середовища процес соціалізації дитини хоча й відбувається, але при цьому набуває рис нестабільності, соціальної малоцінності, навіть злочинної спрямованості [3, с. 25].

ЛІТЕРАТУРА

1. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія / А. М. Богущ, Л.О.Варяниця, Н. В. Гавриш; за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
2. Кравченко Т. В. Соціалізація особистості й соціальне становище / Т. В. Кравченко // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – Київ – Житомир: Волинь, 2003. – С. 132 – 137.
3. Кравченко Т. В. Соціалізація особистості й соціальне становище / Т. В. Кравченко // Теоретико-методичні проблеми дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – Вип. 9. – К.: 2006. – С. 23 – 29.
4. Павелків Р. В. Дитяча психологія / Р.В.Павелків, О.П.Цигикало. – К.: Академвидав, 2008. – 431 с.
5. Пиаже Ж. Избранные психологические труды; пер. с англ. и франц. / Ж. Пиаже. – М.: Международная пед. академия, 1994. – 476с.

Маслюк А. М.
*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
Національна школа суддів України
м. Київ*

ПЕРЕЖИВАННЯ КАЗКИ В ПСИХІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Психологічні знання становлення української спільноти, і особистості зокрема, відрефлексовані дослідником історії психології, дають можливість обрати правильний вектор у розумінні багатоголосся сучасної психологічної парадигми. Зокрема, до психологічних здобутків видатного психолога української діаспори ХХ століття О. Кульчицького, відноситься аналіз проблеми формування психіки дитини.

У роботі «Переживання казки і літературного твору в психічному розвитку дитини й молоді» (1965) автор намагається проаналізувати психологію дитини з психоаналітичної точки зору. Ті проблеми, які ми переживаємо в дорослому житті знаходяться значно глибше і стосуються питань виховання в дитинстві. Нова генерація українців можлива лише зі зміною освітніх парадигм і вихованням нового покоління українців. Саме казка є тим проникаючим у підсвідомість дитини засобом, яка є настільки важливою у формуванні характеру, що має більше значення протягом семи років життя, ніж у наступні сімдесят. Психологія дитини, на думку О. Кульчицького, виявляється в казці й дорослі мають з'ясувати психологічні наслідки впливу казки на душу дитини. «Усі люди, поки вони стануть дорослими, мусять кілька років перебувати серед своїх родин як ельфи-карлики. Про те, що вони ельфи, - дорослі не знають. Не вважають собі дорослих за чужих і самі карлики. А проте, обидві групи, що живуть ніби спільним життям, мають свої власні світи» [1, с. 37].

Ці маленькі «ельфи-карлики» бачать світ через гру тут-і-тепер, оскільки їх не цікавить, що було в минулому і, що буде в майбутньому. Фантазія дітей перетворює все навколо на фантастичний світ, де кропива, може стати гущавиною лісу або чужим військом, яке можна подолати за допомогою різки-меча тощо. В цьому казковому світі трапляються і неприємності, що

пов'язані зі світом дорослих, які «ельфи-карлики» намагаються пережити, подолати. Світ дорослих представлений двома постатями: «Доброю феєю», яка відгадує всі бажання і «Геросом» могутнім чоловіком. І поруч з дорослими всесильні у своєму світі «ельфи» почувають себе у світі дорослих «карликами», наприклад, великий стіл може бути у дитячому світі цілим палацом, а стілець – високим і недосяжним тощо.

Дитина на підсвідомому рівні прагне відповідати образу дорослого і це призводить до того, що в психіці дитини розвивається підсвідоме передчуття метаморфози. До чого це призводить? Такий розвиток призводить до загибелі старого й народження нового. Таке світобачення дитини вказує на те, що є казка для неї? «Вона не є для дитини казкою в значенні дорослих, себто фантастичною вигадкою, що різко протистоїть дійсності. Казка для дитини, навпаки, є епос її світу, епос її світосприймання» [1, с. 39].

Казка – це гра дитини, де вона приміряє на себе ті чи інші ролі наслідуючи не тільки поведінку героїв, а й їх внутрішній світ. Дитина в казці переживає, і ці переживання впливають на несвідому частину психіки. На думку, О. Кульчицького, на світосприймання «ельфів» впливають три комплекси емоційного чуттєвого світовідчування дитини: комплекс розірваної двоєдності з матір'ю, комплекс меншовартості дитини порівняно з дорослими та комплекс метаморфози.

Вчений-психоаналітик вказує на те, що глибинна психологічна дія казки, як і кожна глибинно-психологічна дія, є наслідком прихованих проблем, які виявляють себе у формі тих чи інших образів.

Наприклад, депривована дитина, що відчуває свою покинутість матір'ю, як і головний герой казки перемагає свою самотність і знаходить свою дорогу в життя. Першими дослідниками материнської депривації були представники психоаналітичного напрямку психології: З. Фройд, В. Коблінер, Р. Шпіц [3] тощо. За їхніми спостереженнями раптове відлучення від матері викликало такі зміни в житті дитини, які мали далекосяжні руйнуючі наслідки загалом на особистість. Їхні дослідження були продукуювані необхідністю вивчити й спробувати полегшити життя великій кількості дітей, які залишилися без батьків внаслідок подій Другої світової війни. У психоаналітичній

теорії ранні дитячі стосунки розглядаються як основа для всіх подальших відносин людини з її оточенням, а родина – як базовий осередок формування особистості.

Так, М. Савчин зазначає: «Діти, виховані в умовах материнської депривації (не отримали в грудному віці достатньої любові, турботи, із несформованою прихильністю батьків, діти із притулку, соціальні сироти), частіше зазнають насильства, ніж діти, які виховані у нормальних сім'ях» [2, с. 396]. Інша дитина, яка відчуває комплекс меншовартості у зв'язку з відстороненням її дорослими на другий план, саме в казці своїми діями компенсує свою неповноцінність, вона відчуває себе головним героєм казки якого люблять, цінують, поважають, тобто дитина в казці переживає своє переродження (метаморфозу), тим самим звільняючи дитячу душу від тиску комплексів.

Метаморфоза, як ознака смерті й відродження, характерна переживанням дитини віком від 4 до 8 років, оскільки глибині внутрішньої метаморфози відповідає прихований несвідомий страх перед новими формами існування, бажання швидше стати дорослим. Казка дає таку можливість дитині і стає для неї своєрідною школою життя, полігоном, який дає можливість опанувати механізми психічної дійсності.

Ми погоджуємося з думкою А. Адлера про важливість перших подій у житті маленької дитини. Саме події дитинства проєктуються і залишаються наближеними до основних життєвих інтересів. Особистість виступає суб'єктом і намагається реалізувати свої можливості, бути автором свого життя.

О. Кульчицький приходять до висновків, що українська казка і український літературний твір є обов'язковим елементом виховання і збереження української ідентичності. Особистість починається з казки, яка допомагає перемогти несприятливі для розвитку особистості комплекси дитинства й продовжується формування психічних структур у юнацькому віці на прикладах літературних героїв. У випадку, коли літературні постаті мають українську душу, живуть українськими ідеалами та прагнуть до здійснення цінностей української культури, тоді молода людина ідентифікуватиме себе як українська особистість. Якщо ж не буде такої ідентифікації, тоді, навіть зберігаючи свої українські обряди і мову, особистість втратить себе і перестане бути українською особистістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кульчицький О. Переживання казки і літературного твору в психічному розвитку дитвори й молоді // Ми і наші діти : дитяча література, мистецтво, виховання: збірник / ред. Б. Гошовський. – Торонто; Нью-Йорк: Об'єднання працівників дитячої літератури ім. Л. Глібова, 1965. – 390 с.
2. Савчин М. В. Педагогічна психологія: [навч. посібник] / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с.
3. Шпиц Р. А., Коблинер В. Г. Первый год жизни: психоаналитическое исследование нормального и отклоняющегося развития объектных отношений / Р. А. Шпиц, В. Г. Коблинер / [пер. с англ.]. – М. : Геррус, 2000. – 384 с.

Зімакова Л.В.

*доцент кафедри дошкільної освіти
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
м. Полтава*

ПРОЕКЦІЯ СВІТУ ДОРΟΣЛИХ У МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМАХ ДЛЯ ДІТЕЙ: АНАЛІЗ КАРТИНИ СВІТУ

Світ дорослих для дитини постає таким, яким вона його пізнає з народження і освоює відповідно до розвитку та оточення. Дорослі для дитини – це агенти її соціалізації – процесу соціального становлення особистості, процесу набуття соціального досвіду, цінностей, норм, правил та ролей того середовища, в якому перебуває і формується особистість дитини [1, с.7].

Зміст освітньої лінії «Дитина в соціумі» Базового компонента передбачає формування у дітей уявлень про світ дорослих, уміння орієнтуватися у світі взаємин з дорослими, готовності взаємодіяти з ними на ґрунті визнаних моральних та соціальних норм. У родинному колі дитина вже ознайомлена зі світом рідних і близьких знайомих. Перебуваючи у дошкільній установі, вона повинна усвідомити зміст понять «сім'я» та коло найрідніших дорослих (мати, батько, бабуся, дідусь, тітка, дядько тощо), «знайомі люди» (друзі, товариші, сусіди, колеги батьків, працівники дошкільного

закладу тощо). Базовим компонентом передбачено формування відкритості дитини для контактів з дорослими людьми різного віку, статі, національності, соціального статусу. У зверненнях до них та власних діях вчити виявляти повагу, готовність допомагати; з повагою ставитися до людей похилого віку; прагнення бути схожою на рідних та авторитетних дорослих [3, с.39 – 41].

Дорослі створюють для дитини навколишнє середовище, а дитина, сприймаючи та перебуваючи в ньому, формує своє уявлення про нього – картину світу. Картина світу – це певний феномен; це те, що йде передусім від людини, плід її сприйняття, фантазій, мисленнєвих процесів і перетворювальної діяльності. Всесвіт як всеохопний світ є для людини всеосяжним предметом пізнання. Разом із тим, світ – це й сама людина, коли йдеться про внутрішні світовідчуття, переживання, розумову діяльність, невіддільну від мови як способу організації інформації про сам світ, а ширше – всесвіт.

На сучасному етапі агентами пізнання світу дорослих для дитини стають мультиплікаційні фільми. Одним із способів пізнання є моделювання. Адже, саме моделювання слугує для розв'язування тих завдань, які не можуть бути розв'язані безпосередньо на об'єкті, наприклад, коли він не існує, або ж є важкодоступним на даний момент часу. У мультиплікаційних фільмах картина світу проектується у моделях комунікативно-мовленнєвій взаємодії. На нашу думку, модель комунікативно-мовленнєвої взаємодії передбачає відтворення власних та перейнятих установок у комунікації, що здійснюється вербальними і невербальними засобами [2].

Середовище, в якому перебуває старший дошкільник, умовно ділиться на мікросоціальне та макросоціальне. До мікросоціального середовища належить родина, група дитячого садка та інші соціальні спільноти, де існує високий рівень довіри та психологічного комфорту. До макросоціального середовища – всі інші учасники процесу взаємодії. Важливо, щоб дитина вмiла взаємодіяти та будувати позитивні відносини в обох світах.

Ми визначили такі моделі комунікативно-мовленнєвої взаємодії в мультфільмах: 1) моделі комунікативно-мовленнєвої взаємодії у системі «дитина – дорослий»; 2) моделі комунікативно-мовленнєвої взаємодії у системі «діти – дорослі»; 3) моделі комунікативно-мовленнєвої взаємодії у системі «дитина – дитина»;

4) моделі комунікативно-мовленнєвої взаємодії у системі «діти – однолітки й малюки» [2, с.44].

Розглянемо моделі комунікативно-мовленнєвих взаємодій «дитина – дорослий» у сучасному мультфільмі «Маленький принц». Його героїня, дівчинка шкільного віку, впевнена у життєвому плані, який змалювала її найближча людина – мама. Вона старанно виконує мамині інструкції, але потім знайомиться з літнім авіатором, який мешкає у сусідньому будинку. Вона по-новому відкриває і світ дорослих, і перспективу стати дорослою. Для кращого представлення світу дорослого в мультиплікаційному фільмі врахуємо той факт, що мовні вислови є відображенням ситуації спілкування дитини з дорослими і характеристикою дорослого оточення. Тому феномен світу (картини світу), пізнаного через мову, постає для дитини передусім таким, яким постає для неї її мова. Звичайно ж, дитина тут виступає узагальненим суб'єктом, бо індивідуальні продукти пізнання дійсності через свідомість і мислення підтримуються колективними зусиллями, перевіряються, зрештою, колективним досвідом. Важливо представити варіанти мовленнєвих висловлювань, що містяться в українському перекладі мультфільмів, вони збагачують репертуар мовних засобів комунікативно-мовленнєвої взаємодії дитини з дорослими людьми, формують у неї уявлення про світ дорослих, реакції на них, емоції, дії.

Мультиплікаційний фільм «Маленький принц» представляє спілкування із старшим поколінням. Показуються неспівпадіння поглядів на життя: Ох, ці дорослі! Вони ніколи нічого не розуміють. / Дорослі дуже дивакуваті люди. Я довго жив серед дорослих. / Я не впевнена, що хочу подорослішати. / Бути дорослим – не проблема, проблема не забути.

Радість знайомства з новим другом: Я подумав, ми можемо бути друзями. / Я завжди шукав з ким поділитися цією розповіддю. / Я прожив своє життя на самоті, без нікого, з ким можна перекинутися словом. / Я знайшла друга! / Серед людей теж самотньо.

Підтримка з боку близьких: Якщо хтось впадеться, то це ти. / Заспокойся. / З тобою все гаразд? – Я боюся! – Це нормально.

Прагматичний погляд дорослих на життя: Я склала для тебе план життя. План життя – це місце, де випадковості неможливі.

Хвилини, години та дні ти маєш використовувати за планом. На тебе чекає прекрасне доросле життя.

Зверхнє ставлення до інших та вихвалання власної персони: Я найкращий, найчепурніший та найбагатший на всій планеті. Вшануй мене. Я багатію, купляю все що завгодно.

Розкривається поняття «приручити»: Приручити – це прихилити до себе. / Якщо ти мене приручиш, ми станемо потрібні один одному. Для мене ти будеш особливим у цілому світі, і я для тебе буду особливим у цілому світі.

Сварка з рідними: Мамо, я можу пояснити! – Ти набрехала! – Ти переймаєшся планом більше, ніж мною. Це твоє бачення мого життя, не моє. – Ти ж чудово знаєш, чому я маю багато працювати. – Ти надто зайнята роботою. Скільки ще чекати, доки ти зовсім зникнеш? – Досить цих нісенітниць!

Вживання формул мовленнєвого етикету: Доброго ранку! / Пробач, мамо. / Вітаю вас. / Доброго дня. / Привіт. / Люба. / Бувай. / Я не хочу бути неввічливою. / Даруй мені, будь ласка.

Використання образних висловів у мультфільмі. «Треба рухатися вперед». «Добре бачить лише серце». «Найголовніше очима не побачиш». «Коли ти даєш себе приручити, потім доводиться і плакати».

У мультфільмі відсутня ненормативна лексика – сленг, жаргон, просторіччя, вульгарна, лайлива лексика, суржик та ін. Мультфільм «Маленький принц» – якісна, цікава та повчальна історія, в якій і дорослі, і діти мають шанс зазирнути в світ людських відносин, провести паралелі з власним життям, збагатитися духовно [2, с. 45 – 46].

Отже, у сучасних мультиплікаційних фільмах для дітей наявна проекція світу дорослих. Через їх моделі комунікативно-мовленнєвих взаємодій дитина формує картину світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зімакова Л. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / К., 2004. – 20 с.
2. Зімакова Л. В. Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами мультиплікації : навч.-

метод. пос. / Л.В. Зімакова, Н.В. Ковалевська, Ю.А. Сонник. – Полтава: ПНПУ, 2018. – 152 с.

3. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. пос. / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловійова та ін. – К.: ВД «Слово», 2016. – 248с.

Коробко Ю.В.

*викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

Рижкова К.М.

*студентка групи В-61 Б
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У СЮЖЕТНО–РОЛЬОВІЙ ГРІ

«Справжній чоловік», «справжня жінка»...говорячи так, ми маємо на увазі не стільки біологічну стать, а скільки певні соціально-психологічні характеристики людини. З появою в сім'ї сина або доньки кожен з батьків прагне виховати його або її згідно із ознаками чоловічості чи жіночності, які склалися у суспільстві. Хлопчика хочуть бачити сильним, цілеспрямованим, мужнім, а дівчинку – милою, лагідною, тендітною. Таким чином, гендерне виховання дітей починається буквально з народження. Дошкільний вік – це початковий період зародження соціалізації дитини, коли формуються найважливіші й стратегічно важливі риси та якості особистості, уявлення про статеві ознаки.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях дедалі частіше розглядається процес формування особистості, як представника певної статі, носія певних вихідних якостей, що визначають зміст поведінки індивіда як чоловіка або жінки, хлопчика або дівчинки. Сукупність підходів, спрямованих на створення комфортних умов у будь-якому навчальному закладі, щодо соціалізації та самоідентифікації дітей займається *гендерна*

педагогіка. Вимогою часу стало нове переосмислення і нове розуміння освітнього досвіду видатних педагогів. Переглядаючи спадщину минулого, можна знайти відповідь на багато запитань стосовно гендерного виховання хлопчиків та дівчаток, принципів гендерної рівності у вихованні обох статей. Так, наприклад, Януш Корчак щодо виховання хлопчиків та дівчаток в своїй педагогічній праці «Правила для життя» зазначав: «Я часто чую, як про дітей кажуть: «Усі вони такі!». Це значить, що усі хлопчиська – хулігани та бруднулі, а дівчатка – плаксійки та ябеди. Але це не так, кожного треба пізнавати окремо й окремо оцінювати, і до того ж не поверхово, а ґрунтовно. Важливо не тільки те, що людина каже, а й те, що вона думає і відчуває, і чому вона така, а не інакша». З питань гендерного виховання А.С.Макаренко вважав, що «виховання дівчинки чи хлопчика – це передусім формування культури особистості, виховання її як майбутнього сім'янина, формування в неї почуття любові, власної гідності, яке включає самоповагу й повагу до інших».

Отже, здійснення освітньої роботи з дошкільниками передбачає високий рівень гендерної культури передусім вихователя. Від використання ним виховних траєкторій залежить реальне здійснення реконструкції традиційних культурних обмежень у розвитку особистості дошкільника, створення умов для максимальної реалізації і розкриття здібностей та природніх статевих особливостей дівчаток і хлопчиків у процесі педагогічної взаємодії.

Вимоги до врахування індивідуального підходу не можуть ігнорувати особливості гендерного виховання дошкільників, які набагато легше дослідити за допомогою провідної діяльності дітей – гри, а найкраще прослідковується *гендерне виховання у ході сюжетно-рольової гри*. Це саме допомагає в усвідомленні дитиною своєї гендерної приналежності. Особливе значення у формуванні статевої самосвідомості належить статево-рольовим уявленням, що є не лише механізмом становлення психологічної статі, а й способом фіксації на суб'єктивному рівні значущих для дитини ставлень – до навколишніх людей, речей, явищ, діяльності, які закріплюються у внутрішньому світі та стають цінностями.

На Україні з давніх давен закріплення статі відбувалося вже з перших хвилин народження маля, передусім через дії з пуповиною. Для того щоб передбачити характер майбутніх занять дитини, баба –

повитуха відтинала пуповину на якомусь певному предметі. Так хлопчику цей обряд проводили на поліні, сокирі, книжці, – «щоб хазяїном, майстром, грамотним був», а дівчинці – на гребені, веретені, – «щоб пряла і ткала». Своєрідністю відзначалось і перше, обрядове за суттю, купання дитини. Зазвичай, у купіль дівчинці клали ромашку («щоб рум'яна була»), калину («щоб красна була»), гілочку вишні («щоб гарна була»), материнку («аби хвороб не знала»), любисток («щоб люб'язна була»); а у купіль хлопчикам додавали гілочку дуба («щоб був міцний»), листя барвінку («щоб файний був»), коріння любистку («щоб любили»). Коли дитині виповнювалося сім років, то на хлопчика одягали штани, і він ставав погоничем – поганяв воли під час оранки, пас телят, овець, свиней і допомагав по господарству; а дівчинці пов'язували поверх сорочки запаску і називали її прялею та починали вчити пряди. Як бачимо, саме одяг був засобом посилення статевої диференціації. До семи років хлопчики і дівчатка здебільшого гралися спільно (ігри «Горюдуб», «Квач», «Гуси–лебеді»), однак були народні ігри окремо для хлопчиків (ігри «Коні», «Пиж», «Журавель») та дівчаток (ігри «Ляльки», «Ластівка», «Маківочки») [3,62].

Сучасна українська педагогіка спрямована на формування нормальних статевоїх відносин між дітьми і формує початкові правила гендерної поведінки, але на відміну від етнопедагогіки, дитині надається більше свободи для вибору своїх дій у колективі. Вивченням питання гендерного виховання дітей дошкільного віку займалися такі науковці В. Сухомлинський, О. Кононко, Т.Поніманська, В.Кравець, Д.Колесов, М. Єфіменко, Т.Рєпіна [2].

Питанням гендерного виховання підростаючого покоління приділяють значну увагу в країнах Європи, а саме: у Нідерландах запропонували повну статево освіту, яка починається з 4 – річного віку (зрозуміло, що у дитячих садках про секс не ведеться мова, але з малюками відкрито говорять про кохання та стосунки дорослих); у Норвегії програма розрахована на школярів віком від 7 до 16 років та пояснює, що таке сексуальні бажання, контрацепція, аборт, венеричні захворювання, сімейні стосунки тощо; у Швейцарії статево виховання є обов'язковим шкільним предметом з 1956 року.

Щоб дослідити питання гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку у ході сюжетно–рольових ігор, слід розкрити декілька ключових понять:

- *гендер* (англ. gender – «стать», від лат. genus – «рід») – соціально-біологічна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка», психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, а також психо- біологічні особливості, на які впливає біологічна стать, цілісна психічна репрезентація статі, сповнена неповторним динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим поняттям жіночого та чоловічого, здобута індивідом у результаті набуття індивідуального гендерного досвіду, тобто деякий соціальний конструктор, що визначає соціальну стать людини;

- *гендерна соціалізація* – це процес засвоєння людиною соціальної ролі, визначеної для неї суспільством від народження, залежно від того, чоловіком чи жінкою вона народилася;

- *гендерні ролі* – норми та правила поведінки жінок і чоловіків, що ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їх статтю, вони відрізняються в суспільствах з різною культурою та змінюються із часом;

- гендерні уявлення особистості формуються під впливом *гендерних стереотипів* – набору загальноприйнятих норм і суджень, що стосуються існуючого в суспільстві становища чоловіків і жінок, норм їхньої поведінки, мотивів та потреб;

- *сюжетно-рольова гра* – провідна діяльність дошкільника, яка задовольняє вікові потреби дітей та допомагає оволодіти знаннями і вміннями. Саме в такій грі починається моральне становлення дитини, сприйняття себе, як особистості, індивіда, тобто формується *гендерна диференціація*.

У структурі сюжетно-рольової гри центральним компонентом виступає *роль* – це суспільно прийнятий спосіб поведінки людей у різних ситуаціях. Виконуючи роль, дитина стримує свої безпосередні спонукання, поступається власними бажаннями і демонструє суспільно схвалюваний зразок поведінки, виражає етичні норми та оцінки. Сюжетно-рольова гра формує у дитини навички гендерної соціалізації та взаємодії, навчає її цінувати позитивні взаємини між людьми, розкриває взаємозалежність між статями [1].

Виходячи з вищесказаного доходимо висновку, що діти старшого дошкільного віку вже на достатньому рівні можуть диференціювати чоловіків і жінок за різними ознаками. Дошкільнята пишуться своєю гендерною приналежністю і можуть

продемонструвати переваги своєї статі та старанно намагаються виконувати власну гендерну роль у соціумі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кулаченко О.В., Молодушкіна І.В. Формування статевої поведінки у дошкільників. – Харків: Видавнича група «Основа», 2012 – 182с.
2. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкільця: у 3 – х ч., ч.3: - К.: Видавничий дім «Слово», 2016. – 376с.
3. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка.–К.:Рад.школа,1985. – 312с. <http://osvita.ua/school/method/upbring/330>.

Михайленко Ю.М.
практичний психолог
ДНЗ (ясла-садок) №41
м. Кременчук

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ТА УМОВИ, ЩО ЙОМУ СПРИЯЮТЬ

У світлі Концепції розвитку Нової української школи дедалі актуальнішим постає питання соціалізації дітей дошкільного віку, як підготовчого етапу до сходження на чергову сходинку дорослішання і набуття статусу школяра. Дотримуючись принципу наступності між двома освітніми ланками: дошкільної та початковою, ми сприяємо не тільки гармонійному всебічному розвитку дитини, а й сприяємо полегшенню її адаптації до нових умов – навчання, та полегшенню її адаптації в стінах Нової школи. Тобто, таким чином ми згладжуємо ті гострі кути, на які може натрапити дитина не підготовлена. Зокрема, дитина з низьким рівнем соціального розвитку. А однією із ключових компетентностей, що виділяє Нова українська школа – є компетентність соціальна.

Тож у даній роботі розглянемо питання розвитку соціалізації дошкільників, як передумови їх гармонійного входження у нове соціальне середовище, етапи розвитку соціалізації, факторів та умови, що на неї впливають.

Для початку дамо визначення деяким термінам. Отже, соціальний розвиток дітей дошкільного віку – є складним

багатоградним процесом засвоєння норм і правил поведінки в соціумі, придбання низки цінностей і розуміння культури середовища, в якому знаходяться, набуття навичок взаємодії, самоконтролю та поваги до інших. Соціалізація відбувається через взаємодію, спілкування, через оточення.

Умовно, процес соціалізації можна поділити на три етапи. До року. Перший досвід соціалізації дитина отримує від дорослого, який поряд з моменту народження – мами, або людини, яка з нею постійно поруч. Пізніше, через сім'ю. Формуються шаблони поведінки, почуття довіри до людей і світу. Дитина потребує постійного контакту, присутності, емоційного відгуку. На цьому етапі необхідно гратися, пестити дитя, примовляти, бавитися, постійно розмовляти, знайомити з навколишнім середовищем. Одним словом, бути поряд і активно взаємодіяти, бути передавачем базової інформації про світ. Дитина спостерігає, усвідомлює, копіює, вбирає, як губка купу інформації і вражень. Найбільший вплив на розвиток дитини має мама, або людина, що її замінює.

Від року до трьох. Дитина «спускається з колін дорослого», роблячи свої перші кроки і вчиться самостійності. Відбувається перший контакт з однолітками. Вона більш свідомо реагує на оточення, намагається досліджувати світ самостійно, вчиться незалежності, першим, хоча і не завжди вдалим, спробам взаємодії в групі за певними правилами. Чим далі дитина розширює межі, вже саме свого впливу на оточення, як фізичного так і соціально-емоційного, тим більш розуміє вагомність цього впливу на оточуючий світ і самостійно проявляє ініціативу. Що є одним із ключових етапів її розвитку. Важливо створювати умови для спілкування (ходити в садочок, розвивальні центри, грати на майданчику), сприяти взаємодії, взаєморозумінню, дружбі та грі дітей.

Від трьох до шести. Розвивається мовлення дітей. Вони навчаються правилам побудови та ведення монологу та діалогу, задавати питання, вислуховувати та аналізувати відповіді. Дитина дуже допитлива. Важливо більше розмовляти, ділитися враженнями, почуттями, відповідати на запитання, описувати події, предмети і явища. Відтепер є можливість обговорювати те, чого немає безпосередньо поруч. Розвивається уява і фантазія.

Поступово маленька людина відшукує для себе певну роль у групі, соціумі, вчиться «грати за правилами», балансує між

власними потребами (бажаннями) та правилами і вимогами суспільства.

З вищесказаного виділяємо два фактори, що впливають на розвиток соціалізації дітей. Перший фактор – зовнішній. Це сім'я, сусіди, друзі сім'ї, діти на майданчику, заклад дошкільної освіти, центри розвитку, культура і релігія.

Другий фактор – внутрішній. До нього відносять індивідуальні особливості дитини, що впливають на створення власної картини бачення і розуміння навколишнього світу та пошуку шляхів взаємодії з ним.

Дитина, що не пройшла шлях соціалізації, не вміє вибудовувати взаємовідносини з іншими, дотримуватися певних правил і культурних норм, з часом набуває рис асоціальності, її важко адаптуватися до нових умов в колективі і знайти своє місце в суспільстві.

Найбільш сприятливим і оптимальним відрізком часу, коли дитина вчиться соціалізації, правилам і нормам поведінки – є дошкільне дитинство. В цей час поступово розвиваються такі її риси, як самоповага, повага до інших, почуття гідності. Малюки вже усвідомлюють свою приналежність до певної статі, опановують перші навички самоконтролю, навчаються належним чином проявляти і передавати свої емоції, опановують перші навички емпатії, навчаються ділитися і бути відповідальними.

Діти дошкільного віку взаємодіють з однолітками та навколишнім світом переважно через гру, що є провідною діяльністю до семирічного віку. Вона сприяє швидкому емоційному, психічному та соціальному розвитку. Дитина у грі перебуває в своєму природньому стані, являється творцем свого особистого світу, «приміряє» на себе дорослого, узагальнює і моделює побачене та почуте, формуючи власний досвід взаємодії з оточенням, дотримуючись певних правил. Гра закріплює моделі поведінки та вчить самоконтролю. Сприяє саморозкриттю і самовираженню, розвиває інтелект, моторику, фантазію, креативність, вербальні і невербальні засоби комунікації. За умов її самостійності, самоорганізації та колективної взаємодії, гра впливає на всі аспекти дитячого розвитку і є передумовою успішної, результативної соціалізації дітей.

Правила середовища, що сприяють соціалізації дошкільників.

1. Звернемо увагу саме на систему стосунків «дитина-дорослий».
2. Дорослі і діти спільно приймають рішення.
3. Безпосереднє, недвозначне, невимушене і двостороннє спілкування.
4. Повага до індивідуальних особливостей.
5. Покладені на дітей сподівання, помірні й розумні.
6. Акцент, як на групових, так і на індивідуальних досягненнях.

Дії дорослих, що сприяють розвитку соціальних умінь дітей

Діти схильні до наслідування. І перш за все запам'ятовують те, що бачать, а не те, що чують. Тому, правильно моделюючи свою поведінку, дорослі демонструють приклад взаємодії один з одним в соціумі.

Встановлюйте чіткі межі і правила, прості і конкретні, яких мають дотримуватись діти. Обґрунтувати їх, пояснивши необхідність їх дотримання.

Демонструйте адекватну і логічну реакцію на поведінку дитини, враховуючи її вікові та індивідуальні особливості.

Спонукайте дітей до самостійності та розумної незалежності.

Середовище, в якому перебувають діти, повинно сприяти розвитку творчих здібностей та соціальній взаємодії між ними.

Підбирайте такі види роботи, які б сприяли розвитку співпраці між дітьми, вчили їх спілкуватися, розв'язувати конфлікти і вести переговори.

Допомагайте дітям з особливими потребами наслідувати ті види поведінки, що притаманні малятам з типовим рівнем розвитку.

Для того, щоб діти зрозуміли переваги соціально прийнятної поведінки, щиро схвалюйте їх позитивні вчинки.

Звертайте увагу на індивідуальні особливості дітей: темперамент, рівень розвитку, здібності. Будьте толерантними і навчайте цьому дітлахів.

Забезпечуйте ефективне навчання через гру, враховуючи час, місце, умови і реквізити.

Заохочуйте дітей до прояву соціальних видів поведінки.

Отже, щоб сприяти соціальному та емоційному розвитку дітей, педагогам і батькам важливо демонструвати приклад бажаної поведінки. Діти наслідують моделі поведінки дорослих, що їх оточують. Якщо відносини між дорослими та до дітей будуються на повазі та взаєморозумінні, тактовного і дбайливого ставлення один

до одного, пошуку взаємоприйнятних рішень, вираженню емоцій безпечним для психічного та фізичного здоров'я способі, формується здорове ставлення до людей і світу. Вчіть дітей проявляти свої почуття, помічати і розуміти емоційний стан іншої людини. Цікавтеся їхньою думкою, розпитуйте і співпрацюйте. Уникайте тирад і моралізаторства. Пам'ятайте, атмосфера дружби, радості і любові, прийняття відмінностей і толерантного ставлення один до одного є передумовою формування здорової, соціально адаптованої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціальний та емоційний розвиток малят: Методичний посібник для практичних психологів, вихователів, батьків / Автори-укладачі: Бондаренко І.П., Коротка З.Г. – Кременчук: КМЦППСР, 2008. – 80 с.
2. Бадиер Г., Рамазан И., Чередникова Т. Я хочу! Психологическое сопровождение естественного развития маленьких детей. – Кишинев; СПб., 1991.
3. Алексеева Е.Е. Психологические проблемы детей дошкольного возраста. Как помочь ребенку? СПб.: Речь, 2008. – 288 с.
4. Волков Б. С, Волкова Н. В. Психология общения в детском возрасте. 3-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 272 с.
5. Детская практическая психология: Учебник / Под ред. проф. Т. Д. Марцинковской. – М.: Гардарики, 2001.- 255 с.
6. Залепа Е. А., Люманова Л. Р. Сборник советов для взрослых «Учим ребенка учиться». 2006. – 84 с.
7. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / Упоряд. В.Г.Панок, І.І. Цушко, А. Г. Обухівська.– К.: Ніка-Центр, 2005. – 436 с.
8. Лютова Е., Мошна Г. Тренинг эффективного взаимодействия с детьми. – СПб.-М.,2000.
9. Мухина В. С. Психология дошкольника: Учеб. пособие для студентов пед. институтов и учащихся пед. Училищ / Под. ред. Л. А. Венгера. – М.: Просвещение, 1975.-239 с.
10. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби: Навчально-методичний посібник: В 2 т. / За ред. В. Г. Панка, І. І. Цушка. – К.: Ніка-Центр, 2005.-348 с.

11. Практичний психолог у дошкільному закладі: Методичні рекомендації / О. С. Марушкіна, Ю. О. Замазій. – Х.: 2004. – 96с.

Носкіна Л. М.

*спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист,
викладач методики розвитку мовлення
і навчання грамоти,
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією із стрижневих проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної стратегії розвитку освіти України до 2021 р., Законів України „Про освіту”, „Про дошкільну освіту”.

Одним з компонентів розвитку мовлення дитини дошкільного віку є діалогічне мовлення. В зв'язку із тим, що діалогічне мовлення розвивається протягом дитинства, то, як показує практика, вихователі більше уваги приділяють розвитку монологічному мовленню ніж діалогічному, тому діалогом діти опановують самі, наслідуючи і копіюючи дорослих.

Сюжетно-рольова гра – один з тих важливих компонентів, який не лише може дати дитині можливість відчувати себе дорослою, адаптуватися до суспільного життя, а ще й активно сприяє розвитку мовленням.

Ми вирішили перевірити на практиці в роботі з дітьми середньої групи вплив сюжетно-рольової гри на розвиток діалогічного мовлення.

Ми передбачаємо, що рівень розвитку діалогічного мовлення дітей середньої групи підвищиться при умові навчання дітей в ігрових мовленнєвих ситуаціях ведення діалогів з поступовим збільшення комунікативного навантаження та удосконалення отриманих умінь у ході сюжетно-рольової гри.

Аналіз психолого-педагогічну літературу з проблеми педагогічних можливостей сюжетно-рольової гри у розвитку діалогічного мовлення дошкільників показав, що у літературі і практиці цій проблемі недостатньо приділено уваги. Разом з тим багато досліджень пов'язано з впливом сюжетно – рольової гри на розв'язання виховних завдань.

Результати аналізу планів вихователів показали, що вони планують одну сюжетно – рольову гру у тиждень. Вихователі планують такі сюжетно-рольові ігри: «Сім'я», «Магазин», «Театр» “Транспорт”, “Залізниця”, “Пральня”, “Перукарня”, “Лікарня”, “Аптека”. Сюжетно-рольові ігри «Сім'я», «Магазин», сплановані на початку тижня, а перед цим не простежується система підготовчої роботи поза заняттями. Не завжди має місце система підготовчої роботи дітей до конкретної сюжетно – рольової гри, відсутні навчальні ситуації з метою удосконалення діалогічного мовлення, в яких діти б могли набувати досвід ведення діалогу. Разом з тим у меті сюжетно-рольової гри визначаються завдання з розділу ігрової діяльності та частково із словникової роботи, нехтують завданнями з розвитку діалогічного мовлення.

Спостереження за проведенням сюжетно – рольової гри показали, що вихователі приділяють недостатньо уваги розвитку діалогічного мовлення у ході проведення сюжетно-рольової гри: не виправляють помилки у формулюванні запитань дітьми, не дають зразків правильно побудованих запитань, реплік для підтримання діалогу. Основну увагу приділяють підготовці дітей до самого ходу гри (може не завжди це має місце у плані роботи вихователя) та бездоганній організації її. Дітям середнього дошкільного віку доступні такі завдання по розвитку діалогічного мовлення: вміння відповідати на запитання, звертатися до інших з запитаннями. Важче для дітей підтримувати розмову, будувати діалог на запропоновану тему.

Проводячи роботу впродовж дня ми тримали у полі зору розв'язування проблеми розвитку діалогічного мовлення. Звертали увагу на те, щоб діти правильно відповідали на запитання, ставили запитання, підтримували розмову та виявляли ініціативність у побудові діалогу на запропоновану тему під час проведення спостережень, розглядання предметів, картин, бесіди за змістом художніх творів різних жанрів (віршів, оповідань, казок), в іграх-

інсценізаціях, дидактичних іграх, вправах, словесних дорученнях, тематичних ігрових мовленнєвих ситуаціях, побудованих на діалозі.

Ми підібрали та розробили ігрові мовленнєві ситуації на розвиток діалогічного мовлення. Проводячи їх з дітьми, ми притримувались принципу: від простого до складного, повторність, багаторазове вправлення у вживанні мовленнєвих зразків у подібній ситуації. Діти поступово переходять від конкретної ігрової мовленнєвої ситуації до узагальненого відтворення дій і діалогів у грі (використання умовних і символічних дій, словесних заміщень). Навчання дітей вести діалог у різних життєвих ситуаціях сприяє урізноманітненню змісту сюжетно-рольової гри; дитина виділяє характерні особливості у діяльності і взаємовідносинах з дорослими. Проводили ігрові мовленнєві ситуації як індивідуальну форму, роботу у парах щоденно у зручний час. За результатами даної підготовки було сплановано та проведено сюжетно-рольову гру «Продуктовий магазин».

Після проведення вищенаведеної системи роботи з дітьми середньої групи можна зробити певні висновки про покращення рівня розвитку діалогічного мовлення. Дітям п'ятого року життя доступні такі завдання по розвитку діалогічного мовлення: вміння відповідати на запитання, звертатися до інших з запитаннями. Важче для дітей підтримувати розмову, будувати діалог на запропоновану тему.

Особливість розвитку сюжетно – рольової гри у середній групі підтвердила наші передбачення щодо можливості використання сюжетно – рольової гри, як засобу розвитку діалогічного мовлення, тому що діти, відтворюючи у сюжеті різнобічні рольові зв'язки, ведуть різного характеру діалог.

Враховуючи особливість розвитку діалогічного мовлення дітей п'ятого року життя можна розвивати його у ході сюжетно-рольової гри при умові проведення підготовчої роботи з навчання діалогічного мовлення дошкільників. Дослідження показали, що якщо навчити дітей у ігрових мовленнєвих ситуаціях вести різні види діалогів, то у сюжетно – рольовій грі діти не лише удосконалюють свої уміння діалогічного мовлення, а й вчаться застосовувати їх у життєвих ситуаціях.

Узагальнюючи результати, ми переконані, що ці експериментальні дані не лише виконують інформативну функцію, а й допоможуть краще розвинути діалогічне мовлення дітей п'ятого

року життя. Діти середньої групи повинні самостійно будувати спілкування не лише відштовхуючись від зразка, але й за допомогою життєвого досвіду та опорних знань і у цьому вихователю допоможе сюжетно – рольова гра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / За ред. А.М. Богуш. Друге видання, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011 – 285 с.
2. Богуш А.М. Мовленнєво – ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Друге видання, доповнене. Навчальний посібник. / А.М. Богуш, Н. І. Луцан. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012 – 256 с.
3. Богуш А.М. Методика розвитку мови та ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі / Алла Михайлівна Богуш. — К.: Вища. шк., 1992 – 364с.
4. Гавриш Н.В. Розумне виховання сучасних дошкільнят. Методичний посібник/ Н.В.Гавриш, О. В. Брєжнєва.-К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 176с., кол. Іл. 32 стор.
5. ДИТИНА: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. Кер. Проекту В. О. Огневюк; авт.. кол.: Г. В. Беленька, О.Л.Богініч., Н. І. Богданець – Білоскаленко та інші; наук. кер.: Г.В.Беленька, М. А. Машовець; Мін. Осв. І науки України, Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ ун – т ім. Б. Грінченка, 2016 – 302 с.

Крамаренко В.О.

*аспірант кафедри дошкільної освіти
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
м. Полтава*

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНОГО МИСТЕЦЬКО-ІГРОВОГО МАТЕРІАЛУ

Креативність – найважливіший бік людського життя. Майже вся людська матеріальна та духовна культура є продуктом

креативності та творчості. Відомо, якщо позбавити людину уяви, творчості, креативу, то отримаємо зупинку прогресу.

Освітня лінія «Гра дитини» Базового компоненту дошкільної освіти України передбачає розвиток у дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень.

На нашу думку, якщо ми зможемо зрозуміти, як починає проявлятися творчість, розвиватися уява та креатив у дитинстві, що визначає цей розвиток, то ми знайдемо шлях творчої свободи для всіх людей – свободи у словах, думках, самовираженні. Якщо ми зрозуміємо що особливо важливо для формування здібностей дитини, її почуттів, уміння міркувати, то ми зможемо дати більше можливостей для повноцінного розвитку.

Креативність (від лат. *Creatura* – створення) – здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Серед інтелектуальних здібностей виділена в особливий тип [4, с. 315].

Першими розробниками проблем креативності були американські психологи Ф. Баррон, Дж. Гілфорд, Дж. Рензулі, Р. Стернберг, П. Торренс.

За дослідженнями Л. Виготського, Н. Гавриш, В. Давидова, Д. Ельконіна, В. Крутецького, С. Рубінштейна та інших, умовою творчого перетворення наявних знань у креатив є уява, а не тільки ефективне засвоєння дітьми нових знань. Вона сприяє саморозвитку особистості, тобто значною мірою визначає ефективність навчально-виховної діяльності дошкільного закладу.

Софія Русова вважала головним завданням педагога – розвиток самостійності дитини. Вона стверджувала: «Слід не давати дитині готові знання, навіть початкові, а пробуджувати її духовні (зараз би сказали – креативні) сили, цікавість. Щоб очі дитини вміли бачити, вуха – дослухатися до всього, а рученята – використовувати й олівці, і ножиці, і папір, і глину» [1, с.157].

На нашу думку, перед дитиною необхідно відкрити якомога більше шляхів до світу творчості, уяви, фантазій. Уява та фантазія

як складові креативності є найвищими та необхідними здатностями людини. Креативність як важлива людська здібність потребує особливої уваги у процесі розвитку. Важливо розуміти, що у дошкільному віці цей розвиток має найбільшу інтенсивність. Психологи вважають, що пік креативності дитини припадає на вік від 3,5 до 4,5 років, а також зростає у перші три роки навчання у школі. Але, якщо у період дошкільного дитинства уява позбавлена інтенсивного розвитку, то у наступному відбувається швидко зниження активності цієї функції. Разом зі зменшенням здатності фантазувати, шукати нестандартні рішення та творити у людини починається процес збіднення особистості, знижуються креативні можливості, гасне цікавість до наук та мистецтв.

Вважаємо, що саме психологічна свобода і психологічна безпека необхідні для творчої самореалізації. Треба навчити дитину долати непорозуміння оточуючих, відстоювати свої оригінальні погляди, розвивати мотивацію досягнення, ціннісні орієнтири, що дозволяють реалізувати творчі рішення. І ця відповідальність – на батьках та педагогах. Частіше за все наслідком авторитарної, жорсткої системи виховання є відсутність креативності, що подавляє структури власного «Я» дитини, які здатні протистояти тиску середовища. Особливо небезпечно, коли це відбувається до першого народження особистості, приблизно в трьохрічному віці.

У монографії «Формування базових якостей особистості в умовах дошкільного навчального закладу» Гавриш Наталія Василівна пропонує інструментарій формування базових якостей особистості дошкільника, які по своїй суті є формуванням творчої, креативної особистості [3]. І важливий акцент зроблено на те, що творчість стимулюють.

Для того, щоб дитина дошкільного віку виявляла творчу активність, необхідно забезпечити їй розвивальне середовище, в якому одне з головних місць займає іграшка, а її мистецький функціонал додасть можливостей креативного розвитку дитини.

На сьогодні дитячі педагоги та психологи стурбовані: сучасні іграшки у зародку знищують у дітях креатив. Чим дорожча іграшка, чим більше в ній закладено ігрових можливостей, чим більше вона схожа на свій «живий» аналог, тим менше у дітей приводів вигадувати гру самостійно, «дофантазувати» чи «доробляти» зовнішній вигляд до віддаленої схожості з «оригіналом».

Одночасно не можна звинувачувати виробників у тому, що сучасні іграшки – тотальне зло. Більшість іграшок мають безсумнівні позитивні якості: вони розвивають дрібну моторику, колористичне та слухове сприйняття, тактильні відчуття, розширюють світогляд, поліпшують координацію рухів і головне – допомагають дітям ближче ознайомитись з навколишнім світом.

Отже, сучасні іграшки є природним продуктом розвитку суспільства, ми не зможемо протистояти тиску їх виробництва. Наше важливе завдання навчитися стимулювати розвиток креативності дитини за допомогою сучасного мистецько-ігрового матеріалу – навчати дитину породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори / Софія Федорівна Русова. – К. : Освіта, 1996. – 304 с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. начерк. Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
3. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. – Харків. : «Друкарня Мадрид», 2015. – 330 с.
4. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 224 с.

Корячка А.В.

соціальний педагог

Решетилівський ЗДО я/с «Ромашка»

(сmt Решетилівка)

Найдьон Т.В.

практичний психолог

Решетилівський ЗДО я/с «Ромашка»

(сmt Решетилівка)

ПРОЕКТ «РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ПОТРАПИЛИ У СКЛАДНІ ЖИТТЄВІ ОБСТАВИНИ»

Актуальність створення проекту – ***«Робота з сім'ями, які потрапили у складні життєві обставини»***

Проект спрямований на створення для дитини в кожній сім'ї умов для повноцінного і комфортного розвитку, атмосфери щастя, любові і взаєморозуміння шляхом кропіткої щоденної роботи з батьками та особами, що їх замінюють, враховуючи, що дітям потрібні поруч дорослі, які не лише виконують свій обов'язок, а розуміють їх, люблять і живуть їх інтересами. Дана робота розкриває сутність соціально – психологічної допомоги, направляє роботу вихователів і вчителів у потрібне русло.

Мета створення проекту:

1. систематизувати і вдосконалити роботу педагогів закладів освіти з сім'ями, які потрапили у складні життєві обставини, захистити дитину в її життєвому просторі;
2. попередити негативні впливи на дитину в сім'ях даної категорії;
3. використовувати інноваційні методи та підходи в підтримці сімей в складних життєвих умовах.

Причини створення проекту:

4. війна на сході держави;
5. анексія Криму;
6. низький соціально-економічний рівень проживання.

Сьогодні, як ніколи, профілактика негативних явищ у дитячо-батьківських стосунках ввійшла в обов'язки педагогів, адже сама сім'я є основою формування поведінкових моделей дитини.

Проблеми сімей ЗДО «Ромашка», які потрапили у складні життєві обставини:

- проблеми через матеріально-економічні труднощі, а саме: внаслідок безробіття, відсутності житла, необхідності лікування членів родини, вимушене переселення;

- через юридичні проблеми, а саме: через необізнаність щодо своїх прав та обов'язків, брак коштів на відновлення документів;

- соціально-психологічні проблеми: агресивна поведінка батьків чи дітей, напружений психологічний клімат у сім'ї, занижена самооцінка батьків та дітей, незадоволення потреби в спілкуванні, бездоглядності дитини;

- соціально-педагогічні проблеми: залежність(алкогольна, наркотична, т.п.) одного чи обох батьків, відсутність батьківського потенціалу, нехтування потребами дитини.

Алгоритм роботи з сім'ями, які потрапили у складні життєві обставини. Робота з сім'ями, які потрапили у СЖО – це довготривала, різноманітна допомога різним типам неблагополучних сімей, яка спрямована на створення умов для ліквідації причин неблагополуччя (чи їх можливої компенсації), формування здатності сім'ї самій розв'язувати її проблеми, долати труднощі, виконувати функції, реалізовувати свій соціальний і виховний потенціал, права в суспільстві; корекцію і покращення внутрішньо-сімейних стосунків, стосунків сім'ї із мікро- і макросередовищем. Одним з важливих принципів роботи з сім'єю є принцип самозабезпечення сім'ї, тобто надання їй допомоги з метою пошуку і стимуляції її внутрішніх резервів, які допоможуть сім'ї вирішити власні проблеми. Соціально-педагогічна робота з сім'єю спрямовується на всю сім'ю в цілому, а також на окремих її членів (дітей, батьків, подружню пару, інших членів родини). У процесі такої роботи вирішується питання раціональної організації внутрішньо-сімейного спілкування, нормалізації життєдіяльності і відпочинку сім'ї та окремих її членів, спілкування з оточуючим середовищем, допомога надається у раціональному розв'язанні складних сімейних колізій, конфліктів.

1. Діагностична робота.
2. Патронат сімей.
3. Корекційна та захисна робота.
4. Участь у розв'язанні конфліктів у сім'ї
5. Робота з педагогами ДНЗ.
6. Робота з сім'ями вимушених переселенців.
7. Співпраця та взаємозв'язок з державними та недержавними.

8. Превентивна робота.

Додатки:

1. Схема для оформлення патронату сім'ї зі складними життєвими обставинами;
2. Методичні поради щодо заповнення анкети для сім'ї зі складними життєвими обставинами;
3. Підбірка діагностичного матеріалу для користування педагогами закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буджак Т. Запобігання фізичному та психологічному насильству в сім'ї // Соціальний педагог. – 2016. – №7. – С.17 – 21.
2. Домашнє насильство: як захистити дитину/ Володимир Гончаров, Олексій Мурашкевич. – К.: Шк.світ, 2009.- 120с.- (Бібліотека «Шкільний світ»).
3. Кононенко С., Филь О. Партнерська взаємодія сім'ї та навчального закладу // Соціальний педагог. – 2013. – №12. – С. 50 – 53.
4. Комар В. Просвітницько-профілактична робота соціального педагога з дітьми та їх батьками // Соціальний педагог. – 2017. – №2. – С. 42 – 47.
5. Настільна книга соціального педагога (нормативно-правове забезпечення діяльності) / Упоряд. Ю.А. Луценко, В.Г. Панок – К.: Білоцерківдрук, 2011. – 308с.
6. Левченко С. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в ДНЗ // Соціальний педагог. – 2013. – №.12. – С. 37 – 39.
7. Московчук Н., Лавренчук І. Соціально-психологічний супровід дітей і сімей, які потрапили у складні життєві обставини // Соціальний педагог. – 2016. – №12. – С12 – 17.
8. Робота соціального педагога з різними типами сімей: матеріали творчої групи соціальних педагогів / упоряд. Юлія Бойко та ін. – К.: Ред.загальнопед.газет, 2013. – 120 с.
9. Сидоренко Л. Процес надання послуг сім'ям //Соціальний педагог. – 2014.– № 11. – С.46 – 51.
10. Судом Н., Момро В., Жорняк Н. Сім'ї, що опинилися в складних життєвих обставинах // Соціальний педагог. – 2013. – №12. – С. 45 – 50.

11. Третиннікова Л. Соціальний захист: діти – сироти і діти, позбавлені батьківського піклування // Соціальний педагог. – 2015. – №5. – С.14 – 42.
12. Снігульська В. Підтримати сім'ю у важкі часи//Соціальний педагог. –2014. – № 11.– С. 11 – 14.
13. Пеша І., Соляник М. Складні життєві обставини в сім'ях // Соціальний педагог. – 2014. – №11.– С. 14 – 17.
14. Профілактика соціальної дезадаптації дошкільнят / О.Проценко . – К.: Шк. Світ, 2011. – 128с.
15. Фоміна К.Допомога дітям із зони АТО // Соціальний педагог. – 2015. – №6. – С.31 – 35.

Станіченко О.Ф.

аспірант

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка,
м. Полтава*

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ З ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЧУЙНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Сучасний розвиток нашої держави передбачає новий підхід як до освіти в цілому, так і до дошкільної освіти зокрема, бо саме у дошкільному віці закладаються фундаментальні знання щодо людських цінностей. Виховання чуйності у дошкільників є одним з головних завдань сучасної освіти. Дуже багато чинників в нинішньому суспільстві вимагають від освітян готувати покоління з високими моральними якостями. Починаючи з дошкільного віку необхідно формувати у дітей чуйність, гуманне ставлення до людей, робити вчинки і нести за них відповідальність.

Виховання моральних якостей особистості завжди було пріоритетним, навіть у дошкільних навчальних закладах, бо саме цей період є сензитивним для формування базових якостей та понять у даній сфері.

Як стверджує науковець Скрипник Н., що особливістю дошкільного віку є здатність до емоційних проявів, емпатії, прагнення дитини до наслідування, як позитивного так і негативного. Тому так важливо створювати для дошкільника таке

середовище, де співчуття і співпереживання є нормою взаємостосунків [12, 14-15].

Вивчаючи рівень чуйності у дітей дошкільного віку, можна зробити певні висновки, що виховання саме цієї риси відбувається не цілеспрямовано і не систематично. Для вирішення вказаних проблем необхідно використовувати певні педагогічні умови, виховні засоби, методи і прийоми, які направлені на виховання чуйності. Процес виховання чуйності у дітей дошкільного віку передбачає використання в навчально-виховній діяльності нових методик, інноваційних технологій.

Проблеми виховання чуйності у дітей дошкільного віку розглядаються в працях І. Беха, О.Кононко, Н.Гавриш, Т.Поніманської та ін.

Для того щоб розуміти стан проблеми виховання чуйності у дошкільників ми розглянули ряд нормативно-правових документів програмово-методичного забезпечення ДНЗ.

У програмах дошкільної освіти «Світ дитинства», «Дитина в дошкільні роки», «Соняшник», «Дитина», «Скарбниця моралі» (нова редакція), «Українське дошкілля», «Впевнений старт», «Оберіг», «Я у світі» (нова редакція), «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях» передбачено формування рис чуйності з перших років перебування в дитячому садку. Зазначені програми передбачають засвоєння уявлень про духовність, мораль, поглиблення емоційного досвіду, формуванню чуйного ставлення до самого себе та до свого оточення.

Розглядаючи інваріантну складову освітньої лінії «Дитина в соціумі» освітніх навчальних програм дошкільних закладів, яка передбачає формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим, встановили, що зміст освіти та результати освітньої роботи не дають конкретних рекомендацій щодо виховання чуйності у дітей-дошкільників [1, 6].

Аналізуючи освітні програми ми встановили, що, здебільшого, робота над вихованням чуйності у дошкільників, починається у дітей середнього та старшого дошкільного віку. Тобто процес виховання чуйності, звісно, програмово-передбачений, але цьому питанню приділяється недостатньо уваги. Так, наприклад, в освітніх програмах дошкільних навчальних закладів не вистачає методичного матеріалу, завдяки якому б педагоги могли

грунтовніше підійти до проблеми виховання чуйності у дошкільників. Які б сприяли більш якісній підготовці до занять, які б окреслили алгоритм виховання чуйності у дошкільників.

Проаналізувавши нормативно-правові документи дошкільної освіти з питання виховання чуйності у дошкільників ми вимушені зробити висновки про те, що сьогодні дане питання недостатньо розроблене та висвітлене. Значна частина програмних документів наголошують на необхідність створення морально стійкого суспільства. Але до цього часу не сформована єдина стратегія по вирішенню даної проблеми, відсутня система педагогічних методів виховання чуйності у дітей дошкільного віку. Існує ряд прогалин в методично-програмовому забезпеченні дошкільних навчальних закладів. Вважаємо, що науковцям потрібно впроваджувати в життя методики, підходи, які б сприяли комплексному вихованню моральних якостей у дітей дошкільного віку, зокрема чуйності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Базовий компонент дошкільної освіти // К.: Освіта. – 2012.
2. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 104с.
3. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2016. – 160 с.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років /наук. кер. проекту В.О.Огнев'юк; авт. кол.: Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.:Г.В.Беленька, М.А.Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. – Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2016.-304с.
5. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях: навч. прогр. та календарно-темат. план / А. М. Богуш, І. Л. Сіданіч, В. Є. Сучок [та ін.]. – К. : ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія», 2016. – 76 с.
6. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» //Тернопіль: Мандрівець. – 2014.
7. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку "Скарбниця моралі". – 2014.

8. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 160 с.
9. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/О.І. Білан, Л.В. Возна, О.Л. Максименко та ін.. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с.
10. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Аніщук А.М., Артемова Л.В. [та ін.] ; наук. кер. О.Л. Кононко. – Київ: ТОВ «МЦЕФЕР-Україна», 2014. – 452 с.
11. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд.: О.М.Байер, Л.В. Батліна, А.М.Богуш та ін.; наук. Керівник акад. А.М.Богуш; за заг.ред. Л.В.Батліної. – Тернопіль: Мандрівець, 2015. – 200с.
12. Скрипник Н. І. Виховання толерантних взаємостосунків дітей старшого дошкільного віку. – 2011.

Писаренко Т.М.
практичний психолог
закладу дошкільної освіти №82
м. Кременчук

«КІНЕЗІОЛОГІЯ» В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Високі вимоги життя до організації виховання і навчання змушують шукати нові, більш ефективні психолого-педагогічні підходи, націлені на збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я кожної дитини. Кінезіологія являє собою самостійний оригінальний напрямок оздоровлення, заснований на цілісному підході до людини і на використанні м'язового тону для позитивного впливу на емоційну та інтелектуальну сферу дитини.

Оскільки сучасний дошкільний навчальний заклад має бути позитивним, динамічним простором, що оптимізує розвивальний потенціал дитини, формує гармонійно, всебічно розвинену особистість, психологи та педагоги перебувають в постійному пошуку нових, найбільш продуктивних методів і технологій у роботі з дошкільниками.

Одним з таких результативних методів є кінезіологія – наука про розвиток розумових здібностей через рухові вправи. Вчені

довели, що між розвитком розумових здібностей і фізичним станом здоров'я людини існує тісний зв'язок. Саме цей факт і покладено в основу кінезіології як науки та її різновиду – освітня кінезіологія.

Засновником освітньої кінезіології є американський учений Пол Деннісон – доктор філософії та педагог за освітою. Він розробив «Гімнастику мозку» – систему швидких, простих, специфічних рухів, що приносять користь кожному незалежно від його проблеми. Кінезіологія відноситься до здоров'язбережувальної технології бо саме багато вправ спрямовані на збереження здоров'я дітей, і профілактику відхилень у їх розвитку.

Використовуючи цей метод в роботі з дітьми, нами було помічено, що кінезіологічні вправи дають як негайний, так і кумулятивний, тобто накопичуваний ефект. Під впливом кінезіологічних тренувань в організмі дітей наступають позитивні структурні зміни. Вправи розвивають тіло дитини, підвищують стресостійкість її організму, синхронізують роботу півкуль головного мозку, поліпшують розумову діяльність, сприяють розвитку пам'яті і уваги. Це в свою чергу сприяє підвищенню рівня емоційного благополуччя, удосконалюється регулююча і координуюча роль нервової системи. Запропонована методика дозволяє виявити приховані здібності дитини і розширити межі можливостей її мозку.

Складова кінезіологічних вправ включає: розтяжки, дихальні, окорухові і тілесні вправи, вправи для розвитку дрібної моторики та релаксації. Доведено, що розтяжки нормалізують гіпертонус (неконтрольоване надмірне м'язове напруження) і гіпотонус (неконтрольована м'язова млявість). Дихальні вправи покращують ритміку організму, розвивають самоконтроль і довільність. Окорухові вправи дозволяють розширити поле зору, міжпівкулеву взаємодію, підвищують енергетизацію організму. Вправи для релаксації сприяють розслабленню, зняття напруги.

Кінезіологічні вправи не потребують фізичної підготовки дітей чи додаткових атрибутів для виконання. Усі вправи – швидкі, цікаві, сповнюють дошкільників енергією. Їх можна застосовувати під час занять, організаційних моментів, ранкової гімнастики, гімнастики пробудження та проводити динамічні паузи і релаксаційні хвилинки. Ми зрозуміли, що основною вимогою до кваліфікованого використання спеціальних кінезіологічних комплексів, є точне виконання кінезіологічних рухів і прийомів.

Важливо щоб, педагог або психолог, який працює в напрямку освітньої кінезіології, сам добре засвоїв всі кінезіологічні вправи і тільки потім проводив їх з дітьми. При цьому необхідно поступово збільшувати час виконання і складність пропонованих вправ та адаптував їх до вікових можливостей дошкільників. Так ми рекомендуємо: для молодших дошкільників – вправи на розвиток дрібної та крупної моторики, для старших – перехресні вправи на розвиток координації рухів, самомасаж, гімнастика руху очей, для всіх вікових груп – пальчикова гімнастика, вправи на зняття емоційного напруження (релаксації, психоеюди), дихальна гімнастика.

Отже, дворічний досвід роботи нашого педагогічного колективу дає підстави стверджувати, що застосування кінезіологічних вправ є актуальним і приємливим в навчально-виховній роботі дошкільних закладів. Бо вони дають педагогам та психологам змогу ефективно спрямовувати зусилля на комплексний розвиток дітей дошкільного віку, зберігати та зміцнювати фізичне та психічне здоров'я дітей, стимулювати механізми функціонування головного мозку, позбутися стресу, долати мовленнєві вади і вчитися легше та природніше. Головне – це подобається дітям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деннісон П.І., Деннісон Г.І. Образовательная кинестетика для детей: Базовое пособие по образовательной кинезиологии для родителей и педагогов воспитывающих детей разного возраста / Пер. С англ.. М.: Восхождение, 1998.
2. Сиротюк А.П. Вправи для психомоторного розвитку дошкільників. Практичний посібник / М: АРКТИ, 2008. – 60с.
3. Шаніна Г.Є. Вправи спеціального кінезіологічного комплексу для відновлення міжпівкулевої взаємодії у дітей та підлітків / Навчальний посібник. М., 1999.

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ГРИ НА ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стрімкий розвиток дошкільної освіти, що відбувається нині в Україні, створює умови збереження і примноження складових національної культури. У сучасних дошкільних закладах належне місце має посісти використання українських народних ігор, які належить до універсального засобу всебічного виховання дітей. У них яскраво відображаються національні традиції, побутова праця, соціальний досвід, уявлення про національні якості й чесноти українського народу.

Українська народна гра має вагомим значення для виховання у дітей патріотизму. Вона відображає світогляд народу і шанобливе ставлення до національної культури, створює емоційну основу для розвитку патріотичних почуттів [1, с. 147].

Сучасний освітній процес закладу дошкільної освіти передбачає використання українських народних ігор, які сприяють розширенню уявлень дитини про оточуючий світ, удосконалюють різні психічні процеси, стимулюють розвиток рухових якостей та формування різноманітних рухових дій.

Головні аспекти використання українських народних ігор у вихованні дітей дошкільного віку розкрила С. Русова. Вона наголошувала, що народна гра вабить своїм процесом і є соціальним життям кожної дитини, природною школою патріотичного виховання [4, с. 62].

Видатний педагог, музикознавець, етнограф і композитор В. Верховинець підкреслював, що «гра є наймилішою хвилиною, котрої потрібно дитині для всебічного виховання її молоденького тіла, розуму та її індивідуальних здібностей» [2, с. 5]. Грі педагог надавав важливого виховного значення. Тому, працюючи над репертуарно-методичним посібником «Весняночка», він поставив конкретні завдання: «виховання фізично здорового, етично стійкого,

інтелектуально розвинутого майбутнього члена суспільства» [2, с. 5], формування його національної культури. Вирішенню цих завдань сприяє синкретична природа української народної гри. У ній В. Верховинець органічно поєднав елементи музичного, хореографічного і драматичного мистецтва та на сторінках збірки обґрунтував педагогічну доцільність їх комплексного використання. До збірки увійшли сто п'ятдесят шість рухливих музичних ігор. Серед них – дев'ять народних ігор, етнографічний запис яких зробив сам В. Верховинець. Більшість ігор він створив на основі українського фольклорного матеріалу: двадцять ігор, автором яких є сам педагог, створені в душі народних традицій. У теоретичному розділі «Весняночки» В. Верховинець підкреслює, що «завдяки іграм можна виховати в дитині всі властивості, котрі ми шануємо у людей і котрі нам хотілося б прищепити малечі...» [2, с. 144, 181].

Про використання українських народних ігор зауважував і відомий педагог-етнограф М. Стельмахович. Мирослав Гнатович стверджував, що народна гра широко застосовується в народі як дійовий метод виховання, який забезпечує практичне пізнання культури, традицій, народних взаємин та вчить зосереджувати власні зусилля, керувати собою, бути точним, додержувати правил поведінки, діяти в колективі [5, с. 72].

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить, що старший дошкільний вік є найбільш сприятливим для виховання любові до рідного краю, поваги до своєї нації та культури, формування відповідальності до природи й традицій. У цей віковий період формуються патріотичні почуття, оскільки особистість дитини розвивається й формується під впливом освітніх процесів закладу дошкільної освіти та умов середовища (сім'я, родина, друзі, товариші, знайомі).

Одним із найперспективніших шляхів ознайомлення дітей дошкільного віку з рідною країною, озброєння їх необхідними знаннями про історію народу, виховання любові до Батьківщини є впровадження у освітній процес закладу дошкільної освіти активних форм і методів навчання, серед яких важливе місце посідають українські народні ігри.

Українській народній грі завжди відводилося почесне місце, її вважають цінним надбанням народу, елементом національної культури, що поліпшує побут дітей, урізноманітнює дозвілля, збагачує його зміст. Вони є традиційним засобом педагогіки, мають

багатовікову історію, збереглися і дійшли до наших днів із глибокої давнини, передаючись із покоління в покоління. В них добре відображаються особливості народу, їхній побут, історія, уявлення про честь, мужність, бажання володіти швидкістю, силою, витривалістю, проявляти витримку, винахідливість, волю та прагнення до перемоги [6, с. 7-8].

Специфіка використання українських народних ігор виявляється у відтворенні особливостей народу, його світобачення, у національній мові, у відображенні історії, в традиціях, у любові до природи та рідного краю, національному побуті. Все це являє собою могутню рушійну силу для патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

У народних іграх відтворюються картини повсякденного життя і діяльності людини, предмети побуту, природні явища. Тому ігри задовольняють пізнавальні потреби вихованців, несуть нову інформацію, знайомлять з навколишнім середовищем, різними видами професійної діяльності, сприяють розвиткові інтелектуальних здібностей: пам'яті, уваги, спостережливості, кмітливості, спритності, швидкої реакції на події та інших. Ґрунтуючись на етнографічному матеріалі, ігри є зразком норм поведінки, мовної, музичної, хореографічної культури українського народу. Вони сприяють засвоєнню його багатих традицій, розвитку національної самосвідомості, гідності, патріотичних почуттів, тобто виступають засобом формування національної культури підростаючого покоління.

Отже, систематичне застосування українських народних ігор в закладі дошкільної освіти сприяє не лише розвитку і вдосконаленню рухових якостей, а й вихованню позитивних рис особистості, вивченню традицій своєї нації, вихованню поваги та любові до рідного краю, його історії, культури та праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Національно-патріотичне виховання в українському дитячому садку. Концепція Софії Русової та сьогодення / А.М.Богуш // Дошкільне виховання. – 2016. – №2. – С. 2-5.
2. Верховинець В. М. Весняночка / В. М. Верховинець – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, 1989. – 428 с.

3. Вільчковський Е.С. Народна рухлива гра – основний засіб фізичного виховання дітей / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок // Традиції фізичної культури в Україні. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Русова Софія Вибрані педагогічні твори : У 2 кн. Кн. 2 / За редакцією Є.І. Коваленко, І.М. Пінчук. – Київ : Либідь, 1997. – 320 с.
5. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка / М.Г. Стельмахович. Київ : Рад. шк., 1985 – 312с.
6. Яловська О.О. Українські народні дитячі рухливі ігри, забави та розваги : методичний посібник / авт.-упор. : О. Яловська, Т. Романюк. Тернопіль : Мандрівець, 2016. – 264 с.

Федорчук О. І.

науковий співробітник

Інститут психології імені Г. С. Костюка

НАПН України

м. Київ

ПОВЕРНУТИ ГРУ В СІМ'Ю ДОШКІЛЬНИКА

Основою привласнення дитиною базових цінностей є закономірності, які виявляються у потребі добра, любові, захищеності, у виявленні інтересу до навколишнього світу, до різних сфер буття, прагненні до "дорослості", свободи. Осмислення і прийняття базових цінностей стає основою здатності до творення свідомого і діяльного ставлення до світу, до іншої людини і до самої себе. Дієвим механізмом тут виступає розвиток у дитини рефлексії вартостей, що стоять за смыслом подій, які і стають мотивами поведінки дитини.

Розуміння і переживання дитиною значущості базових цінностей і смислів відкриває їй можливість робити самостійні вчинки заради добра, дружби, любові, краси. Це знаходить своє відображення в насиченості "Я-образу" дитини. Дорослий має вибудовувати взаємини з дитиною в спосіб, який створює особливий емоційний стан учасників при осмисленні та переживанні загальнолюдських цінностей. Саме так дитина отримує знання, які виходять за рамки події, виникає внутрішній смисл, інтелектуально-моральна рефлексія. Це і є шлях саморозвитку, самореалізації, коли дитина крок за кроком конструює свої власні

цінності. В такій соціальній ситуації зароджується здатність осмислити можливість вибору, звільнившись залежності від конкретних обставин. Виникає перше відчуття особистісної свободи. Зрештою, саме в таких повсякденних справах, перших власних вчинках, у проявах здатності відчувати і усвідомлювати гармонію і красу добра, чесності і любові у звичайних проявах життя і зростає людина.

Важливою умовою для такого зростання дитини є повноцінна гармонійна родина, де вона зароджена в любові і зростає в гармонії з близькими дорослими, які живуть один для одного і де дитина одразу є суб'єктом цієї спільноти.

Внутрішня сімейна атмосфера і стиль взаємин мають спонукати дитину наслідувати люблячих її дорослих, прояви добра по відношенню один до одного, заперечення проявів роздратування чи агресії, готовність допомогти, здатність посипівчувати в скрутні та порадіти успіхам.

Цільові спостереження, бесіди з дитиною, з її близькими дорослими дозволяють охарактеризувати так зване ціннісне ядро особистості старшого дошкільника. Це вдалось зробити через виявлені особливості діяльності і поведінки: відношення до ситуації, до дорослого (педагога, психолога, експериментатора), до різних завдань, видів і способів діяльності, реакції на стосунки та особливості самооцінки дитини.

Всіх старших дошкільників об'єднує цінність ігрової діяльності. При цьому смислове наповнення самого вислову «люблю грати» досить розмаїте. Значна частина дітей уточнює: «Просто люблю з друзями грати. І тут, в групі, і на вулиці теж, з іграшками». Виділяється група тих, хто має досвід більш змістовних ігор, виявляє до них вибіркоче ставлення («Я люблю грати в футбол». «В садочку ми рідко граємо з м'ячем». «Я вдома у дворі з хлопцями граю». «У мене тато любить футбол». «А ще я машинками люблю гратись. Я хочу багато іграшкових машинок зібрати». «Я в дитячий садок приношу свої машинки, ми з Дімою граємо». «Я люблю з подружками гратись, ми вибираємо собі куточок і там придумуємо свою гру. У нас там свій ляльковий театр вийшов». «Я люблю з ляльками гратись, сама більше люблю. Я з ними розмовляю, про все розказую. Вдома в мене багато ляльок, я там люблю різне видумувати з ними»).

Окремо виділилась частина старших дошкільників, які визначили пріоритетними для себе окремі види занять в дитячому садку: різні театралізовані, режисерські ігри, квести, лото, пазли, планшет. Двоє діток (дівчинка і хлопчик) виявили перевагу лише до ігор вдома, в родинному колі. До ігор в садку ставлення виразно байдуже. («Я люблю тільки своїми іграшками вдома грати. Люблю гратись з мамою, коли у неї є час». «Я вдома хочу гратись. У мене є братик, він теж любить зі мною гратись. А тут я не дуже люблю... не цікаво».)

Всім відомо, що дошкільне дитинство – період гри. Батьки ніби і дбають про задоволення дитячої гри: купують іграшки, обладнують місце для гри вдома, задовольняють потребу грати з однолітками тощо.

Дошкільнята, як правило, люблять спільну з батьками діяльність. А коли це ще і спільна гра, де всі рівноправні учасники – це просто щастя. І тут виховні можливості такої взаємодії слід не упустити.

Цільові спостереження дають підстави відмітити, що спільна діяльність дорослих і дітей в родинному колі якщо і має місце, то без розвивально-виховного впливу. Особливо це стосується старших дошкільників, коли увага до особистісного спілкування з дорослими у дітей підвищена. Тут спільна гра (в сімейному колі) мала би бути дієвим чинником у особистісному зростанні дошкільника.

Спільна гра дорослого і дитини з визначеними правилами дій учасників, які вмотивовані спільним бажанням грати в цю гру є природною соціальною ситуацією взаємодії, де реально діють загальні норми соціальної моралі, соціальні уявлення щодо поведінки людини, яка є і бажаною і обов'язковою. Водночас включається і так звана особистісна моральність, як індивідуалізоване втілення в поведінку дитини цінностей соціальної поведінки. І саме емоційна вмотивованість дитини на спільну гру спонукає до згармонізованості цих двох "типів" моральної поведінки. Знаковими є ситуації, коли дитина в "скрутних" моментах, які несуть загрозу програти, надає перевагу загальнонародським цінностям, поступаючись особистісним проявам.

Варто додати, що такі сімейні ігри дають можливість зрозуміти і навчитись виробляти здатність зважати на особливості індивідуальних характерних ознак учасників взаємодії: коли грають молодші братик чи сестричка, старенька бабуся, дідусь, який має

проблеми зору чи слуху тощо. Дорослі мають нагоду продемонструвати, як має узгоджуватись повага до партнера і дотримання правил гри і як співрадіти переможцю і підтримати того, хто потерпів поразку. Важливим тут є для дорослих уважно відстежити помилкові дії дитини, зрозуміти причину її хибних кроків і обов'язково у спокійній формі індивідуально з дитиною виконати "роботу над помилками". Це має орієнтувати дитину на самовдосконалення, зміцнення самооцінки та самоствавлення. І якщо в родинному колі такі спільні ігрові моменти стануть хорошою традицією, батьки серйозно поставляться до підбору самих ігор, вони створять для дітей найкращу розвивальну ситуацію в якій дитина в природних умовах мимовільно привласнює базові ціннісні орієнтації співжиття: добро, чесність, співчуття, емпатію, толерантність.

Найперше, це момент спільної згоди на гру, де кожен суб'єкт має право голосу; вибір самої гри, коли у кожного є свої уподобання; вибір ведучого (якщо гра того вимагає) тощо.

Досвід діалогу рівних суб'єктів (дитина і дорослий) є неоціненною школою для дошкільнят. Часом ці моменти дають важливіший досвід ніж сама гра. Досягнення домовленості шляхом діалогу для майбутніх школярів є надто важливим, адже відомо, що саме нездатність домовлятися чи не найчастіше стає причиною суперечок між однолітками у шкільному житті. І тоді замість домовленостей і порозуміння спалахує незадоволення, роздратування і агресія.

Саме в процесі гри ми разом з дитиною знаходимо рішення для власної поведінки у тих чи інших обставинах, що у майбутньому допоможе діяти у різних життєвих обставинах відповідно до своїх переконань. Спільна гра допоможе сформувати у дитини навички поведінки, ставлення до людей, манеру спілкування. У так званий період несвідомого навчання дитина вбирає у себе світ, що її оточує, засвоює уроки поведінки дорослого, що поруч. Так згодом, спостерігаючи за грою дітей з однолітками, ми помічаємо як відтворюючи сцени з дорослого життя діти точно повторюють поведінку своїх мамі і тата, як хорошу так і погану.

Окрема увага має бути приділена настільно-друкованій грі, зокрема партнерській грі – з чіткими правилами, зі змістовим наповненням. Головною умовою такої партнерської гри повинна

бути чітка оцінка учасниками один одного як партнерів. При цьому в поняття "партнер" необхідно вкладати два моменти:

1) наявність спільної мети, якої можна досягти спільно в певний час;

2) можливість та бажання підтримувати діловий контакт протягом тривалого періоду співпраці.

Спільна сімейна гра, де є повне змістове навантаження, чіткі правила співучасті гравців, має неоціненне значення для розвитку важливих характеристик розумової діяльності старшого дошкільника, які мають стати міцним підґрунтям до так званого впевненого старту до шкільного учіння. Мова йде про конкретні якості розуму: гнучкість, варіативність, самостійність, глибину, здатність осмислення так званих неусвідомлених форм мислення, інтуїтивно-практичних.

Все це поступово і виводить дитину за межі конкретного мислення, активізується допитливість, здатність і вміння приймати задачу як інтелектуальну. А це в свою чергу стимулює аналітико-синтетичну діяльність. Все це і є тим розвиваючим ґрунтом, який не дозволить закріпитись інертності розуму шестирічної дитини, її заниженій пізнавальній активності, нездатності контролювати свої дії, млявість, некритичність і поверховість висловлювань. Адже саме ці особливості мисленнєвої діяльності перш за все характеризують так званих неуспішних першокласників.

Спільна з близькими дорослими гра дидактичного спрямування створює особливу атмосферу для дитини, яка спонукає позитивне налаштування, емоційне піднесення, бажання бути достойним гравцем. Дитина активно відновлює в пам'яті вже відомі з досвіду діяльності в дитячому колективі вимоги до успішної діяльності: уважне ставлення до смислу самого завдання та інструкції до виконання, продумування власних дій, орієнтація на партнера і взаємодія з ним. А найголовніше тут те, що мотивація у дитини до спільної з батьками гри найсильніша, а тому і найвища концентрація душевних сил.

Дитина наслідує зразок поведінки дорослого і виробляє свій досвід. Саме образ поведінки, а не словесне "научіння".

Батьки як "зразок" характеризуються тим, що тут поєднані емоційні, чуттєві і візуальні (абстрактні) компоненти. Особливо значимі чуттєві складові, адже вони стосуються найближчих дорослих. В рамках дошкільного дитинства такий зразок-образ є для

дитини ідеалом для наслідування. І тут комунікативні засоби впливу поступаються реальним зразкам-образам.

Конкретна форма поведінки близького дорослого є для дошкільника нормою, правилом. І лише поступово це узагальнюється у формі мовленнєвого оформлення правила поведінки. А чуттєвий зразок-образ ще довгий час відіграє регулюючу роль у виборі дитиною способу поведінки так як продовжує діяти довіра дитини до таких образів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Піроженко Т.О. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника : монографія / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, О.О. Вовчик-Блакитна та ін. ; за ред. Т.О. Піроженко. – Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2012. – 236 с.
2. Ладивір С.О. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло та ін. / Серія «Дитина замовляє розвиток» за наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 168 с.
3. Карасьова К.В. Ігровий простір дитини / К. Карасьова, Т. Піроженко / Бібліотека «Шкільного світу». – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.

Корф І.В.

*методист відділу дошкільної,
початкової та спеціальної освіти
Полтавського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
ім. М.В. Остроградського
м. Полтава*

СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЮЧОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Минулий рік був сповнений нових звершень, здобутків та позитивних змін на шляху вдосконалення освітньої системи: Закон України «Про освіту», освітня реформа Нова українська школа.

Дошкільна ланка є вагомою складовою освітньої системи України. Перетворення, що відбуваються у середній ланці освіти та початковій школі зокрема, не можуть не торкнутись і педагогів закладів дошкільної освіти. Сучасна освіта вимагає від педагогів інших підходів до дітей, упровадження нових освітніх технологій, оновлення освітнього простору, підвищення рівня професійної компетентності. Тому вкрай важливим є осмислення педагогами закладів дошкільної освіти зміни пріоритетів освіти, її завдань, характеру взаємодії з дитиною в освітньому процесі, вимог до професійних якостей педагогів.

Сучасний педагог сьогодні:

педагог-винахідник – це педагог, який приходить до нового в результаті власних пошуків;

педагог-новатор – це педагог, який удосконалює і по-новому використовує елементи створених систем задля позитивного результату;

педагог-майстер – це педагог, який швидко сприймає і досконало використовує як традиційні, так і нові підходи та методи у освітній діяльності з дітьми. [3,19]

Дошкільна освіта має забезпечити цілісний розвиток дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих компетентностей.

Впровадження у практику роботи закладів дошкільної освіти особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти є одним із основних завдань педагогічних працівників. Головним учасником освітнього процесу визнається дитина зі своїми уподобаннями, інтересами, здібностями, особливостями. Для реалізації особистісно орієнтованої моделі педагоги мають створити сприятливий розвиваючий простір, у якому дитина проживає день, активно діє, спілкується, отримує знання, розвиває свої вміння, проявляє емоції та почуття. Тому перед педагогами сьогодні постає ряд питань:

- яким має бути сучасний заклад дошкільної освіти?
- як створити справді розвиваюче середовище?
- які умови спонукають дошкільнят до пізнання, творчості, активної самореалізації та взаємодії з дорослими і однолітками?

Розглянемо основні **принципи організації розвиваючого середовища:**

- безпечності;

- урахування закономірностей розвитку дітей;
- доступності та активності;
- мобільності та динамічності;
- раціональності;
- емоційного комфорту;
- сучасності . [1,22]

Безпечність. Найголовнішим принципом організації розвиваючого простору є його безпечність, адже від цього залежить збереження життя та здоров'я дітей. Педагогічним працівникам необхідно звертати особливу увагу на якість матеріалів, з яких виготовлено обладнання, іграшки, посібники та їх відповідність санітарно-гігієнічним нормам.

Урахування закономірностей розвитку дітей. Організуючи життєдіяльність дітей, педагогам необхідно враховувати психологічні закономірності їх розвитку, індивідуальні особливості, особистий життєвий досвід. Важливо, щоб середовище максимально задовольняло потреби кожної дитини.

Доступність та активність. Дотримання цього принципу передбачає, що в розвиваючому просторі групи діти мають змогу діяти за власним вибором, змінювати ситуацію, перетворювати та обстежувати середовище. Всі предмети та ігрові посібники мають бути доступними дітям, щоб їх можна було самостійно брати та використовувати. Бачу – хочу - можу використати!

Раціональність. Діти, займаючись різними видами самостійної діяльності, не мають заважати один одному. Тому для облаштування осередків групових кімнат доцільно використовувати різноманітне обладнання: ширми, екрани, вітрини.

Мобільність та динамічність. Облаштовуючи простір, педагогам необхідно періодично змінювати його матеріальне наповнення відповідно до пір року, тем освітньої діяльності, настрою та побажань дітей. Для забезпечення динамічності простору варто використовувати модульні столи, пересувні стелажі, розкладні ширми.

Емоційний комфорт. Принцип емоційного комфорту передбачає:

- використання в оформленні приміщень теплої пастельної гама кольорів;
- розміщення меблів, що вивільняє простір у групі для активних видів діяльності;

- забезпечення достатнього освітлення та повноцінного режиму провітрювання приміщення;
- облаштування місця для спілкування або усамітнення дітей;
- створення доброзичливої та позитивної атмосфери взаємодії та співпраці у групі та закладі дошкільної освіти (педагоги - педагоги, педагоги - батьки, педагоги - діти, діти - діти). Педагоги мають бути взірцем культури, вихованості, толерантності, доброзичливості та своїм прикладом позитивно впливати на розвиток дітей. [1,22]

Для створення розвиваючого простору у закладі дошкільної освіти актуальним є облаштування **осередків дитячої діяльності** у кожній віковій групі:

- ігровий;
- природознавчий;
- сенсорно-пізнавальний;
- національний;
- художньо-продуктивний;
- фізкультурно-оздоровчий;
- трудової діяльності;
- самопізнання (ранній вік);
- спілкування або усамітнення;
- співпраці з батьками;
- власної групи;
- осередки на території закладу: природні, фізкультурно-оздоровчі, ігрові майданчики.

Для вивільнення місця у груповій кімнаті деякі осередки доречно розташувати у спальній та роздягальній кімнатах групи (фізкультурно-оздоровчий, усамітнення, співпраці з батьками). У закладі дошкільної освіти можуть бути створені кімнати розвитку, міні-музеї та музеї, сенсорні та театралізовані кімнати тощо.

Сучасний заклад дошкільної освіти має стати єдиним розвиваючим простором для дитини, який включає у себе співробітництво з батьками та соціумом, компетентність педагогів, умови для реалізації технологій, розвиваюче освітнє середовище.

Дитинство – це яскрава та неповторна сторінка в житті кожної людини, а дитячий садок - це той світ, у якому дитина проживає найважливіший період свого розвитку. Тому **ДИТИНСТВО ПОВИННО БУТИ ЯСКРАВИМ!**

ЛІТЕРАТУРА

1. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів / (авт.-упоряд.: О.П. Долинна, А.П. Бурова, О.В. Низковська, Т.П. Носачова). – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 480с.
2. Богуш А.М. Базовий компонент дошкільної освіти / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.В. Гавриш, О.П. Долина // Київ, 2012. – 30 с.
3. Дошкільний навчальний заклад /ТОВ «Видавнича група «Основа», № 9 (129), 2017. – 48 с.

Токарева Л.Д.

*молодший науковий співробітник
лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені
Г.С.Костюка НАПН України
м. Київ*

ВЗАЄМОДІЯ ДОРΟΣЛОГО І ДИТИНИ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання ефективної взаємодії й порозуміння між батьками і дітьми в ігровій діяльності та побуті, на сучасному етапі набуває все більшої актуальності. Потреба у взаємодії дитини з дорослими та з іншими однолітками є однією з первинних соціальних потреб, задоволення якої необхідне для повноцінного особистісного розвитку дитини – дошкільника.

Дошкільний вік — найважливіший етап у становленні особистості дитини. Це період прищеплення загальнолюдських цінностей, формування перших взаємин. Саме через гру дошкільник пізнає цей світ, готується до життя, набуває практичних знань і вмінь. І від того, як дорослі організують дитячу гру, ігровий простір, яким змістом його збагатять, буде залежати засвоєння дітьми суспільної моралі й культури. Саме в дошкільному віці формується гра, яка і визначатиме діяльність дошкільника. Саме зрілість гри дає можливість визначити, чи може дитина перейти до більш складної діяльності, навчання. Зрілий дошкільник вже не грає іграшками, просто маніпулюючи ними. Йому для гри потрібні друзі, однолітки, які грають і презентують певні ролі, причому в ігровій діяльності

дошкільника присутні вже правила. Зрілий дошкільник любить вже ігри з правилами.

Сьогодні, під впливом сучасних технологій батьки стали приділяти підвищену увагу інтелектуальному розвитку дітей, забуваючи, що специфічним видом діяльності дошкільнят є гра. Знецінюється провідний вид діяльності, дітей дошкільного віку, стверджують педагоги і психологи, що в майбутньому може привести до значних психологічних проблем та порушень у розвитку дитини – дошкільника.

Нажаль, до дитячих ігор у деяких дорослих не завжди позитивний підхід, вважаючи їх просто забавою, пустощами та марнуванням часу. Більшість батьків впевнені, що будь-яка дитина сама, і без допомоги дорослого, добре вміє гратися. Але практика досліджень доводить нам зовсім протилежне.

Дорослих повинен насторожити факт, коли, наприклад, дитина 5—6 років весь час тільки вкладає ляльку спати, не розвиваючи далі сюжет своєї гри, - це погана гра для старшого дошкільника, бо в ній немає зусилля думки, роботи уяви та дитина не має застосування свого попереднього досвіду. Насправді, ж, якщо дитину не навчити грати, не навчити васмодіяти з іграшкою, підказуючи як треба грати з нею, які дії з нею можна проводити, дитина просто буде маніпулювати з нею, виконуючи одноманітні дії, кидаючи її, стукаючи нею, не знаючи, як правильно, зі смислом застосувати її.

Тому, саме в цих ситуаціях, на допомогу має прийти дорослий та спочатку навчити дитину правильно грати з іграшками, розкриваючи дитині, призначення цієї іграшки та способи дії з нею. Часто свою любов до дитини дорослі демонструють тим, що купують їй багато іграшок, щоб не приставала до дорослих зайвий раз. І, в той же час, гніваються, і наказують, якщо дитина ці іграшки ламає або трощить. Дорослі вже звикли дивитись на іграшку як на рятувальний засіб, коли не мають часу приділити увагу дитині: «Бери хоч всі іграшки, тільки не заважай!» Але дитині бува треба необхідний поштовх, достатньо буває нагадати дитині про якусь ситуацію, свідком якої вона була, або про її маленький досвід та відповідним чином спрямувати її дії, щоб дитяча гра заграла якимось новим сюжетом, новими фарбами. Дорослому важливо знати, що гра не народжується з нічого, діти грають в те, що бачили, про що чули, відтворюючи побут і дозвілля своєї сім'ї. Тому дорослим бажано бути завжди напоготові, щоб завчасно надати,

«підкинути» цікаву ідею включитися в гру разом з дитиною, завчасно навчаючи дитину правильно взаємодіяти з іграшками. Слід зауважити, що покарати, накричати легше, ніж погратися, приділити увагу своїй дитині, та порозумітися з нею. Заборонити легше, ніж дозволити і зробити щось разом.

Як важливо, щоб сучасні батьки усвідомили, що гра це не пустощі, а один із основних видів діяльності дитини дошкільного віку. Що саме через гру дитина пізнає навколишній світ, рідну мову, навіть, визначає подальшу свою професію, приміряючи на себе багато ролей. В грі вона зміцнює контакти між дорослими і однолітками, створює основу для дружніх взаємовідносин. У грі, при взаємодії дорослого і дитини, вони відпрацьовують навички людського спілкування, взаєморозуміння, вміння вирішувати конфліктні ситуації тощо. Вона дає можливість самостійно застосувати набуті знання. Саме в ній дитина вперше пізнає важку роль лідера, переможця, а також при допомозі дорослих вчиться переживати і розділяти радість, успіх, самопочуття іншої дитини. Вона дає змогу дитині старшого дошкільного віку самостійно застосувати набуті знання. Дитина вчиться гратися не тільки поруч або в компанії дітей, але й, що є найголовнішим, — разом із ними, налаштовуючи себе на співдружність.

Так, наприклад, діючи і граючи з ляльками в гру «Лікарня», «Магазин», «Пекарня», граючи ролі доктора і пацієнта, продавця й покупця, наповнюючи їх моральними вчинками діти при правильному супроводі дорослого вчать проявляти взаємну увагу і повагу, чуйність, турботу про інших людей. Розвивати дитячі ігри з ляльками допомагають різні атрибути: меблі, коляски, побутова техніка, телефон, пральна машина, різні транспортні іграшки, а також різні технічні іграшки. В арсеналі іграшок мають бути й будівельні іграшки.

Дорослому важливо знати, що не менший інтерес становлять для дитини й іграшки-замінники (різні коробочки, камінчики тощо). Тому так важливо, знайти місце і для цих іграшок — вони чудові помічники в реалізації ігрових задумів дитини. Взаємодіючи з дитиною в ігровій діяльності дорослий теж повинен, при моделюванні тієї чи іншої ігрової ситуації, підпорядкувати свою поведінку вимогам ролі, наприклад, матрос — виконує накази капітана (якщо капітан — дитина). Цікаво, якщо в грі дитина буде дбайливою, сміливою, уважною, дружелюбною, то ці якості вона

проявлятиме і в своїй поведінці, у побуті, у спілкуванні з дорослими й ровесниками і в справжньому житті.

Супровід дитини в ігровій діяльності - задача дорослого, і в їх компетенції - вчасно підказати ситуацію, яка допомогла б розгорнути змістовну гру.

Слід звернути увагу, що джерелами дитячої гри є насамперед спостереження (так, наприклад, при відвіданні книгарні звернути увагу на взаємодію продавця і покупця. Читання художньої літератури, перегляд телепередач разом. Як правило, у дошкільному віці величезна потреба в товаристві однолітків, а в наших сучасних сім'ях, здебільшого однодітних, немає умов для набуття дітьми навичок спілкування. Тому так важливо допомогти дітям навчитися грати і взаємодіяти з ровесниками в ігровій діяльності та побуті.

Взаємодіючи з дитиною у ігровій діяльності дітям легше подолати свою нерішучість, невпевненість, страх. А підбадьорливі слова дорослого сказані вчасно, підтримують інтерес дитини до будь – чого. Дякуючи взаємодії дорослого і дитини, організованому ними разом ігровому простору, дитина навчається налагоджувати себе на співдружність і співробітництво з іншими.

Доречно зазначити, що спільні ігри з дорослими і однолітками мають особливе значення у встановленні контакту, близькості з дітьми, привчають їх до виконання певних правил та вимог. Саме тут батьки мають можливість керувати і впливати на дитячу поведінку, а також використовувати гру як засіб формування слухняності і як засіб проведення дозвілля. Як важливо вчасно дослухатись своєї дитини і ні в якому разі не відмовити їй у грі, у спілкуванні. Варто намагатися стати її партнером у грі. Тільки при правильній взаємодії з дорослими дитина може опанувати ігрову діяльність, насититися нею, щоб до шкільного віку вона була мотивована на навчальну діяльність, а не на ігрову. Якщо вчасно не звернути увагу і не спрямувати дитину на розвиток її уяви в іграх, вона і в навчанні не зможе проявити вигадки, кмітливості і творчості. Природнім є те, що ті з них, які мають розвинену уяву, легше вчаться в школі, їм легше пізнавати навколишній світ, бо вони можуть уявити предмети і явища, недоступні безпосередньому сприйняттю.

СЕКЦІЯ 2. РАННІЙ ВІК: ТОНКОЦІ ЗРОСТАННЯ

Остапко Л.О.

*викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

Рукіна Ю.В.

*студентка групи В-61БЗ
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Найбільш відповідальний період життя дитини - ранній вік. Період, коли формуються основні здібності, що визначатимуть подальший її розвиток особистості. У цей період складаються такі ключові якості людини як пізнавальна активність, довіра до світу, впевненість у собі, доброзичливе ставлення до людей, творчі можливості, загальна життєва активність тощо. Проте ці якості та здібності виникають як результат фізіологічного дозрівання. І їх становлення потребує певних форм спілкування дорослої людини з дитиною та їхньої спільної діяльності.

Дошкільний заклад є одним з визначальних чинників у становленні особистості дитини. Вступ у дошкільний заклад – відповідальний період у житті дошкільника, іспит для його психіки, здоров'я. Тривожний стан та емоційне напруження роблять проблему адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти особливо актуальною. Ігнорування проблем адаптації може призвести до труднощів у їх подальшому житті дитини та спілкуванні з навколишнім.

Адаптивні можливості дитини раннього дошкільного віку обмежені, тому різкий перехід малюка в нову соціальну ситуацію і тривале перебування в стресовому стані можуть призвести до

емоційних порушень або уповільнення темпу психофізичного розвитку.

Як відомо, процес адаптації супроводжує людину впродовж усього життя. У психологічній літературі поняття адаптації розкривається як сукупність особливостей біологічного виду, які забезпечують йому специфічний спосіб життя в умовах певного середовища. У дошкільній педагогіці цей термін тлумачиться як активне засвоєння прийнятих у суспільстві норм та оволодіння відповідними формами спілкування та діяльності [4].

Свій внесок у вивчення проблем адаптації особистості зроблений вітчизняними (Ф. Березін, І. Булах, С. Вітенберг, О.Мороз, А. Петровський та ін.) і зарубіжними психологами (А.Маслоу, К. Роджерс, А. Фрейд, З. Фрейд, Т. Шибутані та ін.). Труднощі адаптації та їх причини вивчали Н. Аксарина, Л. Белкіна, Н. Ватутіна, А. Ронжина, С. Семенака тощо. А. Капська, О.Кононко, П.Анохін під адаптацією розуміють процес встановлення динамічної рівноваги між особистістю та середовищем, зумовлений активною взаємодією людини з довкіллям. Н. Аксаріна, Н. Ватутіна, Р. Калініна адаптацію дітей дошкільного віку розглядають як процес пристосування до конкретних умов [4]. Шибокова С.О. вважає, що адаптація - це не тільки процес звикання дитини до дошкільного закладу, але й формування умінь і навичок у повсякденному житті [3].

Доведено, що початок перебування у дошкільному закладі пов'язаний зі значними несприятливими емоційно-психологічними змінами особистості, які потребують цілеспрямованого виховного впливу.

Тривалість періоду адаптації залежить: від особливостей нервової діяльності та віку дитини; від рівня її розвитку; від наявності чи відсутності попереднього тренування нервової системи; від стану здоров'я; від особливостей виховного впливу сім'ї. Доведено, факторами ризику, які ускладнюють період адаптації є: несприятливі внутрішні та зовнішні чинники, що виникають у період вагітності матері або після пологів (токсикоз, стресові ситуації, прийом ліків, вживання алкоголю, куріння, недоношеність чи переношеність дитини, велика маса тіла (більше 4 кг), часті ГРВІ, рахіт, анемія, діатез, затримка психічного розвитку,

відсутність батька чи матері в сім'ї, перша або єдина дитина в сім'ї, конфліктні відносини в сім'ї).

Серед низки причин, що викликають труднощі адаптаційного періоду, слід відмітити певні специфічні особливості дітей раннього віку. Легкому звиканню до нового суспільного середовища перешкоджають проблеми формування у дитини здатності до пристосування та висока вразливість дитячого організму внаслідок його зовнішньої та внутрішньої несформованості.

Висока емоційність, що є характерною особливістю дітей у цей віковий період, також не сприяє легкій адаптації. У момент розлучення з батьками, які відчувають хвилювання та негативні емоції коли вперше залишають малюка у дошкільному закладі, ця особливість проявляється особливо яскраво. У дітей спостерігаються порушення емоційного стану дитини.

Ступінь проявів адаптації до нових умов життя залежить від вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини, що зумовлені станом здоров'я, особливостями перебігу нервових процесів (сила, рухливість, урівноваженість процесів збудження і гальмування), а також відмінностями в умовах життя та виховання у сім'ї. Особливе значення в період адаптації мають своєрідності у характері спілкування дитини як із близькими, так і з незнайомими дорослими до моменту вступу у заклад дошкільної освіти. Почуття недовіри, страху, що виникають у більшості дітей унаслідок відсутності досвіду спілкування з незнайомими дорослими, на фоні потреби в емоційному спілкуванні з рідними є найбільшою перешкодою для налагодження позитивних відносин з вихователями.

Труднощі у спілкуванні з педагогами у період адаптації можуть посилюватися завдяки низькому рівню розвитку мовлення дітей, що позбавляє їх можливості висловлювати свої прохання та спричиняє нерозуміння з боку вихователя потреб дитини і, як наслідок, — порушення психічного, фізичного та емоційного комфорту малюка.

Труднощі, яких зазнають діти в період адаптації до дитячого закладу, викликають цілу низку негативних змін у їхній поведінці, емоційному стані, стані здоров'я. Чим менше дитина підготовлена до змін, тим глибшими та тривалішими будуть порушення її емоційного стану.

Поряд з емоційними розладами в період адаптації спостерігається зниження мовленнєвої та ігрової активності дітей: гальмується мовленнєва функція, слабшає інтерес до ігрового матеріалу та дій із ним.

У більшості малюків у період адаптації спостерігаються зниження апетиту, порушення сну, і, як наслідок, втрата ваги. Усі ці розлади негативно впливають на стан імунної системи, дитина часто хворіє.

Перебіг процесу адаптації у дітей різний. Встановлено, що характер процесу звикання до нових умов значною мірою залежить від особливостей виховання дитини у сім'ї до моменту її вступу до закладу дошкільної освіти. Серед факторів, що негативно впливають на перебіг періоду адаптації, необхідно виділити недостатню обізнаність батьків, відсутність знань методів роботи з дітьми, що спрямовані на підготовку малюків до нових соціальних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурковська Т. Проблеми раннього віку / Т. Гурковська // Дошкільне виховання. – 2001. – №12. – С. 15–16.
2. Дошкільник. Особливості психічного розвитку / За ред. С. Е. Кулачківської, С. О. Ладивір - К., 1995.
3. Калинина Р. Р. Ребенок пошел в детский сад... К проблеме адаптации детей к условиям жизни в дошкольном учреждении / Р. Р. Калинина // Дошкольное воспитание. – 1998. – № 4. – С. 2–11.
4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. — К.: Освіта, 1998. — 225 с.
5. Маценко Ж. Незабаром у дитячий садок : особливості психолого-педагогічного підходу до дітей, що вступають до дошкільного закладу / Ж. Маценко // Психолог. – 2003. – №17. – С. 2–10.
6. Теплюк С. Посмішка малюка в період адаптації / С. Теплюк // Дошкільне виховання. – 2006. – № 3. – С. 29–35.

Остапко Л.О.
*викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ЗНАЧЕННЯ МАЛИХ ЖАНРІВ ФОЛЬКЛОРУ ДЛЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Проблема мовленнєвого розвитку дітей раннього віку набуває особливої актуальності у зв'язку з оновленням змісту, вдосконаленням методів, технологій та форм навчання дітей рідної мови, розвитку культури дитячого мовлення та мовленнєвого спілкування.

Важливе місце в системі засобів мовленнєвого розвитку, навчання й виховання дітей раннього віку посідає фольклор. Теоретичні і практичні пошуки в галузі мовленнєвого розвитку дітей раннього віку відображено в працях А. Богуш, К. Крутій, Г. Ляміної, Т. Науменко, Л. Олійник, Л. Павлової, Т. Юртайкіної та ін. Вплив фольклору на мовленнєвий розвиток дітей було розкрито в роботах видатних учених, педагогів, письменників (О. Духнович, С. Русова, Г. Сковорода, І. Срезневський, Є. Тихеева, К. Ушинський, І. Франко та ін.).

Питання своєчасності мовленнєвого розвитку в ранньому віці визначається завданнями щодо створення оптимальних умов для розкриття потенційних можливостей кожної дитини, які проявляються в специфічних видах дитячої діяльності і пов'язані із комунікаційною сферою. Здатність дитини до спілкування розуміється як здатність користуватися невербальними, предметно-практичними, мовленнєвими засобами, які забезпечують його успішність.

Вік від одного до трьох років – це сензитивний період (особливої чутливості, сприйнятливості дитини) до мовленнєвих впливів (Л.С. Виготський). Розвиток мовлення у цей період можна умовно розділити на дві частини: розуміння мови дорослих та власне активне мовлення. Чим більший запас слів пасивного мовлення малюка, тим швидше він почне їх промовляти сам.

Вивчаючи рідну мову, діти знайомляться з фонетичною і семантичною її сторонами. Вимова слів та звуків стає більш правильною. На третьому році життя в мовленні дитини з'являються категорії предметності, дії, якості, означення. Дитина практично оволодіває основними синтаксичними конструкціями, граматичними формами, системою звуків рідної мови, хоча ще важко дається вимова таких звуків як Р і Л, Ж, Ш, З, С.

Народне художнє слово це один із засобів розвитку мовлення дитини. Аналіз малих фольклорних жанрів засвідчив, що їм притаманна низка специфічних рис, які надзвичайно приваблюють дитину, а саме: доступність змісту, невеликий обсяг тексту, використання художньо-образних засобів мовлення, захоплюючий ігровий сюжет. Фольклорні твори відзначаються виразністю, барвистістю, ритмічністю. Отже, за своїми рисами фольклор може бути ефективним засобом розвитку мовлення дітей раннього віку.

Класифікація жанрового поділу дитячого фольклору:

1. Зразки усної народної словесності, створені дорослими для дітей: колискові пісні, пестушки, утішки, чукикалки, небилиці (перевертні), безкінечні казочки, скоромовки тощо;
2. Твори, які перейшли до дитячого фольклору із загального народнопоетичного набутку:
  - казки, обрядові пісні (заклички, примовки, колядки, щедрівки, веснянки, гаївки), загадки, прислів'я, приказки тощо;
  - зразки усної народної творчості, які виникли і функціонують у дитячому середовищі:
  - ігрові пісні, лічилки, жарти, дражнилки, мирилки, безконечники, кричалки та ін. [2].

Всі види і жанри народної творчості зрозумілі та доступні дітям за змістом і формою, наділені ігровими моментами і легко сприймаються ними.

Коліскові пісні, забавлянки, утішки належать до найбільш ужиткової народно-поетичної спадщини. Колісанка – це поетичний твір, з яким зустрічається дитина в перші дні свого життя. Через них дитина починає вслухатися і пізнавати звуки рідного мовлення. Тексти колискових збагачують мову дітей пестливими словами, виховують доброту, ніжність, лагідність.

Забавлянки, утішки – це коротенькі пісеньки або віршики, поєднані із відповідними рухами і покликані не лише забавляти дитину, підтримувати бадьорий, радісний, настрій, а й зміцнювати фізично. Це різні варіанти «Сороки-ворони», «Куй-куй чобіток» та ін. Для дітей, які уже говорять, пропонуються забавлянки-діалоги, так як це вік інтенсивного розвитку діалогічного мовлення. У забавлянках дитина зустрічається з різноманітними звуконаслідуваннями. Тут і скрекіт сороки (*скро-ко-ко*), скигління зайчика (*скугу-гу, скугу, скау-скау*), цвірінкання горобця, курликання журавлів (*трі-рі-рі*); шелестіння листя (*шу-шу-шу, ш-ш-ш*), звукосполучення на означення руху (*гойда-да, гойда-ша, чуки-чуки, тосі-тосі, а-та-та, хиті-хиті*).

Враховано й особливості запам'ятовування дітей, тому кожна утішка має багато повторів. Повторюються початкові слова («Варила мишичка кашку, варила», «Ладки-ладки», «Тосі-тосі»), слова-звернення («Зайчику-зайчику», «Мишко-мишко, де була?»), дієслова («їхали-їхали», «печу-печу», «товчу-товчу»), повторюються числа, звуконаслідувальні слова.

До особливого виду жартівливих забавлянок належать казочки «надокучливі», «безконечні казочки», «кумулятивні казочки. Вони мають зачин, розповідь як і в справжніх казках. Безконечність створюється поставленим наприкінці запитанням, яке потребує повторення попереднього тексту.

Найрозповсюдженішою формою використання в освітньому процесі забавлянок є їх розігрування. У групах раннього віку їх розігрують одночасно з невеликою кількістю дітей. Одну й ту саму утішку розігрують три-чотири рази. Перший раз вихователь читає сама і показує дії на ляльці. Потім поступово залучає дітей до виконання окремих дій, повторення окремих слів. Якщо утішка знайома, дитина повністю виконує всі дії, повторює слова, вирази, навіть увесь текст.

Дитячі пісні-заклички – це календарна поезія. Форма заклички у поєднанні з жвавою, танцювальною ритмікою, безпосередніми звертаннями до явищ природи, тварин, рослин надає колориту пісенькам. Вони сприяють розвиткові мовлення, виробленню дикції, інтонаційної виразності, позитивно впливають на емоційний стан та настрій дітей.

Казка – прозовий жанр усної народної поезії. Виховне та пізнавальне значення казки для дитини надзвичайне. Діти

розповідають цілу казку, або частинами; інтонаційно передавати її образність, характер героїв казки.

Сприяють розвитку дрібної моторики рук, координації рухів дитячі народні ігри. Дитячі народні ігри вимагають від дитини спритності, кмітливості, винахідливості, сприяють моральному, розумовому, естетичному і фізичному вихованню дітей.

За допомогою малих форм фольклору можна вирішувати практично усі завдання розвитку мовлення і, поруч із основними методами і прийомами мовленнєвого розвитку дошкільників, потрібно використовувати цей багатий матеріал словесної творчості народу.

Для того, щоб фольклор став невід'ємною частиною мовленнєвого спілкування дітей раннього віку, необхідно створити відповідне розвивальне середовище. В інтер'єрі групи доцільно використовувати елементи українського фольклору. У роботі з дітьми використовують книжки-іграшки, книжки-картинки, фігурки персонажів відомих утішок, казок, різні види театрів, музичні інструменти, альбоми з утішками тощо.

Отже, фольклор відіграє важливу роль в розвитку дитячого мовлення. Подальшу роботу вбачаємо в розробці методики використання засобів народного фольклору з дітьми раннього віку з метою вдосконалення розвитку мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку : [навч. посіб.] / А. М. Богуш. – К. : Видавничий дім „Слово”, 2009. – 344 с.
2. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі : [навч. посіб.] / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Вища шк., 2002. – 407 с.
3. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. Гавриш. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
4. Калуська Л. В. Дивокрай : [у 2-х кн.] : Вибрані дидактико-методичні матеріали для працівників дошкільних закладів / Л. В. Калуська. — Тернопіль : Мандрівець, 2007. — Кн. 1. — 320 с.
5. Машовець М. Не позбавляй найціннішого! Колискова в житті дитини / М. Машовець, І. Газіна // Дошкільне виховання. – 2005. – №3. – С. 18 – 19.

Дорошенко Т.М.
*асистент кафедри педагогіки
та психології дошкільної освіти та
гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

Литвиненко К.Д.
*студентка групи В-61Б
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

СУТНІСТЬ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ

Розумове, естетичне виховання дітей раннього віку в значній мірі залежить від рівня сенсорного розвитку, тобто наскільки дитина чує, відчуває, бачить оточуючий світ. Особливо цінний сенсорний досвід і для виховання обдарованої дитини, адже в усіх видах діяльності без нього неможливо обійтися. Базовий компонент дошкільної освіти виокремлює сенсорний розвиток як базову основу формування всіх ключових компетентностей дошкільного віку.

Проблема сенсорного розвитку дошкільників перебуває в центрі уваги багатьох вчених як вітчизняних, так і зарубіжних- Я.А.Коменського, Г.Песталоцці, Ж.Ж. Руссо, Ф. Фребеля, К.Д.Ушинського. Сенсорний розвиток дитини – це розвиток її сприйняття й формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо. Значення сенсорного виховання в ранньому віці важко переоцінити. Ранній вік найбільш сприятливий для вдосконалення органів чуттів, накопичення уяви про навколишній світ. Видатні зарубіжні спеціалісти в галузі педагогіки (Ф. Фребель, М. Монтесорі), а також відомі представники дошкільної педагогіки та психології (С. Русова, О. Усова, О. Запорожець та інші) справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього віку. [3]

Ранній вік- «золота пора» сенсорного виховання. З раннього віку діти зустрічаються з різноманітним форм, кольорів та інших властивостей речей, зокрема іграшок та предметів домашнього вжитку. Та коли засвоєння відбувається стихійно, воно часто виявляється поверхневим, неповноцінним, не відповідає сенсорній культурі, що склалася у суспільстві. Сучасний етап розвитку дошкільної освіти характеризується пошуком нових підходів у педагогічній теорії та практиці. Національною доктриною розвитку освіти в Україні XXI століття, Базовим компонентом дошкільної освіти визначено, що особливої уваги потребує розвиток дитини, як особистості, засвоєння нею всього розмаїття досягнень суспільства. Доведено, що сенсорне виховання виступає обов'язковим складником розвитку дитини, яка потребує усвідомлених дій з боку вихователів, що підтверджується наявністю значної кількості методичного та практичного матеріалу (Л. Артемова, Н. Г.Доман). Однак в практиці дошкільної освіти сенсорне виховання дітей раннього віку здійснюється не цілеспрямовано.

Тому виникають протиріччя: між потребами всебічного сенсорного розвитку дитини як передумови її розумового виховання, і недостатнім відображенням, цього напряму в змісті й завданнях роботи вихователів у закладах дошкільної освіти; між ефективністю сенсорного розвитку дитини засобами створеного предметно – розвивального середовища і відсутністю науково обґрунтованого методичного забезпечення цього процесу.

Період перших трьох років є часом найбільш інтенсивного фізичного та психічного розвитку дітей. У цьому віці у дитини розвиваються відповідні здібності: мовлення, удосконалення рухів тощо. Починають формуватися моральні якості, складатися риси характеру. За допомогою дотику, м'язового відчуття, зору, збагачується сенсорний досвід дитини. Вона починає розрізняти величину, форму і колір. У ранньому віці, сприйняття, як і в періоді немовляти залишається дуже недосконалим. Дитина не може послідовно оглянути предмет і виділяти різні його аспекти. Вона вихоплює якусь найбільш яскраву ознаку й , реагуючи на неї, упізнає предмет. Про те , кольори ще не стали для дитини важливою ознакою, яка характеризує предмет.

В ранньому віці розвиток предметної діяльності ставить дитину перед необхідністю виділяти й ураховувати в діях саме ті сенсорні ознаки предметів, які мають практичну значимість для

виконання дій. Спочатку діти навчаються добирати предмети за формою, далі за величиною, і лише потім за кольором, тобто нові дії сприйняття вони засвоюють насамперед стосовно більш знайомих і більш важливих з точки зору практичної діяльності ознак.

Л. Венгер і О. Запорожець визначили сенсорний розвиток як розвиток сприймання дитини та формування уявлень про зовнішні властивості предметів і явищ: величину, форму, колір, положення в просторі, а також про запах, смак, звук тощо. Л. Венгер виокремив і дослідив два шляхи засвоєння системи сенсорних еталонів – перцептивний та інтелектуальний. Перцептивний шлях став основою розробки способів сенсорного виховання дітей раннього та молодшого дошкільного віку. Водночас сенсорне виховання передбачає спеціальну роботу щодо ознайомлення дітей із сенсорними еталонами, а також спеціальними способами обстеження предметів. [3]

Проблемі сенсорного виховання приділяють значну увагу сучасні дослідники. Для дітей раннього віку вони пропонують спеціально організовані заняття із сенсорного виховання. Спочатку ця робота передбачає накопичення сенсорних уявлень, створення навколишнього середовища дитини, а також спеціальні заняття із сенсорного виховання (на першому році життя). Надалі проводяться заняття, у яких використовують дидактичні ігри та вправи зі спеціально виготовленими наочними матеріалами (вкладки й решітки, кольорові палички, дидактичні столики тощо). Акцент краще зробити на різноманітності форм та засобів розвитку: навчальних плакатах, навчальних картках, посібниках, відео, музичних засобах. Подальший сенсорний розвиток здійснюється під час малювання, елементарного конструювання, у повсякденному житті. Усвідомлюючи важливість та складність завдань, вихователі у своїй роботі визначають такі основні напрямки: розвиток дрібної моторики руки; формування системи сенсорних еталонів; формування психічних процесів; активізація словника дітей; створення розвивального середовища; розвиток розумових операцій; розвиток комунікативних здібностей; розвиток координації рухів; формування навичок саморегуляції; робота з батьками та педагогами.

Цілеспрямований розвиток сенсорних здібностей проходить такі етапи: 1) етап формування сенсорних еталонів та стійких , закріплених у мовленні уявлень про кольори, геометричні фігури та

співвідношення між величинами кількох предметів; 2) етап вивчення способів обстеження предметів, а також набуття уміння розрізняти їхню форму, колір та розмір і виконувати щоразу складніші окомірні дії; 3) етап розвитку аналітичного сприймання: уміння орієнтуватися в поєднанні кольорів, аналізувати форму предметів, виділяти окремі вимірювальні величини.

Сенсорне виховання має свої принципи організації. Тематичне планування матеріалу проводиться протягом року та узгоджується із сезонними явищами, а також із програмою ознайомлення з навколишнім. Важливим чинником у плануванні занять та повсякденної роботи - є принцип послідовності, що передбачає поступове ускладнення завдань, Під час навчальної форми організації сенсорне виховання планують у тісному взаємозв'язку з усіма іншими видами роботи. У сучасній системі навчально-виховної діяльності засобами реалізації сенсорного виховання є заняття; дидактичні ігри та вправи; логіко-математичні ігри та сюжетно-рольові ігри, пошуково-дослідницька діяльність; спостереження та екскурсії.

Важливим принципом організації процесу навчання є систематичність. Робота із сенсорного розвитку, так само як і формування вмінь, повинна проходити систематично. Особливо уваги потребує питання про повторюваність занять: період раннього дитинства характеризується надзвичайно швидкими темпами розвитку, і до кожного вікового періоду слід підходити диференційовано. Заняття на повторення має відрізнятися від основного заняття. Проста повторюваність одних і тих самих завдань може призвести до механічного запам'ятовування, а не до поступового розвитку розумової активності на заняттях.

Отже, визначаючи особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку, слід виділити пункти даного вікового періоду. А саме: складається новий тип зовнішніх орієнтувальних дій примірювання, а пізніше – зорове співвіднесення предметів за їхніми ознаками; з'являється уявлення про властивості предметів; засвоєння властивостей предметів визначається їхньою значимістю в практичній діяльності; розвиток фонематичного слуху, необхідного для спілкування з дорослим, має своїм наслідком сприйняття всіх звуків рідної мови. Створення умов для одночасного формування нових психічних утворень і розвитку

якостей особистості дитини сприяло б появі пізнавального мотиву та підвищенню рівня пізнавального інтересу дитини.

Таким чином, узагальнюючи результати роботи, ми можемо констатувати про надзвичайну актуальність та значущість сенсорного виховання дітей в ранньому віці, необхідність максимального врахування психофізіологічних особливостей розвитку дитини в процесі створення оточуючого її предметно-ігрового середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буракова А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті / А.Буракова // Дошкільне виховання, 2010.-№7.-С.5-6
2. Малікова Ю.В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого / Ю.В. Малікова // Науковий вісник, 2010.-№3-4
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.І. Поніманська.-К.: «Академвидав», 2006.-456с.

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Гнізділова О.А.

*доктор педагогічних наук, професор
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка
м. Полтава*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ «ЛЯЛЬКИ З ОСОБИСТИМИ ІСТОРІЯМИ» У ПРАВОВОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Зміни в різних сферах життя сучасного суспільства, переоцінка цінностей, побудова правової держави у відповідності зі сформованими в країні умовами диктують необхідність перегляду ставлення до правової вихованості та її актуалізації в освітньому просторі дошкільного дитинства. Дуже важливим нині є використання новітніх засобів, прийомів в організації правового виховання дітей. Одним із таких засобів можуть бути «ляльки з особистими історіями», які допомагають дитині зрозуміти і осмислити свої елементарні права, формують почуття самоповаги, поваги до власних прав і прав інших людей, розвивають прагнення дитини себе реалізувати, не порушуючи прав оточуючих її людей.

Методика «Persona Dolls (лялька як персона) – це ефективна практична методика, що дає змогу в комфортний і незагрозливий спосіб усувати упереджене ставлення і дискримінаційну поведінку. Ляльки з особистими історіями допомагають долати ексклюзив, підтримують тих, хто потерпає від неї, та дають змогу кожній дитині почуватися частиною колективу. Ці персонажі та їхні історії виховують у малюків відчуття справедливості, допомагають розвинути здатність співчувати, слухати інших і вчитися в них; усвідомити те, що ексклюзив та несправедливість завдають болю, і зрозуміти, як їхня власна поведінка впливає на інших людей. Ляльки з особистими історіями розвивають у дітей емпатію, можливість оцінити глузування, знущання, біль несправедливого ставлення, а також психічне і фізичне насильство.

Мета методики – навчити дітей відстоювати себе, якщо вони бачать несправедливе або упереджене ставлення. Ляльки-персони виховують емпатію і допомагають організувати розмову серед дітей про складні питання розмаїття та інклюзії за такими ознаками, як: зовнішність (фізичні особливості, характеристики); національна, расова, етнічна приналежність; культура і віросповідання; етнічна / національна приналежність; гендер; інвалідність / особливі потреби; сексуальна орієнтація; стан здоров'я; ВІЛ і СНІД. За допомогою ляльок вихователь вчить дітей долати стереотипи й упередження, які лежать в основі стигматизації, виключення та дискримінації.

Ця методика дає змогу обговорювати реальні проблеми в комфортній атмосфері, без будь-яких загроз. Ляльки та їхні історії допомагають дитині краще усвідомити власну індивідуальність, навчитися позитивно сприймати себе, свою культуру, соціальне походження, сімейні обставини та, водночас, навчитися поважати, цінувати і пізнавати культуру, соціальну приналежність та сімейні обставини інших. Завдяки методиці «Лялька як персона» діти пізнали такі поняття, як: підтримка та допомога іншим, заохочення та покарання, жадібність, справедливість та несправедливість, рівність, навчилися співпереживати.

Базою проведення експериментального етапу дослідження нами було обрано заклади дошкільної освіти №74 та №40 м. Полтави. (Експериментальною групою дослідження визначено старша вікова група «Сонечко» (ЗДО №74), а контрольною групою – група «Вишенька» (ЗДО №40).

Метою констатувального дослідження було діагностування рівня правової вихованості дітей старшого дошкільного віку. Нами було визначено критерії та показники правової вихованості дітей старшого дошкільного віку. Критеріями сформованості правової вихованості дітей старшого дошкільного віку виступили такі: пізнавально-когнітивний; мотиваційно-ціннісний; емоційно-почуттєвий; діяльнісно-поведінковий. Аналіз результатів констатувального експерименту свідчить, що найвищими виявилися результати за пізнавально-когнітивним і найнижчими за діяльнісно-поведінковим компонентами. Припускаємо, що такі результати зумовлені тим, що виховання дітей за означеним напрямом здійснюється шляхом надання їм відповідної інформації, але не закріплюється на практиці у життєвих ситуаціях. На основі

визначених критеріїв та показників було схарактеризовано три рівні сформованості правової вихованості дітей старшого дошкільного віку: високий, середній та низький.

З метою підвищення рівня правової вихованості старших дошкільників нами було організовано та проведено формувальний експеримент, який передбачав впровадження розроблених нами занять з ляльками з особистими історіями. Розробляючи програму формувального етапу дослідження, виходили з того, що правомірна поведінка дитини формується під впливом найближчого соціального оточення: батьків та освітнього середовища, зокрема цілеспрямованого навчально-виховного процесу, який організовують педагоги.

Нами було виготовлено ростові ляльки заввишки 70 см. Ляльки «приходили на гостини» до дітей тільки на спеціальні заняття. Ці ляльки не є іграшкою, і не знаходиться в ігровому куточку. Нами було організовано і проведено систематичні заняття з дітьми старшого дошкільного віку з використанням «ростових» ляльок з індивідуальними особливостями: стать, колір волосся, фізичні обмеження та ін. Для кожної ляльки ми створювали її особисту індивідуальність (ідентичність), закріплювали за нею певну історію життя, наділяли особистісними рисами, родиною і культурним походженням, уподобаннями, страхами та здібностями. На заняттях поступово ми знайомили дітей із ляльками (Оля, Катя, Саша), описували ситуації, які з ними «сталися». Ми розповідали дітям про щасливі й не дуже радісні історії, які вони пережили. Наприклад, ми ознайомили дітей з історією ляльки Олі, яка з малозабезпеченої родини. Вона проживає з бабусею і сестричкою у маленькій однокімнатній квартирі. А мама змушена заробляти кошти на утримання родини в далекій Італії. Оля дуже сумує за матусею і часто буває без настрою. І навіть іграшки, які мама надсилає на подарунок не тішать Олечку.

Ми допомагали дітям сформулювати свої запитання щодо особливостей ляльки або ситуації, в яку вона нібито «потрапила», усвідомити і висловити емоції з цим пов'язані, обговорювали, як можна діяти в цій чи цій ситуації. Під час роботи з ляльками-персонами діти на практиці вдосконалювали навички вирішення проблемних ситуацій, оцінювали різні варіанти їх вирішення й обирали ті, що найімовірніше приведуть до успіху. Під час спілкування з лялькою діти набували необхідних життєвих навичок

для того, щоб постояти за себе та інших у різних обставинах, а також впевненості, коли доводиться стикатися з несправедливістю та упередженістю. Важливим моментом був фізичний контакт із лялькою на початку і наприкінці заняття.

Результати експерименту показали, що: діти старшого дошкільного віку стають більш доброзичливими, чуйними, співчутливими, небайдужими до проблем інших, водночас позбавляючись власних комплексів та страхів; виявляють розуміння своїх та загальнолюдських прав та обов'язків, демонструють розуміння різних культур. Діти вивчають свої права та обов'язки в родині та в ширшому колі родичів, дружні стосунки, стосунки з однолітками та в ширшій громаді, типові для їхніх власних та інших відмінних культур; розуміють, як їхня власна поведінка впливає на інших людей; виявляють повагу до людей незалежно від їхнього зовнішнього вигляду, фізичних особливостей; шукають вирішення проблемних питань, справляються з гнівом і конфліктними ситуаціями; виражають та описують свої різні інтереси, здібності та емоції, здатні обстоювати свої права в різних ситуаціях; висловлюють власні емоції та розмірковують над способами вирішення конкретних проблем, даючи, в такий спосіб, педагогові підказки, як саме допомогти малюкам.

Порівнюючи дані констатувального та контрольного етапів дослідження, встановили, що в експериментальній групі високий рівень правової вихованості старших дошкільників зріс на 16%, середній – збільшився на 4%, а низький знизився на 20 %.

Згідно з експериментальними даними можна констатувати позитивні результати проведеної роботи. Отже, дані експериментального дослідження, що засвічують позитивну динаміку у правовій вихованості старших дошкільників, дозволяють стверджувати, що використання методики «ляльки з особистими історіями» є дієвим засобом правового виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнізділова О.А. Правове виховання дітей дошкільного віку: теорія і практика: навч.-метод. посіб. / Олена Гнізділова, Юлія Лукашова. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. – 135 с.

Крутій К.Л.

*доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного
університету ім. В.Гнатюка
м. Тернопіль*

Грицишина Т.І.,

*старший науковий співробітник відділу інноваційних
технологій в освіті обдарованих
Інституту обдарованої дитини НАПН України
м. Київ*

Стеценко І.Б.

*науковий співробітник Міжнародного науково-навчального
центру інформаційних технологій та систем
НАН України та МОНУ,
м. Київ*

ПРИРОДНИЧО-НАУКОВА ОСВІТА ДОШКІЛЬНИКІВ: ФОРМУЄМО КУЛЬТУРУ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ

Стратегічним завданням освіти сучасних дітей, починаючи з дошкільного віку, має бути забезпечення розвитку базових (стартових) потенційних компетенцій і особистісних якостей, що сприяють формуванню творчих і технічних здібностей, продуктивного та критичного мислення; розвиток сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей, інтересів дітей, допитливості та пізнавальної мотивації; формування пізнавальних дій, сенсорної культури та культури пізнання, цінностей пізнання.

Проте, модернізація змісту, підходів і методів, здійснювана в системі освіти, не в повному обсязі дозволяє реалізовувати поряд з іншими, завдання в галузі супроводу і розвитку творчого потенціалу дітей, а саме – формування продуктивного мислення, використання початків науково-технічних знань у реальному житті дошкільника; розвиток інтересу до технічних дисциплін; розвиток допитливості, креативних здібностей дітей дошкільного віку.

Так, ще на початку ХХІ століття і в США, і в Західній Європі почалось відбуватись об'єднання професіоналів і провідних діячів в

галузі освіти, що сприяло розвитку і підвищенню досягнень у галузі природничих наук, технології, інженерії та математики (STEM – акронім Science, Technology, Engineering, Mathematics). Проблема дефіциту інженерних кадрів і залучення талановитої молоді в галузь вивчення природничих дисциплін – це є актуальною проблемою для всіх країн. У найближчому майбутньому в світі й, природно, в Україні, буде різко не вистачати: IT-фахівців, програмістів, інженерів, індустріальних дизайнерів, фахівців високо технологічних виробництв, з'являться професії, про які зараз навіть уявити важко, усі вони будуть пов'язані з технологією і високо технологічним виробництвом на стику з природничими науками (фахівці біо- та нано-технологій). Тому фахівцям майбутнього необхідна ґрунтовна і всебічна підготовка, знання з різних освітніх галузей природничих наук, технології, інженерії, математики.

Результати досліджень сучасних науковців (Н. Гавриш, І. Кіндрат та ін.) доводять, що в умовах інтегрованого підходу взаємопроникнення й систематизація знань дітей, становлення в них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток пізнавальних здібностей, гнучкого мислення (симультанного, критичного, діалектичного), умінь і навичок відбуваються більш ефективно [1, 2]. Для дошкільників є характерним домінування процесів інтеграції (синтезу) над процесами диференціації (аналізу) (М. Поддяков, О. Поддяков), отже, для цієї вікової категорії органічним є інтегрований підхід до змісту освіти.

На думку В. Турченко [3, с.93], внутрішня інтеграція системи освіти є перетворенням дошкільного щабля з необов'язкового «передшкільного» у головний «стартовий» щабель усієї системи на основі використання найбільш прогресивних педагогічних технологій. Це дозволить багаторазово підвищити життєві (фізичні та інтелектуальні) сили всього підростаючого покоління, переглянути питання щодо «доступності» навчального матеріалу для дітей дошкільного віку, а найголовніше – створити можливість збільшувати на порядок творчі здібності кожної особистості й закладати міцний моральний фундамент. Автор вважає, що значний потенціал раннього дитинства може бути повністю розкрито й приведено в дію за умови забезпечення не тільки реального пріоритету дошкільної освіти та радикальної її зміни, а й відповідної модернізації всіх наступних щаблів. Інтеграція може мати ефект

тільки тоді, коли вона буде «наскрізною», тобто охопить всі щаблі освіти: від дошкільної до післядипломної.

Отже, за теперішнього соціально-культурного розвитку таку практику можна докорінно видозмінити в бажаному напрямку саме в системі роботи за *альтернативною програмою формування культури інженерного мислення в дошкільників «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт»*.

У пропонованій нами програмі означена соціально-наукова проблема вирішується завдяки цілісному соціально-психологічному проектуванню генетично зв'язаного ланцюга моделей-різновидів взаємодій педагога і вихованців, функціонування яких забезпечує прогресивний духовно-креативний ріст потенцій як дорослого, так і дитини.

У контексті нашої експериментальної роботи розглядаємо інтеграцію як *природний динамічний процес, що охоплює взаємопроникнення та взаємозв'язок елементів, розділів та освітніх ліній на ґрунті системного і всебічного розкриття процесів і явищ, спрямованих на забезпечення цілісності знань та умінь у дітей дошкільного віку*. Ґрунтом формування культури інженерного мислення кожної дитини в програмі виступає сукупність сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей.

На наш погляд, найбільш реально вибудувати та зреалізувати інтегрований (міждисциплінарний) підхід, а не за предметним спрямуванням, як це відбувається зараз у практиці дошкільної освіти.

Прикладом реалізації такого підходу є Дошкільна академія Інституту обдарованої дитини НАПН України. Кожна освітня лінія, за якою працюють педагоги Дошкільної академії, реалізується завдяки пізнавальній (наявні знання й уявлення дитини) та практичній діяльності (уміння дитини користуватися набутим досвідом у повсякденному житті), передбачає поступове ускладнення пропонованого матеріалу, розширення напрямів діяльності. Так, досліджуваний об'єкт або явище розглядається не відокремлено, а в комплексі з іншими предметами, явищами, подіями, що сприяє встановленню причинно-наслідкових взаємозв'язків між ними, реалізації інтеграції освітніх ліній, об'єднаних єдиною темою. Важливість набувають проблеми інтеграції видів дитячої діяльності, освітніх середовищ в освітній простір, змісту освіти та освітніх технологій.

Такий підхід до розвивальних занять формує в дітей критичне, продуктивне мислення, допомагає поєднати знання з різних напрямів (фізика, хімія, математика, художня література, мистецтво, історія, біоніка, біологія, техніка тощо), продемонструвати використання теорії на практиці, показати красу інженерних рішень.

Висновки. Пропонований нами інтегрований підхід до реалізації STREAM-освіти дошкільників суттєво вирізняється від традиційного комплексно-тематичного підходу в розподілі змісту освіти.

Міждисциплінарний підхід необхідний нам для реалізації мети і завдань програми «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт» як дидактичний інструмент керованого зближення привласнених дошкільниками знань у процесі формування міжпредметних понять, суджень, складних умінь. Отже, міждисциплінарні зв'язки можуть виступати засобом інтеграції надбаних знань, умінь і навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти / Н. В. Гавриш // Вісник Дніпропетровського ун-ту економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія „Педагогіка і психологія”. – 2011. – № 1 (1). – С. 16 – 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/...1/3.pdf.
2. Кіндрат І. Р. Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. - № 22(257). - Ч. II. – С. 114-120.
3. Турченко В.Н. Интегративная парадигма образования // Concorde. – 2015. - №1. – С.78-95.

Гагаріна Н. П.
*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри дошкільної та початкової освіти
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»,
м. Кропивницький*

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО- ПРОДУКТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Сучасний зміст дошкільної освіти передбачає гармонійний та всебічний розвиток дитини за умови здійснення педагогічного процесу на засадах гуманізації та демократизації. Зокрема, Базовий компонент та чинні програми дошкільної освіти орієнтують педагогів на впровадження у практику цілісного підходу до розвитку, виховання і навчання дитини, який передбачає формування життєздатної, свідомої, всебічно розвиненої, творчої особистості. З огляду на це, особливого значення набуває питання розвитку в дітей дошкільного віку креативних здібностей та формування творчого ставлення до життя [2].

Мистецька діяльність дошкільника є важливою складовою системи естетичного виховання. Заняття з дошкільниками здійснюються інтегровано, тобто об'єднується різні види образотворчої діяльності з мовленнєвими (наприклад, використання репродукцій картин відомих художників та мовленнєва творчість). Особливість ознайомлення дошкільника з мистецтвом полягає в обмеженості його життєвого досвіду та знаннєвої складової з одного боку, в той же час наявність дитячої фантазії – із іншого. Отже маємо збагачувати життєвий досвід даючи політ фантазії дітей.

Узагальнення поглядів сучасних науковців, аналізу дослідницьких джерел щодо зв'язного мовлення, взаємозв'язку між структурою мовлення та його змістом дає змогу відзначити ефективність використання творів живопису художників як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Працюючи відповідно до Базового компонента дошкільної освіти

(освітня лінія «Дитина у світі культури») вихователь має сформувати художньо-продуктивну компетенцію дошкільників, виховати ціннісне ставлення до мистецтва. Одними із важливих завдань педагогів є: розвиток у вихованців спостережливості, вміння порівнювати, відгукуватися на красу; ознайомлення з творами образотворчого мистецтва; сформованість чуттєвої сфери під час сприйняття творів мистецтва. Потрібно звернути увагу дітей на емоційний зміст картини, засоби, з допомогою яких художник передає настрої героїв, стан природи.

Останні дослідження науковців відкривають для педагогів переваги евристичних методів. Отже виникає потреба спробувати методи та інструментальні прийоми ТРВЗ, ейдетики, використання інтелектуальної карти, коректурних таблиць, створення міні-музеїв тощо. Саме тому метою дослідження став аналіз та характеристика особливостей упровадження сучасних інноваційних технологій для формування художньо-продуктивної компетенції дошкільників. Результатом чого і має стати виховання культурної творчої особистості, яка сприймає, цінить, втілює в життя принципи добра і красота є громадянином ефективної держави.

У більшості випадків виховні завдання художнього та естетичного характеру в закладі дошкільної освіти реалізуються в розвагах, екскурсіях, виставках, відвідинах музеїв, галерей, у бесідах, що за своєю суттю спрямовані на вирішення завдань естетичного виховання. Зрозуміти художній твір – значить, перш за все, відчувати, емоційно пережити його і вже на цій основі розміркувати над ним. Добираючи твори мистецтва для ознайомлення дітей, враховуються їх художні особливості, доступність для дитячого сприймання як за змістом, так і за образотворчими засобами. Так, наприклад, у роботі з дошкільниками використовуються репродукції картин художників-пейзажистів І. Шишкіна, І. Левітана, О. Саврасова, М. Глуценка, М. Реріха та інших, картини жанрового характеру Т. Яблонської, А. Пластова, натюрморти К. Коровіна, П. Сезанна, Ю. Камишного, книжкову графіку (малюнки О. Чарушина, В. Сутєєва, Ю. Васнецова), творчість М. Приймаченко, картини-ілюстрації Є. Гапчинської, К. Штанко. Все це рекомендовано в чинних діючих програмах «Впевнений старт», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Соняшник» та інших. [1]

Під час відбору репродукцій для дітей дошкільного віку потрібно, щоб картини були прості за композицією, чіткі та яскраві, без зайвих деталей, близькі до життєвого досвіду дитини, що забезпечить доступність сприймання. Важливо ознайомлювати дітей із соціальною дійсністю, творами образотворчого та музичного мистецтва, залучати до культури рідного краю. Необхідно створювати умови для того, щоб діти привчались емоційно відгукуватись на красу навколишнього світу (предмети побуту, іграшки, природу, пісню, музику, слова), помічати, сприймати, бачити, відчувати і шанувати цю красу, бажати відтворити її в естетичних діях, іграх, на образотворчих заняттях, під час самостійної художньої діяльності, називати відповідними словами та передавати особисті враження від неї за допомогою різних матеріалів і зображувальних технік, переживати почуття захоплення, радості, здивування, творчого піднесення, самоцінності.

Рух від простого образу-уявлення до естетичного узагальнення, від сприйняття цілісного образу як одиничного до усвідомлення його внутрішнього сенсу та розуміння відбувається під час спостережень, екскурсій, безпосередньо на заняттях, або в результаті розглядання репродукцій картин, фотографій, ілюстрацій у дитячих книжках і енциклопедіях разом з дорослими, перегляд сучасних відео-матеріалів та презентацій, які передають дітям основи культури. Сучасні мультиплікаційні фільми «Уроки тітоньки Сови «Всесвітня картинна галерея» захоплюють дитину дошкільного віку. Тітонька Сова не тільки розповідає про знаменитих художників, але і демонструє їх картини. Мистецтвознавець, Барб-Галль Франсуаза, автор книг «Як розглядати картину», «Розуміння символіки картин та сучасного мистецтва», «Як розмовляти з дітьми про мистецтво» простими словами і в зручній формі підказує, як навчити дітей «бачити» картину, розуміти її і відчувати. Це є складовою формування світобачення сучасної дитини.

Видатний педагог К. Ушинський надавав великого значення творам живопису в розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Принцип наочності він реалізував шляхом використання картин. Користь творів живопису, на його думку, полягає в тому, що дитина вчиться пов'язувати слово з зображенням. Картина одночасно розвиває мислення, спостережливість, естетичні

почуття, уяву, і розвиток мовлення. І, як зазначає наша сучасниця І.Удовиченко, питання в тому «...як зробити так, щоб мовчазні експонати працювали на повну міць, не лише розповідаючи про минуле, а й гармонізуючи майбутнє?». Для цього потрібно розкривати дітям, молоді та й дорослим людям ціннісні смисли експонатів [3]. Тому ми і звертаємось до формування художньо-продуктивної компетентності дошкільників шляхом використання творів живопису.

Отже, фахівці визначають мистецтво як чинник і, водночас, умову розвитку художньо-естетичної культури та особистості дитини загалом, особливо акцентуючи увагу на значенні в цьому процесі інтеграції різних його видів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гагаріна Н.П. Художньо-продуктивна компетенція дошкільників. Діти і картини: [навчально-методичний посібник] / Н.П.Гагаріна. – Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 48 с.)
2. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку “Радість творчості” / Р. М. Борщ, Д.В.Самойлик. — Тернопіль: Мандрівець, 2013.— 72 с.
3. Удовиченко І.В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В. Удовиченко. – К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. – 72 с.

Карабасва І. І.

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії психології дошкільника
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
м. Київ*

Яценко Т.В.

*кандидат психологічних наук, завідувач кафедру
педагогіки та психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗІ ЗНАКОВОЮ СИСТЕМОЮ НА ОБРАЗНІЙ ОСНОВІ

Сучасні діти дошкільного віку рано починають цікавитися різними знаковими системами і особливо буквеними знаками. Як відомо, буква, цифра - це знакова система, і тому їх засвоєння адресоване в основному лівій півкулі. Саме тому ми і включили в процес засвоєння знакової системи образні форми мислення. Розвивальний ефект навчання дошкільників ми бачимо в плані розвитку уяви і дитячої творчості, а не просто в плані оволодіння дітьми операціональною діяльністю — читанням буквених знаків.

В основу нашої методики покладено такі методичні принципи:

- принцип цілісності: відмова від розкладки навчального матеріалу (у розробленому посібнику діти не читатимуть окремі склади, а читатимуть цілими словами від маленьких двобуквених до великих);
- вся ситуація дії з буквами перед дитиною виступає загалом.

Розроблений нами Альбом «Олівець-малювець у країні Абетка» сприяє цілеспрямованому розвитку творчої уяви дітей під час спеціально організованих як індивідуальних, так і в межах дошкільного навчального закладу ігрових занять, спрямованих на

розвиток особистості дошкільника та його уяви, задовільняючи одну з потреб – пізнання знакової системи.

В Альбомі подано завдання, спрямовані на ознайомлення дошкільників зі знаковою системою на образній основі. Завдання укладено за принципом поступового ускладнення та розподілено на заняття, кожне з яких присвячене вивченню відповідного буквеного знаку.

Мета занять – розширення світогляду дітей, збагачення їхнього сенсорного досвіду, “задіяння” всіх аналізаторів, створення основи для творчої уяви, активізації та розвитку мовлення, навчання дітей комбінувати та відтворювати досвід, оперувати уявленнями.

Методичні принципи:

- сприяння цілеспрямованому розвитку творчої уяви дітей задовільняючи одну з потреб – пізнання знакової системи;
- принцип подачі матеріалу від простого до складного;
- ознайомлення дошкільників зі знаковою системою на образній основі;
- принцип цілісності: відмова від розкладки навчального матеріалу (у розробленому посібнику діти не читатимуть окремі склади, а читатимуть цілими словами від маленьких двобуквених до великих);
- вся ситуація дії з буквами перед дитиною виступає загалом.

Умови проведення занять за матеріалами Альбому.

Під час проведення занять педагоги не ставлять оцінок, а підтримують та мотивують дитину.

Для цього потрібно:

- захоплюватися кожною ідеєю дитини так само, як захоплюються її першими кроками;
- позитивно підтримувати всі ідеї та відповіді дитини;
- використовувати помилку як можливість для нового несподіваного погляду на щось звичне;
- максимально адаптуватися до всіх висловів і дій дітей;
- створювати клімат взаємодовіри;
- забезпечувати дитині незалежність у виборі та власному рішенні з можливістю самостійно контролювати своє просування.

Обов'язковою умовою проведення занять є позитивна підтримка діяльності дітей: не можна критикувати дітей, педагог приймає та вислуховує все, що говорять діти.

Заняття проводять в ігровій формі індивідуально або з підгрупою дітей двічі на тиждень. Вони побудовані у вигляді подорожі. Два дні – одна буква. Кожне заняття – сюжетне й пов'язане з пригодами чи подорожами букви, що її вивчають.

Структура такого заняття складалася з 8 етапів:

1. Знайомство з віршем про букву.
2. Розучування вірша за схемою.
3. Розфарбовування малюнка до вірша.
4. Музична творчість (озвучування букви, придумування пісні про букву).
5. Знайомство з буквою. Оживлення букви та створення сюжету.
6. Читання слів з новою буквою. Викладання слів за допомогою кубиків.
7. Мовленнєве та літературне творче завдання (придумування назв, віршів, історій, казок про букву).
8. Художнє творче завдання (домальовування, створення сюжетного малюнка).

Особливістю Альбому є запровадження в систему роботи з дітьми моніторингу визначення рівня сформованості творчої уяви дитини дошкільного віку. Проводячи моніторингове дослідження, можна стежити за ефективністю і якістю роботи, яку проводять із дошкільником, скорегувати її та досягти бажаних результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веракса Н. Е. Способы регуляции поведения у детей дошкольного возраста / Н. Е. Веракса, О. М. Дьяченко // Вопросы психологии. – 1996. – №3. – С. 14.
2. Карабасва І. І. Ознайомлення дітей із буквенними знаками на образній основі // Психологам про уяву дошкільників. – К. : Шкільний світ, 2009. – 120 с.

Любченко І.І.
*кандидат педагогічних наук,
голова циклової комісії педагогіки і психології та методик
дошкільної освіти, викладач вищої категорії
КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний
коледж ім. Т.Г. Шевченка»
м. Умань*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОСОБИСТІСНО- ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

На перетині століть науковці констатують формування нового, педагогічного напрямку арт-терапії – арт педагогіки – що може стати інноваційною, здоров'язберігаючою технологією особистісно-орієнтованого навчання та виховання.

Арт-педагогіка передбачає роботу із особистістю учня шляхом організації конструктивного союзу дитини та дорослого у мистецькому просторі з метою реалізації наступних освітніх завдань:

- розвиток емоційно-вольової сфери учнів;
- розвиток креативності, як здатності до творчості та потреби до творчого самовираження;
- психогігієна (турбота про емоційний та психічний стан дитини – зниження внутрішньої тривожності та агресії, оволодіння навичками емоційної саморегуляції засобами художньо-творчої діяльності тощо);
- формування позитивної „ Я – концепції ” на основі самопізнання та прийняття себе;
- забезпечення адаптації учнів (оволодіння поведінковими моделями у відповідності до соціально прийнятних морально-етичних норм, формування комунікативної культури та розвиток емпатії);
- гармонізація особистісного розвитку учнів в контексті триади «природа – я – соціум» [3].

Арт-терапія – це метод психотерапії, що використовує для лікування та психокорекції художні прийоми та творчість, такі як малювання, ліплення, музика, фотографія, кіно, книги, акторська

майстерність, створення казок і таке інше. Використовують арт-терапевти та психологи.

Арт-педагогіка – метод, який допомагає краще пізнати своїх вихованців. Широко застосовують педагоги.

Заняття з арт-педагогіки може проводити майстер або вихователь з метою більш глибокого вивчення внутрішнього світу своїх вихованців та формування міцного, дружнього колективу в результаті спільної художньо-творчої діяльності. Заняття психологи радять проводити в групі до 15 дітей.

Форма проведення занять з арт-педагогіки може бути як суцільно індивідуальною, так і груповою (з використанням спільно створюваної атмосфери), арт-педагогіка в групах сприяє комунікації і соціалізації, що безумовно важливе для учнів, які мають проблеми спілкування [1].

Для значної кількості дітей притаманна: знижена працездатність, підвищена втомлюваність, виснажливість, порушення концентрації уваги; дефіцит комунікативних навичок; недостатня орієнтація в соціумі, низька соціальна активність; звичка до поблажливого ставлення, викривленні уявлення про власні можливості; низький рівень мотивації досягнення мети, відчуття втрати майбутнього; низький рівень самоактуалізації, нерішучість, інтровертність поведінки; неадекватна самооцінка, нерозвиненість самоконтролю; підвищена тривожність, вразливість, емоційна нестійкість, депресивні стани.

В умовах стандартної групової кімнати з метою організації своєрідного арт-терапевтичного простору, увагу варто зосередити на організації двох робочих зон. Перша зона включатиме особисті робочі місця вихованців (стіл і стілець) для індивідуальної творчості, а друга – вільну від меблів частину кімнати, в якому легко можна було б пересуватися, рухатися чи навіть танцювати. Професійні арт-терапевти радять мати і „спецодяг” (фартух та нарукавники) для занять із використанням фарб, щоб знизити тривожність у зв'язку з можливістю забруднитися.

Необхідними матеріалами для організації та проведення заняття є:

- олівці, фломастери, кольорова крейда, пастель, сангіна, художнє вугілля, акварель, гуаш;
- пензлі різних розмірів, палітра, баночки з водою, губка (для зафарбовування великих площ);

- папір різного формату, кольору та відтінку, щільності та текстури;
- картон, фольга, клей, скоч, ножиці, нитки, мотузки, клаптики тканини;
- серветки, ганчірки та скатертини тощо.

У роботі над колажами можуть знадобитися старі журнали, рекламні буклети, репродукції чи фотографії. На деяких заняттях можна використовувати пластилін (використання глини та спеціального тіста навряд чи буде зручним), пісок з мініатюрними фігурками, різноманітні природні матеріали для створення об'ємних композицій.

Педагогу не потрібно навчати «малювати красиво», «правильно підбирати ноти». Важливо створити оптимальні умови для пізнання світу та себе, через вільне художнє мистецтво.

Важливим є не результат, а сам процес, тому творчі завдання будуються так, щоб будь яка дитина (не лише художньо або музично обдарована) могла прийняти в них участь і успішно себе проявити.

Арт-педагогічний простір – це територія безпеки. Тому педагог не критикує, не нав'язує своїх ідей та образів.

Недопустимі команди, накази, вимоги та примуси.

Дошкільники самі можуть обирати для себе ті види та зміст роботи, зображувальні матеріали та власний темп, які їм підходять.

Дитина може відмовитися від виконання деяких завдань, вербалізації своїх почуттів та переживань, колективного обговорення тощо (способи включення дошкільнят у роботу багато в чому залежать від педагогічного такту та майстерності вихователя).

Дошкільник може лише спостерігати за роботою товариша або займатися чим-небудь за бажанням, якщо це не суперечить соціальним та груповим нормам.

В структурі кожного заняття повинні прослідковуватися дві складові частини: перша – невербальна, творча, де основним видом діяльності є сам процес творчості. Друга – вербальна інтерпретація створених зображень, асоціацій, емоцій та почуттів, що виникали в процесі роботи.

Таким чином, структура заняття повинна складатися з наступних етапів:

- налаштування на роботу («розігрів»);

- активізація різних чуттєвих сфер (зорової, слухової, смакової, нюхової, тактильної, кінетичної), та актуалізація візуальних, аудіальних і кінестетичних образів (як варіант – застосування елементів медитації у поєднанні із музичним супроводом);

- індивідуальна творча робота;

- етап вербалізації;

- заключний етап – рефлексивний аналіз [4].

Професійна спрямованість дітей, рівень їх мотивації та професійних домагань може бути виявленим під час малювання, ліплення, створення колажу та ін. на тему „Ідеальна професія”.

Допомогти дошкільникам, які знаходяться в кризовому стані можна за допомогою створення образів „Я – реальне”, „Я- ідеальне”, „Мій ресурс”.

Створити сприятливе емоційне середовище в групі допоможе підготовка театралізованих вистав за обраною в ході колективних обговорень тематикою. Сприяти підвищенню творчості та креативності допоможуть малювання, ліплення із застосуванням нестандартних матеріалів тощо.

На відміну від занять образотворчим мистецтвом (спеціально організованої діяльності з навчання малюванню чи рукоділлю), використання арт-педагогічних методик мають спонтанний характер, а наявність художніх талантів чи спеціальної підготовки не відіграє значущої ролі. Під час проведення таких занять важливим є творчий акт як такий, та особливості внутрішнього світу творця, що виявляються у результаті творчої діяльності.

Таким чином, арт-педагогіка виходить за межі традиційної мистецької освіти і спрямована на формування позитивної „Я-концепції” та системи ціннісних орієнтацій вихованців. Вона дозволяє кожній людині творити своє життя в буквальному сенсі: ліпити щастя, малювати печаль, писати конфлікт і танцювати настрій. Реалізувати свій потенціал і прийти в результаті до гармонії з самим собою в силах кожного.

Люди схожі на віконне скло. Вони сяють, коли світить сонце, але, коли царює темрява, їх істинна краса відкривається лише завдяки світлу, яке йде зсередини, і саме творчість здатна запалювати це світло і не дає йому згаснути.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева М.Ю. Практическое применение элементов арт-терапии в работе учителя / М.Ю. Алексеева. М., 2003.
2. Аметова Л.А. Формирование арт-терапевтической культуры младших школьников. Сам себе арт-терапевт. / Л.А. Аметова. М., 2003.
3. Арт-терапія – нові перспективи / Під ред. А.И. Копитина. – М.: Когито-Центр, 2006. –336с.
4. Лебедева Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика. / Л.Д. Лебедева. СПб.: Речь, 2003.

Яценко Т.В.

*кандидат психологічних наук, завідувач кафедурою
педагогіки та психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м.Кременчук*

Пономаренко А. А.

*студентка групи В-42
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м.Кременчук*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до проблем дошкілля. До їх числа належить проблема створення умов для стимулювання розвитку пізнавальної активності та інтересів дітей. Пізнавальна активність, проявляється лише за певних умов та в певному розвивальному середовищі. До таких умов відносять використання технології *мультисенсорного підходу*, який залишається маловивченим і рідко використовується в умовах дошкільної освіти [1]. Такий підхід передбачає засвоєння дітьми досвіду через активізацію всіх органів чуття.

Для того, щоб навчання та виховання сприяло становленню гармонійно розвиненої особистості, в дитині необхідно пробудити ключове джерело її розумової діяльності – пізнавальну потребу, яка є витокom пізнавальної активності і лежить в основі розвитку пізнавального інтересу людини. Пізнавальна активність проявляється за певних умов, однією з яких є використання мультисенсорного підходу, коли діти засвоюють інформацію через активізацію всіх органів чуття [2].

З метою створення мультисенсорного середовища для проведення формувального експерименту нами було використано кабінет психолога ЗДО № 68 м. Кременчук, який було переобладнано в сенсорну кімнату, що й стала основним приміщенням. У цій кімнаті визначено різні сенсорні зони та обладнання, які сприяють стимулюванню сенсорних зон дітей під час занять.

Так, для стимулювання *зорових аналізаторів* використано: світлові чарівні ворота, кольорова лампа, різнокольорові мішечки з запахами та ін.; *слухових*: звуки тварин, рослин, неживої природи та музика для релаксації; *нюхових*: запахи трав (ромашка, базилік, кріп, евкаліпт, меліса, материнка та м'ята), квітів, овочів та ін.; *смакових*: фрукти, овочі, ягоди, горіхи; *дотикових*: іграшки, фрукти та ін.

Особливістю на заняттях було використання *світлодіодної лампи*, яка змінювала свій колір в залежності від типу діяльності дітей (зелений – пізнання, синій – релаксація, червоний – ігрова діяльність та жовтий – творча діяльність).

Мета занять: підвищувати рівень пізнавального інтересу до навколишнього світу в умовах мультисенсорного підходу.

Для реалізації завдань дослідження нами було розроблено *систему занять* для дітей старшого дошкільного віку в умовах використання мультисенсорного підходу.

Під час проведення занять реалізовано наступні *завдання*:

1. Сприяти стимулюванню різних сенсорних зон дітей шляхом включення в роботу різних сенсорних каналів.
2. Дати поглиблене уявлення про явища оточуючого світу шляхом засвоєння дітьми інформації через активізацію всіх чуттєвих каналів сприймання.
3. Розвивати у дошкільників здатність концентрувати й утримувати увагу, зберігати засвоєний матеріал у довготривалій пам'яті.

4. Формувати мотиви спілкування з однолітками та інтерес до взаємодії з ними.

Структура заняття складалася з таких етапів:

1. Вхідження в чарівну кімнату через світлові ворота (привітання).
2. Пізнавальний (розширення кругозору дітей шляхом стимулювання діяльності сенсорних систем).
3. Релаксаційний (психогімнастика).
4. Ігровий (ігри в основі яких лежить стимулювання сенсорних зон).
5. Творчий (малювання, ліплення, аплікація різними техніками, які стимулюють нюхові, зорові, дотикові та ін. аналізатори).
6. Підсумок (аналіз діяльності та прощання).
7. Вихід із чарівної кімнати через світлові ворота.

Аналіз діяльності дітей на занятті відбувався шляхом постановки запитань, які б спонукали дітей висловити власну точку зору, а не просто відтворити раніше почуте. Це запитання типу: „Що?“, „Де?“, „Коли?“, „Чому?“, „Навіщо?“, „Як?“.

Такі запитання підштовхують дитину до самоаналізу. В той же час ми постійно звертаємося до особистого досвіду дитини; дитина сміливіше висловлює свої думки. Нами було відмічено сильні сторони кожної дитини для її подальшого розвитку. Приділяючи цьому увагу, ми пробуджуємо у дитини почуття задоволення від сумісної роботи, успішності і особистісної значимості в ній. При роботі з суб'єктивним досвідом дитини можна використовувати алгоритм, запропонований І. Карабаєвою, який складається зі слів-запитань.

У своїй роботі ми використовували *перспективно-тематичне планування*, в структуру якого закладено методи, форми, прийоми і способи навчання, що враховують поетапне і паралельне формування всебічно розвиненої особистості дошкільника через реалізацію змісту освітньої програми. Створення умов для одночасного формування нових психічних утворень і розвитку якостей особистості дитини сприяло б появі пізнавального мотиву та підвищенню рівня пізнавального інтересу дитини.

Таким чином, відповідно до психологічних закономірностей, працюючи за перспективно-тематичним планом, ми цілеспрямовано (за державними стандартами), спеціально (за результатами спостережень), планомірно (плануючи щоденно), формували у дитини нові форми пізнання, поведінки і діяльності, що означає організацію повноцінного психічного і фізичного розвитку.

Виходячи з результатів контрольного експерименту, можна стверджувати, що розроблена система забезпечує формування пізнавальної активності як інтегративної якості особистості дітей старшого дошкільного віку в процесі пізнавальної діяльності. Досягнута позитивна динаміка прояву пізнавальної активності старших дошкільників експериментальної групи, що доводить ефективність розроблених підходів та умов.

Отже, пізнавальна активність як інтегративна якість особистості дошкільника формується не відразу, а в результаті накопичення дитиною суб'єктного досвіду даної діяльності, шляхом поступового зміцнення в процесі діяльності особистісних утворень, що виражаються в прагненні до саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, самооцінки і обумовлює якісні характеристики діяльності, в якій проявляється і формується. Дорослий відіграє велику роль у формуванні пізнавальної активності дитини: здійснює переведення активності дитини, яка стимулюється і організовується дорослим у власну активність дитини, яка визначається самою дитиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікіпедія [Електронний ресурс] : офіц. веб-портал – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мультисенсорний_підхід. – Мультисенсорний підхід.
2. Карабаєва І.І Розвиток пізнавальної активності дошкільників в умовах середовища взаємодії дітей з дорослими / І.І. Карабаєва, О.Д. Літіченко // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / за ред. Максименко С.Д. – К. : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України 2011. Т 7 (25). – 208 с. – С.87-94.

Яценко Т.В.

*кандидат психологічних наук, завідувач кафедру
педагогіки та психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін*

*Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м.Кременчук*

Матлаш К.М.

*студентка групи В21Б
Кременчуцький педагогічний коледжу
імені А. С. Макаренка
м.Кременчук*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПІДХОДУ В РОБОТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДЗО

Однією з основних властивостей живих істот є здатність сприймати інформацію про навколишній світ і стан внутрішнього середовища. Людина отримує об'єктивну інформацію про зміни зовнішнього і внутрішнього середовища організму за допомогою сенсорних систем (аналізаторів).

Сенсорні системи (від лат *sensus* [сенсус] — відчуття), або аналізатори — складні чутливі системи, які сприймають та аналізують інформацію про зміни навколишнього середовища та внутрішнього стану організму й забезпечують зв'язок організму з довкіллям. Сенсорна система - це сукупність органів чуття з рецепторами і структур центральної та периферичної нервової системи, які сприймають й аналізують різні подразники зовнішнього та внутрішнього середовища. Людина в основному сприймає довкілля за допомогою п'яти основних сенсорних систем: зору, слуху, смаку, нюху та дотику (тактильна).

Успіх психолого-педагогічних заходів, які проводить вихователь у роботі з дітьми, залежить не лише від оптимальності добирання методів і прийомів роботи, а й від рівня розвиненості в дітей усіх сенсорних систем. Повноцінна діяльність органів чуття дає дітям змогу відчувати все те, що відбувається навколо, помічати найменші зміни та закономірності. Ефективним засобом для задіяння в роботу кожного із сенсорних каналів, довготривалого підтримання інтересу дітей до сприймання інформації й

одночасного регулювання втомленості дошкільників є використання вихователями мультисенсорного підходу.

Таким чином широкого застосування в педагогічній практиці набуває мультисенсорний підхід до навчання дошкільників.

Мультисенсорний підхід у навчанні (multi — sensory approach) — технологія навчання з опорою на канали сприймання усіх органів чуття: слуху, зору, дотику, нюху, смаку, що сприяє легшому сприйманню і запам'ятовуванню нового матеріалу. Ця технологія забезпечує багатоканальність надходження інформації і в той же час цілісність її сприймання. Походження технології пов'язано з психологічними відмінностями людей сприймати інформацію, (аудіальний тип, візуальний тип, кінестетичний тип).

Ідея використання мультисенсорного методу в навчанні дітей не нова. Ефективність цього методу підтверджена багаторічною успішною практикою в багатьох країнах світу. Нейрофізіологічні дослідження науковців показали, що діти краще засвоюють інформацію, включаючи всі чутливі канали сприймання: слух, зір, дотик, нюх і смак. Стимуляція під час роботи з дітьми всіх органів чуття сприяє максимальному зростанню ступеня засвоєння інформації порівняно з традиційними методами, де задіяні один-два сенсорні канали [1].

Застосовуючи мультисенсорний підхід, педагоги слід залучати дітей до спілкування, створюючи для цього доступне й ефективне середовище. Регулярна зміна завдань, спрямованих на різні канали сприймання, дає змогу зафіксувати увагу кожної дитини під час роботи. Активізуючи сенсорну систему дітей, мультисенсорний підхід розвиває у них здатність концентрувати й утримувати увагу, зберігати засвоєний матеріал у довготривалій пам'яті.

Таким чином найліпшим помічником у навчанні дітей дошкільного віку є методи, які дають змогу «вмикати» декілька каналів їхнього сприймання одночасно. Прикладами таких методів можуть бути:

- перегляди з дошкільниками відеоматеріалів;
- спів пісень;
- читання віршів;
- ігри – драматизації;
- імітаційні рухи;
- складання розповідей, що супроводжується рухами;

- виготовлення творчих виробів, зокрема малювання та аплікація;

- смакування овочів та фруктів тощо.

В одній з основних робіт І. Карабаєвої є технологія навчання дітей дошкільного віку «Чую, бачу, роблю» [2]. Перевагами цієї технології є:

1. Обов'язковим елементом технології і невід'ємною частиною розвивального середовища є обладнання сенсорної кімнати (забезпечує поєднання різних стимуляторів - кольору, музики, запахів, тактильних відчуттів).

2. Ця технологія забезпечує багатоканальність надходження інформації до дітей та цілісність її сприймання.

3. Ця технологія забезпечує проведення занять з активізацією всіх сенсорних каналів дітей.

4. Ця технологія сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу в ДНЗ, оскільки стимуляція під час роботи з дітьми всіх органів чуття сприяє максимальному зростанню ступеня засвоєння інформації порівняно з традиційними методами, коли задіяні 1-2 сенсорні канали, наприклад, слух та зір.

5. Регулярна зміна завдань, спрямованих на різні канали сприймання, дає змогу зафіксувати та утримати увагу кожної дитини під час роботи, зберегти її пізнавальний інтерес та зберегти засвоєний матеріал у довготривалій пам'яті.

Можна зробити висновок, що мультисенсорний підхід до організації освітнього процесу відкриває перед педагогом невичерпні можливості для стимуляції діяльності всіх органів чуття кожної дитини, що, своєю чергою, сприяє міцності засвоєння дошкільниками інформації та яскравішому сприйманню навколишнього світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яценко Т.В. Особливості використання мультисенсорного підходу в роботі з дошкільниками. / Т. В. Яценко // Інформаційно-методичний вісник викладачів дошкільних дисциплін. Кременчук, 2014. – № 2. – С. 14-17.

2. Карабаєва, І. Формуємо у вихователів мультисенсорний підхід до організації освітнього процесу / І. Карабаєва // Вихователь-методист дошкільного закладу, 2013р. – № 2. – С.33-38.

Пізня Г.В.
викладач дошкільних дисциплін
КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР
м. Нікополь
Денчук І.
студентка групи Д1-15
КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР»
м. Нікополь

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНОЇ МЕТОДИКИ КЮЇЗЕНЕРА З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО- МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В світлі сучасної реформи початкової школи найголовнішим виступає компетентнісний підхід до освіти дітей, коли замість зазубрювання дитина вчиться мислити самостійно і комплексно, системно сприймати новий матеріал. Саме це лежить в основі всіх змін в програмі — вперше у школяра повинна з'явитися власна думка, яку вчитель має поважати. Уміння формувати і висловлювати цю власну думку потрібно розпочинати вже в дошкільні роки, в період підготовки до школи. І саме нетрадиційний підхід до навчання дошкільників і лежить в основі формування цих умінь. Однією з таких методик навчання математики виступає нетрадиційна методика Кюїзенера.

Мета статті – проаналізувати можливості методики Кюїзенера в роботі з дітьми дошкільного віку по формуванню логіко-математичних компетентностей та обґрунтувати ефективність її застосування на заняттях з математики та в повсякденному житті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилось в два етапи:

I етап – теоретичне дослідження проблеми формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку

II етап – практичне дослідження шляхів розвитку логіко-математичної компетентності дітей на заняттях з використанням Паличок Кюїзенера. Етапи дослідження відтворенні в змісті наукової роботи.

Дослідницька робота проводилась на базі Нікопольського КДНЗ №47 «Квітонька» і базувалися на практичному досвіді роботи вихователя Купрій Марини Олегівни та експериментальному дослідженні даної проблеми.

Аналізуючи саме поняття "розвиток логіко-математичних здібностей", можна зробити такі висновки, що цей процес є досить складним, комплексним і багатоаспектним. Під математичним розвитком дошкільників розуміються якісні зміни в пізнавальній діяльності дитини, що відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і зв'язаних з ними логічних операцій. Математичний розвиток - значний компонент у формуванні "картини світу" дитини. Формування в дитини математичних уявлень сприяє використанню різноманітних дидактичних ігор. Однією з таких дидактичних ігор і виступає дидактичний матеріал – Палички Кюїзенера.

Палички Кюїзенера - дидактичний засіб, який відповідає специфіці та особливостям елементарних математичних уявлень дошкільників, їх віковим можливостям, рівню розвитку дитячого мислення: наочно-дієвого та наочно-образного. Палички Кюїзенера – це набір паличок для лічби, які ще називають «числа в кольорі», «кольоровими паличками, числами. лінієчками», призначенні для занять з дітьми віком від 1 до 7 років. У наборі містяться чотиригранні палички 10-ти різних кольорів, довжиною від 1 до 10 см. Розробили палички так, що палички однієї довжини виконані в одному кольорі і позначають певне число. Чим більша довжина палички, тим більше числове значення вона виражає.

Винайшов Палички бельгійський педагог Джордж Кюїзенер, ще на початку 20 століття. Вони є багатофункціональним математичним посібником, який дозволяє “через руки” дитини формувати поняття числової послідовності, складу числа, відношень «більше – менше», «право – ліво», «між», «довше», «вище» і багато іншого. Набір сприяє розвитку дитячої творчості, розвитку фантазії і уяви, пізнавальної активності, дрібної моторики, наочно-дієвого мислення, уваги, просторового орієнтування, сприйняття, комбінаторних і конструкторських здібностей. Палички Кюїзенера - проста «візитна картка» таблиці множення. Виникнення уявлень, як результат практичних дій дітей з предметами, виконання різноманітних практичних операцій, які є основою для розумових дій, вироблення навичок рахунку, вимірювання, обчислень,

створюють передумови для загального розумового і математичного розвитку дітей.

За допомогою кольорових паличок діти легко засвоюють кількісну і порядкову лічбу, усвідомлюють співвідношення, вчать ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти, легко запам'ятовують склад числа з одиниць і двох менших чисел (в моїй практиці це і склад числа з трьох і більше чисел), опановують арифметичні дії додавання, віднімання.

Вправлятися з паличками діти можуть індивідуально або по кілька осіб, невеликими підгрупами. Можлива і фронтальна робота з усіма дітьми. Вихователь пропонує дітям вправи в ігровій формі.

Підбір вправ здійснюється з урахуванням можливостей дітей, рівня їх розвитку, інтересу до вирішення інтелектуальних і практичних завдань. При цьому потрібно дотримуватись принципу «від простого до складного».

На базі старшої групи було організовано дослідження метою якого було: експериментально перевірити ефективність даної технології у формуванні елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку."

З метою виявлення рівня знань дітей з математики, на етапі констатуючого експерименту проведена діагностика. Дітям було запропоновано шість завдань логіко – математичного змісту.

Завдання №1. Яке число слід поставити в пусту клітинку? (числа-сусіди)

Завдання №2. З яких чисел складається число ?(склад числа з двох менших)

Завдання №3. Знайдіть два однакових предмета? (величина)

В результаті дослідження ми отримали такі результати: в основному, діти мають середній рівень знань та логіко-математичного розвитку. Діти знають про властивості предметів їх величину та кількість. Легко визначають кількість шляхом перелічування. Складніше розв'язують завдання у визначенні порядкового номеру предмету в множині. в порядковій лічбі. Діти вільно знаходять зайву геометричну фігуру, але не всі вільно пояснюють свій вибір, визначаючи особливості тієї чи іншої фігури. Також, діти називають числа-сусіди, але їм важко пояснити числове співвідношення між числами. Визначаючи величину предметів та порівнюючи їх за висотою (довжиною, шириною) діти позначають відносність величини словами «маленький, великий, ще більший.

ще більший», не використовують в мовленні прикметники «найбільший, найменший, самий великий тощо. Діти вільно викладають серію предметів у висхідній та нисхідній послідовності, вправляються у серіації предметів за величиною, користуючись прийомом накладання, прикладання. Виконуючи завдання в орієнтації на площині (аркуш паперу), діти легше визначають положення предмета на аркуші (зліва, праворуч, вгорі), ніж визначають положення предмета відносно іншого предмета (зліва від будиночка, праворуч від ялинки). І нарешті, виконуючи словесну інструкцію, діти частіше виконують першу половину завдання, а про іншу частину – забувають, або не зосереджують свою увагу на ньому (замалой червоним кольором рибок, які пливають вліво, а синім, які пливають вправо).

Як ми бачимо переважає середній рівень знань. Всі дані були узагальнені у відсотках (див. табл.1).

Таблиця 1. Результати діагностики логіко-математичного розвитку дітей (констатуючий експеримент).

Ім'я дитини / Завдання	Даніл	Ангеліна	Настя	Наталка	Дмитро	Сергійко	Марина	Іринка	Дарина	Ілля	Відсотки дітей з високим рівнем
Завдання №1. Яке число слід поставити в пусту клітинку? (числа-сусіди)	С	Н	С	Н	С	С	В	С	Н	С	-
Завдання №2. З яких чисел складається число ?(склад числа з двох менших)	Н	Н	С	Н	С	Н	С	С	Н	С	-
Завдання №3. Знайдіть два однакових предмета? (величина)	С	С	В	С	В	С	В	В	С	В	50%

На наступному етапі, під час формуючого експерименту, з дітьми було проведено серію занять з використанням методики Кюїзенера. Дидактичний посібник «Палички Кюїзенера» було використано і як демонстраційний, і як роздатковий матеріал. Було запропоновано різноманітні завдання з різних розділів програми, такі як «Колір і число», «Море хвилюється» (числа-сусіди), «Підбираємо стрічки до фартушків» (співвідношення величини), «Число і колір», «Будинок і меблі для ляльки» (конструювання), «Склад числа», «Вимірної доріжки», «Мости через річку», «Як розмовляють числа» (<, =, >), «Як ростуть будинки з чисел» (склад числа 5), «Додавання паличок», «Дізнайся довжину мотузки» (вимірювання умовною міркою), «Конструювання плотів на річці», Інсценування казки «Рукавичка», «Палички можна віднімати», «Вимірюємо різними мірками», «Покажи як ростуть числа», «Склади килим для числа 7», «Пошкоджена драбинка».

Під час роботи з дітьми за цією технологією, діти вправлялись не лише у називанні та розрізненні кольорів, а й у складі числа, обчисленні, розрізненні і визначенні величини, кількісній та порядковій лічбі, орієнтувалися в просторі. Діти із задоволенням викладали кольорові килимки, драбинки, не підозрюючи, що починають знайомитися з складом числа, порядковим рахунком; підходять впритул до додавання і віднімання чисел. Використання паличок допомогло розвинути у дітей уявлення про число на основі лічби і вимірювання.

Під час організації навчальної діяльності в старшій групі було дотримано основних дидактичних принципів: принцип системності – робота проводилась в системі, передбаченій перспективним плануванням і програмою; принцип інтеграції – система роботи, як описано не є штучною надбудовою, вона природно і органічно інтегрована в цілісний педагогічний процес; принцип координації – дана система роботи була скоординована таким чином, щоб уникнути повторень і послідовно розгортати логічні спрямування.

Щоб з'ясувати які зміни відбулися після проведеної роботи з дітьми, були проведені повторні: обстеження і діагностика. Результати виконаних дітьми завдань вміщені в таблиці 2.

Таблиця 2. Результати визначення рівня логіко-математичного розвитку дітей (контрольний експеримент).

Ім'я дитини / Завдання	Даніл	Ангеліна	Настя	Наталка	Дмитро	Сергійко	Марина	Іринка	Дарина	Ілля	Відсотки дітей з високим рівнем
Завдання №1. Яке число слід поставити в пусту клітинку? (числа-сусіди)	С	С	С	С	С	С	В	С	Н	С	10%
Завдання №2. З яких чисел складається число ?(склад числа з двох менших)	Н	Н	С	С	С	Н	В	С	Н	С	10%
Завдання №3. Знайдіть два однакових предмета? (величина)	С	С	В	С	В	С	В	В	С	В	50%

За даними бачимо, що рівень знань у дітей значно зрушився. Кількість дітей з низькими показниками зменшилась, значно збільшилась кількість дітей з середнім рівнем логіко-математичного розвитку, і на 10 відсотків збільшилась кількість дітей з високими показниками. Покращення показників в групі обумовлено різними факторами: дорослішання дітей, систематичні заняття з дітьми, використання запропонованої нами системи ігор з паличками Кюїзенера. Стабільна, систематична робота в даному напрямку дозволила підвищити рівень математичних знань у дітей з низьким рівнем, у них було сформовано відповідний рівень умінь і навичок. Навчальна діяльність з використанням методики «Палички Кюїзенера» дала позитивні результати: діти засвоїли еталони кольору; відношення предметів по довжині, висоті; набули навичок кількісної і порядкової лічби, прямого і зворотного рахунку ; вільно орієнтуються у числовому ряді; навчилися називати попереднє і наступне число, порівнювати числа, познайомилися з складом числа першого десятка ; навчилися складати і віднімати числа в межах першого десятка ; навчилися розв'язувати прості задачі на

додавання і віднімання, логічні завдання; навчилися моделювати, конструювати, групувати за кольором і величиною.

Висновки. В результаті проведеного аналізу дослідження отримані результати підтвердили значимість проведеної роботи, ефективність використання цієї методики. Крім того, встановлено, що при використанні методики Кюїзенера новий матеріал засвоюється краще. Все вище викладене свідчить, що використання методики Кюїзенера в навчанні дітей математики та логіко-математичному розвитку є тією формою організації навчального процесу, що сприяє більш повному і цілеспрямованому засвоєнню знань у дітей дошкільного віку.

Отже, практичний досвід показує, що використання ігор з кольоровими рахунковими паличками Кюїзенера сприяє успішному навчанні дитини математики. Разом з тим, ефективно застосування паличок можливо в поєднанні з іншими посібниками, дидактичними матеріалами, а також під час самостійних ігор дітей, в індивідуальній роботі а також використовуватися батьками для закріплення знань дітей. Велика їх роль в реалізації принципу наочності, поданні складних абстрактних математичних понять у доступній формі малюкам, в оволодінні навичками, необхідними для формування у дітей елементарних математичних уявлень. Не менш важливі вони для накопичення тактильного досвіду, поступового переходу від матеріального до абстрактного, для розвитку бажання опанувати математичні поняття та дії.

Використання такого нетрадиційного дидактичного матеріалу є ефективним, тому що: вони зручні у використанні та зберіганні; легко виготовляються самостійно; є багатофункціональними, їх можна використовувати як демонстраційний так і роздатковий матеріал; можливе використання на різних етапах навчання: як на початкових, при формуванні нових знань, так і під час закріплення, як дидактичну гру; цей матеріал можна використовувати вивчаючи матеріал з різних розділів програми; вправляти дітей в лічбі та порядку чисел;

- вчити вимірювати; ознайомлювати з геометричним фігурами;
- формувати уявлення про час та простір.

Отже, гіпотеза, щодо ефективності технології логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку шляхом використання методики Кюїзенера підтвердилась.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник А.М. Богуш,; Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богінч О.Л. та ін. – К., 2012. – 26 с.
2. Венгер Л.А. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Под ред Л. А. Венгера. – М. : Педагогика, 1986.– С. 8-9.
3. Вивчаємо математику з паличками Кюізенера / Світлана Нікітченко // Дошкільне виховання: науково-метод. журн. – 2012. – № 3. – С. 16-19.
4. Палички Кюізенера на заняттях з математики / Світлана Нікітченко // Палітра педагога: науково-метод. додаток до журналу «Дошкільне виховання». – 2012. – № 2. – С. 12-14.
5. Інтернет-джерела:
https://shkola7gnomov.ru/parents/pedagogicheskiy_navigator/metodika_kyuzenera/id/834/
<http://shkolabuduschego.ru/doshkolniki/palochki-kyuzenera-opisanie-metodiki.html>

Дорошенко Т.М.
*викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Актуальність нашого дослідження обумовлюється активізацією основного продукту інформаційної революції – інформаційних технологій, які в буквальному розумінні роблять революційний переворот у всіх сферах життєдіяльності людини. Сутність інформатизації суспільства полягає в використанні інформації за допомогою засобів інноваційних інформаційних технологій. Розвиток інноваційних процесів в освіті на сучасному етапі є об'єктивною закономірністю. Зумовлений він інтенсивним розвитком інформаційних технологій, оновленням змісту сучасної освіти, необхідністю підвищення рівня активності та

відповідальності педагога за власну професійну діяльність, спрямовану на формування творчої особистості студента. Звичайно стають іншими і завдання викладача – не повчати, а спонукати, не оцінювати студента, а аналізувати. У зв'язку з цим важливого значення набуває інноваційна діяльність педагога.

Здійснюючи підготовку студентів до інноваційної діяльності, викладачам педагогічних училищ та коледжів слід тримати в полі зору своєї професійної діяльності всі її компоненти, а саме: поінформованість про інноваційні педагогічні технології; належне володіння їх змістом і методикою; висока культура використання інновацій у освітньо-виховній роботі; особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій. Тож бачимо, якого високого рівня набуває в умовах інноваційних перетвореннях освіти рівень теоретичних знань та практичних умінь майбутнього фахівця. В навчальному закладі та заняттях з фахових дисциплін повинна панувати атмосфера творчості, яка є важливою умовою підготовки студентів до інноваційної діяльності. І прикладом для них має стати викладач, який стоїть на інноваційних позиціях, розуміє їх значення та необхідність впровадження. Готуючись до кожного заняття серед традиційних форм та методів навчання слід знаходити нові, нестандартні, які націлюють на ознайомлення з інноваційними методиками та технологіями, що використовуються в дошкільній освіті. При вивченні конкретної теми кожної з окремих методик дошкільної освіти знайдеться місце для проведення таких як: обмін ідеями, думками, які передбачають незвичні способи рішення існуючих проблем; постановка перед студентами завдань, що передбачають багатоваріантність їх рішень; організація різних типів дискусій, диспутів, в результаті яких, вдається знайти іншу думку на проблему, яка хвилює; навчально-ділові ігри; підготовка оглядів - презентацій, пов'язаних з інноваційними технологіями; проведення занять-практикумів з певної проблеми. Заняття-практикуми допомагають студентам оволодіти методикою спостереження, проведення педагогічних експериментів в ЗДО. Найціннішим моментом в проведенні практикумів є наявність диференційованих завдань, які дозволяють студентам переходити на більш високі рівні навчальних досягнень і творчого розвитку.

Заняття-аукціон педагогічних інновацій ефективно під час формування банку про різні інновації з якогось розділу методики

дошкільної освіти. Для вивчення якогось питання, що передбачає вивчення інновацій, здійснення їх аналізу, об'єднується з групи (кількість груп може бути і більшою в залежності від питання) студентів. Після детального ознайомлення з інноваційними методиками або технологіями, результатами їх впровадження в практику ЗДО, студенти готують презентації та знайомлять з їх змістом інших студентів, які були не задіяні до роботи в творчих групах. На заключному етапі проводиться аукціон педагогічних інновацій. Для участі в аукціоні залучаються студенти, які не брали участі в роботі творчих груп. Студенти мають можливість купити ту чи іншу інноваційну технологію за знання про неї та передбачити перспективи впровадження її елементів у майбутній педагогічній діяльності.

Для прикладу можна провести практичне заняття з «Основ педагогічної майстерності» з впровадженням проблемного навчання, використання нетрадиційних методів і форм навчання, інтерактивних методів навчання.

Використання проблемного навчання забезпечує комфортні, безконфліктні й сприятливі умови розвитку студентів, всебічно реалізує їх природній потенціал, виховує особистість здатну до саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення. Саме проблемне навчання є однією з найбільш гнучких форм включення кожного студента в роботу, забезпечує перехід від простих до складних завдань, вчить використовувати не готові знання, а здобувати їх із власного досвіду. Кожен студент долучається до співпраці в колективній, груповій, самостійній діяльності. Нові підходи до організації навчання роблять навчальний процес різноманітним, цікавим, ефективним.

У власній діяльності навчально-виховний процес розпочинаю із позитивних мотивацій. Розвитку креативності студентів сприяють різнорівневі домашні завдання, які дають можливість виявити, що саме студенти засвоїли найкраще, а на що потрібно звернути увагу (виконати завдання на вибір, скласти педагогічний диктант, підготувати проблемні завдання, проаналізувати умови, створити фотоетюд).

Обговорення основних питань теми, які ще не розглядалися всією групою студентів люблю проводити у формі технології кооперативного навчання «Акваріум». Наприклад під час вивчення теми «Етика взаємин вихователя з батьками вихованців і колегами»

організувала цю форму роботи на початку заняття. У цьому методі одна мікрогрупа працювала окремо, в центрі аудиторії, після обговорення мікрогрупа викладає результат, а решта груп слухає, не втручаючись. Після цього групи зовнішнього кола обговорюють виступ групи і власні здобутки.

У такий спосіб студенти самі перевіряють знання й оцінюють своїх одногрупників.

Також позитивним за результатами роботи є **метод «Імітаційна гра»**. Його назва пояснюється тим, що студенти повинні розіграти ролі відповідно до теми: «Різні види конфліктних ситуацій». Розігрування ролей- це імітаційний ігровий метод, який дає змогу відпрацювати функціональні обов'язки не тільки посадових осіб. Розігрування проблемних ситуацій із варіантами їх розв'язання, засвідчили наскільки студенти вміють побачити, проаналізувати проблеми у взаємодії з дітьми та батьками, вихователями та батьками. Розв'язуючи психолого-педагогічні ситуації під час навчально- педагогічних ігор студенти набувають професійних, інтелектуальних, емоційних й вольових якостей педагога. В них формуються основи педагогічної майстерності.

Також використовую **метод «Мозковий штурм»** Загальновідома технологія, суть якої полягає в тому, що всі студенти по черзі висловлюють абсолютно всі, навіть алогічні думки з приводу проблеми: «Конфлікти в діяльності вихователя дошкільного закладу» Висловлене не критикується і не обговорюється до закінчення висловлювань. Результативність діяльності студентів, особливо на етапі генерування нових ідей, суттєво підвищується, коли використовувати **метод вільних асоціацій**, котрі породжують продуктивні думки щодо вирішення проблеми конфлікту. Таким чином, у процесі зародження асоціацій встановлюються нові неординарні зв'язки між компонентами проблеми, яку слід вирішити, і елементами оточуючого середовища, зовнішнього світу, минулим і актуальним досвідом особистості студента тощо.

А потім розробляються студентами рекомендації для вихователів та поради директорам ЗДО, які можуть запобігти виникненню конфліктних ситуацій в колективі. Продовжується робота в парах І за допомогою роботи в парах визначається ефективність цих методів.

Запропоновані види занять сприяють формуванню готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності в ЗДО, яка виражається глибокою обізнаністю з інноваційними педагогічними технологіями, здобутками педагогів-новаторів. Сформована у студентів потреба у нововведеннях значно активізує їх інтерес і потяг до нових знань у галузі дошкільної освіти та сприяє забезпеченню успішності у власній педагогічній діяльності.

Таким чином, педагогічна інновація – це не тільки ідея, а й певне її оформлення та впровадження в діяльність. Завдяки змінам у суспільній свідомості нові цінності в освіті – пріоритет саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти над передачею знань, умінь і навичок, а звідси – й інтересів особистості над навчальним планом. Педагог має чітко усвідомити, що домінантою сучасного освітнього процесу має стати його творча функція, яка дасть можливість навчити студента орієнтуватися в цьому інформаційному середовищі, розвинути його творчі та інтелектуальні здібності, у тому числі здібність до самоосвіти. Саме ця обставина робить використання інформаційних технологій, інформатизацію освітнього процесу основним засобом здійснення переходу до інноваційної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буракова А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті // Дошкільне виховання, 2017.-№7.-С.5-6
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / Дичківська І.М.- К.: Академвидав, 2010.
3. Загородня Л.П., Тітаренко С.А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч.посібник / Загородня Л.П., Тітаренко С.А.– Суми. – 2010.

Краснянська І. П.
викладач дошкільних дисциплін
Вищий навчальний комунальний заклад
«Білгород–Дністровське педагогічне училище»
Одеської області
м. Білгород-Дністровський

СІМ'Я ГОЛОВНИЙ ОСЕРЕДОК ВХОДЖЕННЯ ДИТИНИ В СОЦІАЛЬНЕ ДОВКІЛЛЯ

В Україні надзвичайно важливим є питання батьківсько - дитячих відносин. Розвиток кожної людини починається серед найдорожчих, найрідніших людей, у сім'ї.

«Кожна людина — завжди чиясь дитина» — говорив великий Бомарше.[5]

Слід зазначити, що сьогодні сім'я в нашій країні переживає не найкращі часи. Сучасні дослідження показали, що є певні проблеми в сім'ї, що негативно впливають на між сімейні відносини: зростання кількості не повних сімей, зниження народжуваності, погіршення матеріально - економічного стану сім'ї, відходження дітей від сім'ї, падіння авторитету батьків, високий рівень підліткової злочинності тощо.[4]

Видатний український педагог Василь Олександрович Сухомлинський був справжнім знавцем проблем сімейного виховання, батьківської педагогіки, тією основою де закладається характер, поведінка, моральні почуття, громадська зрілість особистості дитини.

Він був переконаний у тому, що успіх у вихованні поколінь можна досягти тільки спільними зусиллями сім'ї, школи і громадськості. "Всі шкільні проблеми стоять і перед сім'єю, усі труднощі, які виникають у складному процесі шкільного виховання сягають своїм корінням у сім'ю". В. О. Сухомлинський твердив, що зміцнення сім'ї, вдосконалення родинного виховання -одна з найважливіших соціальних проблем, від розв'язання якої залежатиме майбутнє нашого суспільства, моральне обличчя молоді.[3] Модель сімейних стосунків, у яких проживає дитина, серйозно впливає на формування її важливих моральних якостей, рис характеру, індивідуальних способів поведінки, інтересів і став першоосновою «яскравого, неповторного» життя і діяльності.[2]

Нам дорослим необхідно пам'ятати, що виховання дитини, її входження в соціальне довкілля пов'язані з проблемами сформованості самих батьків. Щоб розвивати інтерес у дітей до світу який їх оточує, формувати у них ініціативу, самостійність, відповідні моральні цінності, батькам необхідно бути прикладом для наслідування і дотримуватися вимог які вони поширюють на дитину.

Василь Сухомлинський стверджував : *«Дитина – дзеркало родини; як у краплі води відбивається сонце, так у дітях відбивається моральна чистота матері і батька»*. [1]

Поради В. Сухомлинського щодо того, як виховувати дитину в умовах сім'ї використовуються на практиці сімейного вихователя.

11 мудрих порад письменника, які він дав молоді ви можете знайти на сайті <http://mamabag.com.ua/2018/08/27/11-mudrih-porad-vasilya-suxomlinskogo-pro-te-yak-diti-povinni-stavitis-do-batkiv/>

10 «не можна» які представлені у даній статті:

1. не можна ледарювати, коли всі працюють;
2. не можна сміятися над старістю і старими людьми;
3. не можна заходити в суперечку з шанованими і дорослими людьми;
4. не можна виявляти незадоволення тим, що в тебе немає якоїсь речі;
5. не можна допускати, щоб мати давала тобі те, чого вона не бере собі;
6. не можна робити того, що осуджують старші;
7. не можна залишати старшу рідну людину самотньою, особливо матір;
8. не можна збиратися в дорогу, не спитавши дозволу і поради в старших;
9. не можна сідати до столу, не запросивши старшого;
10. не можна сидіти, коли поруч стоїть доросла, особливо літня людина, тим більше жінка.

В Вищому навчальному комунальному закладі «Білгород – Дністровське педагогічне училище» Одеської області на відділені «дошкільна освіта» є спеціалізація «Сімейний вихователь».

На заняттях з дисципліни «сімейна педагогіка» широко використовується книга «Батьківська педагогіка» В.Сухомлинського, де висвітлюються актуальні проблеми виховання дітей в сім'ї, також приділяється велика увага

формуванню соціальної компетентності дитини, що виховується в родині.

Сім'я здійснює неабиякий вплив на дитину: домашня атмосфера, стиль взаємовідносин між рідними людьми, психологічний клімат, ставлення дорослих до різних подій явищ суспільного життя.

Коли в житті родини з'являється сімейний вихователь, від спілкування з ним, від його поведінки залежить ефективність соціалізації дитини. Перед фахівцем стоїть питання як правильно здійснити входження дитини в соціальне довкілля, яке оточує її протягом всього життя.

З дошкільного віку дитина повинна пристосуватися до навколишнього світу, до суспільного середовища, до засвоєння знань, умінь, навичок, та норм моральної поведінки. Вона наслідує дорослих, переймаючи їх манери, поведінку, і це переноситься в ігрову діяльність, на спілкування з однолітками.

Соціалізація особистості відбувається в ігровій діяльності, спілкуванні, свідомості.

Під час вивчення предмету «сімейна педагогіка» звертаємося до історичних традицій, робіт просвітників, громадських діячів, сімейних практиків та психологів в розділі «Історичний розвиток гувернерства як системи формування самобутньої особистості» де розглядаються питання – як теоретичні положення впливали на практику виховання та навчання дітей в умовах сім'ї в різні періоди історичного розвитку.

Широко застосовуються на заняттях з «сімейної педагогіки» вербальні засоби спілкування: привітання, пояснення, вказівки, засвоєння правил і норм поведінки, які позитивно впливають на подальший розвиток сфер спілкування і до розвитку особистості.

Під час проходження педагогічної практики зі спеціалізації «Сімейний вихователь» використовуються різноманітні ігри (Ігри з елементами арт-терапії «Подарунок друзіві», «Листочки», «Чарівні фарби – веселі пальчики»)

На прогулянці на загальних майданчиках проводили емоційну гру «Давай познайомимось» яка вчить дружно зустрічати дітей. Під час ігор у пісочниці використовуємо психологічну гімнастику «Приємно зустрічатися – разом у піску гратися». Всі ці види діяльності сприяють соціалізації дитини.

Спільна діяльність батьків, дітей та сімейного вихователя дає можливість оволодіти навичками соціально активної та соціально компетентної особистості. Василь Сухомлинський говорив про те, що виховання моральної поведінки у дітей, серед яких найважливішою є людська любов, залежить від стосунків у родині: «Люблячи своїх дітей, навчайте їх любити вас,- ось одна з наймудріших істин материнства і батьківства» [6.,с205]

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1978. – 263 с.
- 2.Маценко Л. М. М12 Педагогіка сімейного виховання: навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп., перероб. – К. : НАКККіМ, 2011. – 293 с.
- 3.http://ort.kiev.ua/2.str/sps/sps_001.pdf
4. http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_51/3.pdf
- 5.<https://www.divomova.in.ua/?p=1869>
6. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 2. - К.: Рад. школа, 1976. - 670 с. 4.
7. Кіт Г. Г., Тарасенко Г. С. Українська народна педагогіка. - Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. - 302 с.
8. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання. - К.: Знання, 2006. - 324 с.

Рассохіна О.В.

*викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

ТЕХНОЛОГІЯ «СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ»

Сучасне динамічне життя потребує від особистості швидкої адаптації до перетворень, бути активним й ініціативним, не уникати труднощів, уміти ставити перед собою реальні цілі й прагнути їх досягати, адекватно оцінюючи й розвиваючи свої здібності, бути відповідальним і при цьому почуватися у своєму оточенні впевнено і комфортно. Відповідно:

-знання, якості, мислення сучасної людини мають бути гнучкими, мобільними, конкурентноздатними;

-особистість має вміти володіти комунікативною культурою, працювати в команді;

-критичне мислення, оцінювання ситуації, вміння знаходити шляхи вирішення проблем – запорука успіху;

-вміння працювати з інформацією, використовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення – вимоги сучасного життя.

Пошук закономірностей становлення дитячої особистості, підвалин цілісної діяльності дитячого навчально-виховного закладу як соціального інституту актуалізує проблему виявлення ефективних педагогічних шляхів формування такого складного особистісного новоутворення, як успішність дитини. В останній час з'явилось багато досліджень, в яких доводиться, що соціальна поведінка людини на багато років визначається способами дошкільного та шкільного виховання та навчання, що, в свою чергу, підтверджує залежність становлення соціально значимих особистісних якостей від організації освітнього процесу, способів міжособистісної взаємодії її учасників.

Такі можливості надає детальне вивчення вихователями і впровадження у практику технології створення ситуації успіху.

Як не прикро, але ми не завжди вміємо підтримати тривожних, невпевнених дітей, найчастіше всього ми просто посилюємо вимоги до їх діяльності, а не орієнтуємося на їх можливості, створюючи ситуацію успіху для них.

Народження педагогічної технології "Створення ситуації успіху" було зумовлено самим життям. У своїй педагогічній діяльності А. С. Макаренко розробляв ідею "завтрашньої радості", а В. О. Сухомлинський розвинув цей прийом у створеній ним "Школі радості". Результати діяльності цих педагогів підводять нас до усвідомлення можливостей упровадження у навчально-виховний процес такої педагогічної технології, яка була б націлена саме на те, як викликати у дітей почуття радощів, забезпечити успіх у навчанні.

На правомірність включення ситуацій успіху в процес навчання вказували І.Д.Бех, А. С. Белкін, Л. С. Виготський, В. О. Оніщук, О. Я.Савченко, І. Ф. Харламов, Г. І. Щукіна та ін.

На думку А.С. Белкіна, ситуація – це сполучення умов, які забезпечують успіх, а сам успіх – результат подібної ситуації.

В основі педагогічної технології "Створення ситуації успіху" лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Тільки особистісно орієнтоване навчання дає можливість кожній дитині реалізувати індивідуальні особливості, розвинути свою пошукову активність.

Ситуація успіху – це суб'єктивний психологічний стан задоволення результатом фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища. Вона досягається тоді, коли дитина сама визначає цей результат як успіх. Успішність теж тлумачиться як успіх, однак він є зовнішнім, бо оцінюється іншими.

Використання ситуації успіху має сприяти підвищенню робочого тону, збільшенню продуктивності навчальної роботи, а також допомогти дитині усвідомити себе повноцінною особистістю і, відповідно, забезпечити успіх у навчанні.

Успіх, якщо його переживає дитина неодноразово, відкриває період визволення прихованих можливостей особистості, перетворення та реалізації духовних сил.

Отже, головний зміст діяльності педагога полягає в тому, щоб кожна дитина була успішною, це сприяє розвитку впевненості в собі, підвищенню самооцінки, розвитку почуття власної значимості.

Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчуття радості від здолання труднощів, переконати, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям.

Умови запровадження ідеї: позитивний настрій для навчання; відчуття себе рівним серед рівних; усвідомлення особистісної цінності; можливість вільно висловлювати свою думку і вислуховувати інших.

Формувати успішну особистість дитини потрібно розпочинати зі створення так званого «поля успіху».

Технологічними кроками побудови «поля успіху», за І.Казаковою, А.Тряпціною, є:

- діагностичне дослідження (у яких сферах життєдіяльності дитина може виявити здібності і пережити успіх);

- аналіз (наскільки значними є можливості дитини, чи вистачає їй поля діяльності);

- прогноз (хто з дітей має переваги, хто може виявитися в позиції постійної поразки);

-проектування (вибудовуються ситуації досягнень, нові види діяльності, нові конкурси, виставки, нагороди, церемонії).

Виокремлюючи **умови створення ситуації успіху**, на перше місце вчені ставлять:

1) Створення атмосфери схвалення, радості, яка може бути забезпечена за допомогою вербальних та невербальних (мімічних, пластичних) засобів, таких як підбадьорюючі слова, м'які інтонації, коректність та доброзичливість звертань, відкрита поза (А. Лопатін, В. Пітюков, Н. Щуркова). Це допомагає дитині справитися з поставленим перед нею завданням.

Педагогічні прийоми (за В. Пітюковим):

-зняття страху перед діяльністю, яку треба виконати, з метою подолання невпевненості у власних силах, у позитивному кінцевому результаті.

Вербалізація у наступних фразах: “Для тебе це просто, однак якщо щось не вийде.”, “Не помиляється лише той, хто нічого не робить”, “Люди вчать на своїх помилках і знаходять інші способи виконання завдань”.

Важливо зрозуміти вихованцю, що: від нього не очікують абсолютної досконалості, що він має право на помилку, на іншу спробу, що цінність становлять його дії-намагання виконати завдання).

Таким чином, педагог дає

2) Внесення мотиву, що відбувається, якщо разом з метою та описом передбачуваного результату дитині пояснюється, заради чого чи кого це здійснюється. Системоутворюючою якістю особистості виступає спрямованість. Саме в спрямованості виражаються цілі, в ім'я яких діє особистість, її мотиви, суб'єктивні ставлення до різних сторін дійсності. Соціальна спрямованість діяльності вміщує в собі значний педагогічний зміст, оскільки розкриває перед дитиною значимість її зусиль для інших людей і, навпаки, значення старань та думок цих людей для її розвитку;

3) Авансування успішного результату

Вербалізація у наступних фразах: «Маючи такі здібності, як у тебе», “Ти вже неодноразово демонстрував нам, як потрібно долати труднощі”, “Ти неодмінно все зробиш правильно, адже в тебе такий гострий розум”);

Примітка: для цього потрібно діагностувати позитивні сильні сторони особистості дитини (міцну пам'ять, спостережливість,

уважність, швидкість реакції, розсудливість тощо) та спертися на них;

4) **Прихована інструкція**, яка за своєю сутністю є допомогою дитині, яка ще тільки має навчитися обходитися без допомоги, повністю спиратися на свої сили.

Реалізується така прихована допомога шляхом використання **натяку, вказівки, побажання** (“Найкраще почати з...”, “Доцільно звернути увагу на.”);

5) **“Персональна винятковість”**: змістом даного прийому є зазначення важливості зусиль саме цієї дитини у даній діяльності.

Вербалізація у наступних фразах: (“Тільки ти і міг би”, “Тільки тобі я можу довірити”), що покладає відповідальність, мобілізує особистість;

6) **Педагогічне навіювання**, тобто емоційно забарвлений вплив вихователя на свідому та підсвідому сфери дитини, результатом чого є **поява стану впевненості, почуття піднесення, бажання діяти тощо;**

7) **Оцінка отриманого завдяки дитячим зусиллям результату, яка, власне, визначатиме, чи відчусь дитина радість успіху.**

Важливо: здійснювати не стільки цілісне оцінювання продукту діяльності, скільки деталі, в якій проявилась індивідуальність дитини, наприклад використання незвичного способу, самостійний пошук, гарне оформлення.

Вербалізація у наступних фразах: “Особливо у тебе гарно вийшло.”, “Дивує такий фрагмент.”.

Керуючись вище викладеним, відтворюємо наступну схему створення ситуації успіху: зняття страху; мотивація діяльності; авансування; прихована інструкція; персональна винятковість; педагогічне навіювання; висока оцінка деталей отриманого результату.

Даючи можливість переживати дитині насолоду від успіху, дорослі тим самим сприяють формуванню у неї мотивації досягнення. Це сукупність факторів, які впливають на силу прагнення людини до досягнення успіху. Серед них найбільш велику роль відіграє потреба в досягненні успіху. Як виявили вчені, вона не притаманна людині з народження, а набувається у процесі життя, причому вже з дитячого віку і стає відносно стійкою в 5-6 років. **Набута потреба в досягненні успіху в подальшому житті**

майже не змінюється. Вона робить досить значний вплив на соціальну поведінку людини, на її психічний розвиток і життя загалом.

Діти з розвиненою потребою досягнення успіху частіше мають нормальну самооцінку, нормальний рівень домагань, показують низький рівень тривожності.

Такі діти розвиваються більш швидко у порівнянні з дітьми з низькою потребою досягнення успіху. Людина, яка з дитинства набула потребу в досягненні успіху, навчається долати труднощі, які виникають на її життєвому шляху.

Дошкільний період є базовим у формуванні дитячої самосвідомості, у сприйнятті себе як успішного члена суспільства чи невдахи.

Щоб здійснювати педагогічно виправданий вплив на формування особистості дошкільника, **алгоритм роботи з дітьми зі створення ситуації успіху** у діяльності може мати наступний вигляд:

а) аналітичний етап - формування теоретичної концепції, тобто аналіз особистості дитини, визначення її сильних та слабких сторін, якостей, які потребують корекції, статусу у дитячому колективі;

б) стратегічний етап - визначаються завдання, надається цільова настанова (*наприклад, допомогти дитині придумувати цікаві сюжети для ігор, сприймати роль, яку випало грати, як бажану, цікаву, розвивати вміння виконувати правила гри, конструктивно взаємодіяти з однолітками*);

в) тактичний - розробляється план дій вихователя щодо реалізації завдань, передбачених стратегічним етапом (*як саме, за яких умов здійснюватиметься робота з дитиною, які ситуації успіху потрібно створити, які методи використати*);

д) виконавчий (*наприклад: вихователь опрацьовує з дитиною різноманітні сюжети ігор, навчає виконувати ті чи інші ролі, виразно коментувати мовлення дійових персонажів, пояснює, що не так важливо, яку роль ти граєш, як те, наскільки добре і чи з задоволенням ця роль буде виконана, навчає підкорятися правилам гри, терпляче вислуховувати бажання, пропозиції інших, обирати найкраще, найцікавіше*);

г) контрольно-підсумковий - на основі аналізу ефективності проведеної роботи, (*наприклад: про що свідчитиме зростання*

бажання інших дітей грати з вихованцем, для якого створювались ситуації успіху, переживання радості, задоволення ним від гри, здійснюється корекція матеріалів з метою отримання удосконалених варіантів).

На базі Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка під час вивчення навчальних дисциплін «Педагогічна психологія», «Сучасні педагогічні технології» з метою забезпечення знань щодо сутності успіху, його значення для формування самооцінки, рівня домагань, мотивації досягнення дошкільників в освітньому процесі, знайомимо студентів із застосуванням цієї технології у навчально-виховному процесі дітей дошкільного віку. Під час лекційних і семінарських занять організуємо диспути, заохочуємо студентів до виступів, написання реферативних робіт, спрямовуємо самостійний пошук студентів з даної проблематики, орієнтуючи майбутніх вихователів на створення ситуації успіху для вихованців у діяльності.

Це передбачає усвідомлення та прийняття майбутніми спеціалістами дитини як найвищої цінності, за як найповніше розкриття особистості якої несуть відповідальність не лише батьки, а й вихователі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галигузова Л.Н., Смирнова Е.О. Ступени общения: от года до семи лет. – М.: Просвещение, 1992. – 143 с.
1. Рояк А.А. Психологический конфликт и особенности индивидуального развития личности ребенка / Науч.-исслед. ин-т дошкольного воспитания АПН СССР. – М.: Педагогика, 1988. – 120
2. Лопатин А.Р. К вопросу о технологии создания ситуации успеха в воспитательной работе с подростками / А.Р. Лопатин // Ярославский Педагогический Вестник: науч.-метод. журнал. – ЯГПУ им. К.Д. Ушинского, 2005. – С.21-27.
3. Максимова О.О. Досягнення успіху старшими дошкільниками в ігровій діяльності // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл.: Л.Л. Макаренко.- К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010.- Вип..85. – С. 127 – 133.
4. Електронний ресурс [http:// eprints.zu.edu.u](http://eprints.zu.edu.u)

Кузнєцова О.В.
*викладач дошкільних дисциплін
Комунальний вищий навчальний заклад
«Бериславський педагогічний коледж
імені В.Ф.Беньковського»
Херсонської обласної ради
м. Берислав*

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Характерною ознакою сучасної педагогіки постає інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому. Проблема оновлення педагогічної системи є дуже важливою і актуальною.

Викладачі предметно-циклової комісії викладачів дошкільних дисциплін Бериславського педагогічного коледжу активно впроваджують в освітній процес інноваційні технології та інтерактивні засоби і методи навчання при викладанні фахових дисциплін. Усі розробки педагогів і мультимедійні веб-матеріали навчального призначення (відеокурси, флеш-ролики, інтерактивні презентації, навчально-контролюючі, розвиваючі вправи на LearnigApps тощо) розміщуються на веб-порталах, сайтах, відеохостингах, соціальних мережах (Facebook, Instagram).

При підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти глибокого вивчення й творчого застосування потребують ідеї минулих років і сьогодення країн Європейського Союзу.

Значну увагу на заняттях педагогіки приділяємо застосуванню технології розвитку творчої особистості Альтшуллера. Суть технології полягає в тому, щоб навчати студентів розв'язувати проблеми різного рівня складності з використанням винахідницьких завдань [5].

З метою формування педагогічного світогляду, професійних компетенцій і компетентностей знайомимо майбутніх вихователів з педагогікою Марії Монтесорі («Будинок вільної дитини»), широко використовуємо на заняттях з педагогіки заповіді Марії Монтесорі та вчимося працювати за її методикою.

На даний час актуальність та сучасність ідей великого педагога – засновника «Дитячого садка» Ф.Фребеля, знаходить відображення у використанні та впровадженні студентами нашого коледжу його педагогічної системи під час педагогічної практики в сучасному освітньому просторі дошкільних закладів (<http://doshdpck.bpc.ks.ua/?cat=7>).

Актуальним також є застосування в освітньому процесі закладів дошкільної освіти науково вивірених, експериментально апробованих інноваційних освітніх методик і технологій здоров'язбережувального і здоров'яформувального спрямування [3].

На сучасному етапі широко використовуємо інноваційну педагогічну технологію М. Єфименка «Театр фізичного розвитку й оздоровлення дітей». За цією педагогічною технологією поряд з традиційними засобами фізичного виховання та оздоровлення дошкільників викладач на практичних заняттях та педагогічній практиці навчає студентів застосовувати інноваційні засоби, такі як:

- бебі-йога (<http://doshdpck.bpc.ks.ua/?p=592>);
- пластик-шоу із застосуванням великогабаритного фізкультурного обладнання;
- степ-аеробіка;
- фітбол-гімнастика;
- стретчинг;
- горизонтальний пластичний балет;
- хатха-йога [3].

Також, за системою М.Єфименка, однією з його 10 заповідей є «Створюй тренажери сам», студенти разом з викладачем методики фізичного виховання з задоволенням проводять майстер-класи по виготовленню нетрадиційного фізкультурного обладнання (<http://doshdpck.bpc.ks.ua/?cat=13>).

Провідними інноваційними методами під час викладання предметів з додаткової кваліфікації «Вихователь логопедичних груп» є навчання студентів кінезіологічних методів корекції мовленнєвих вад, біоенергопластики як одного з прийомів кінезіології, точкового масажу, самомасажу (<http://doshdpck.bpc.ks.ua/?cat=6>).

На заняттях з основ логопедії, логопедичної ритміки студенти навчаються проводити точковий масаж акупунктурних точок, розтяжки, вправи з візуалізації, мудри, окорухові вправи, дихальні вправи, фоноритміку (<http://doshdpck.bpc.ks.ua/?cat=9>).

Викладачі дошкільних дисциплін ефективно застосовують також в освітньому процесі кейс-метод. Кейс-метод – яскравий приклад інтерактивних технологій, відомий у вітчизняній освіті як метод ситуативного навчання на конкретних прикладах.

Студент, який готується до обговорення кейсу в аудиторії, має вивчити факти, зробити висновки з даних фактів, оцінити альтернативи дій в даній ситуації і зробити вибір на користь того чи іншого плану дій.

Також викладачі дитячої психології та логопедії використовують у своїй діяльності інноваційний метод коучинг. Це інноваційний метод, який поєднує принципи консультування та тренінгу, де основне місце належить не повчанням, а мотивуванню студента до змін. У процесі своєрідного інтерв'ю викладач допомагає їм розкрити свій потенціал і максимально його розвинути [2].

Метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти). Активне включення студентів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі. Разом з тим, залучаються знання студентів не лише з однієї дисципліни, але й з різних галузей, стимулюється систематичне творче мислення, розвиток навиків дослідницької роботи [4]. Особливо вдалими були проекти: «Психолого -педагогічний проект із дітьми старшого дошкільного віку» (з використанням творів В.О. Сухомлинського «Природа – дітям»), «Впровадження педагогічних ідей Фрідріха Фрєобеля», «Теоретично-методичні засади організації ігрової діяльності дошкільників через українські традиції».

Активно ознайомлюємось зі структурою, змістом і методикою реалізації нової освітньої програми «Освіта для сталого розвитку». Отримуємо практичні поради й рекомендації з її втілення у діяльність закладів дошкільної освіти на тренінгах міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії». Спілкуємось з колегами закладів дошкільної освіти, в яких програму вже запроваджено (<http://doshdpck.bpc.ks.ua/?cat=6>).

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Коучинговий метод [Електронний ресурс] На допомогу студенту <https://coachingineducation.ru/kouchingovuj-podход-v-obuchenii-starsheklassnikov/>
3. Лист МОН України від 02.09.2016 № 1/9-456 Щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних навчальних закладах [Текст] Інструктивно-методичні рекомендації «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних навчальних закладах»
4. Метод проектів [Електронний ресурс] // Сучасна освіта. – Режим доступу <http://osvita.ua/school/method/technol/1415/>
Педагогічні інновації [Електронний ресурс] // Академії педагогічних наук України. – Режим доступу : http://www.apsu.org.ua/inov/face_inov.phtml

Кучай А.І.

викладач–методист,

викладач вищої категорії

*КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний
коледж ім. Т.Г. Шевченка»*

м. Умань

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ДОШКІЛІ

Розвиток суспільства потребує від педагогічної науки оновлених методів, форм та технологій навчання, які сприяють активізації життєдіяльності дошкільника. Однією з важливих якостей майбутнього педагога в дошкільних закладах освіти, умов успішності його як професіонала є готовність до впровадження, застосування інтерактивних педагогічних технологій та форм роботи в діяльності з дітками дошкільного віку.

Великі зміни, що відбуваються сьогодні у світі та в Україні, пов'язані з розвитком та компетентністю людини. Тому вони не

можуть не позначатися на всіх ланках освіти, як важливому чиннику формування підростаючого покоління. Згідно чинного українського законодавства дошкільна освіта є первинною складовою системи безперервної освіти. Це свідчення того, що українське суспільство об'єктивно готове до сприйняття принципово нового розуміння статусу і ролі дошкільної освіти.

Готовність педагога з дошкільного виховання до впровадження інтерактивних технологій в освітню діяльність в сучасних закладах дошкільної освіти є інтегративним утворенням та метою і результатом спеціальної професійної підготовки у цьому напрямку.

Процес формування готовності педагога до професійної діяльності висвітлений у роботах А.М. Алексюка, В.І. Лугового, С.О. Кубицького, А.Ф. Ліненко, Мороза, О.Г. Ярошенко, В.В. Дивака, А.М. Крамаренко, О.В. Глузмана, Л.П. Пуховської. Інноваційний та інтерактивний підходи, що забезпечують інтеграцію дидактичних і методичних знань та умінь студентів (Л.М. Ващенко, В.І. Маслов, В.Ф. Паламарчук, О.І. Пометун та ін.) [2].

Необхідно створити розвивальне середовище, освітній осередок, стимулювати в дошкільнят розвиток креативності мислення, пізнавальних інтересів, уявлення, фантазії, пам'яті, інтелекту, пропонувати дослідницьку діяльність, що сприяє розвитку винахідницьких завдань... Для цього потрібно знати індивідуальні, вікові особливості кожної дитини та враховувати їх. Дошкільники, котрі, захоплені улюбленою справою, проявляють бажання самостійно діяти, прагнуть до знань, цілеспрямовано розв'язують завдання. Вихователь має спрямувати на впровадження інноваційних та інтерактивних технологій та форм роботи, щоб розвинути в дошкільнят особистісні якості, які потрібні для креативності мислення, вмінні співпрацювати у інтерактивах, а саме – вміння довести думку до осмисленого кінця, спонукати до гнучкості думки в поєднанні з емоційним натхненням.

Л. Е. Акпинар стверджує, що останнім часом спостерігається зростання практично орієнтованих форм роботи у вигляді різноманітних форм активної групової підготовки у професійному і комунікативному аспекті (ділові гри, дискусії, моделювання ситуацій, тренінг творчості, «мозковий штурм», тренінг спілкування та ін.).

Варто зазначити, що на сьогодні немає єдиного підходу у визначенні поняття «інтерактивні педагогічні технології». Важливо звернути увагу й на проблему «синонімічності» обґрунтування термінів «інтерактивні методи» й «інтерактивні технології» в науковій літературі. В одних роботах інтерактивні технології названі технологіями, в інших – прийомами, у третіх – методами [1].

Термін «інтерактивний» увів у 1975 році німецький дослідник Ганс Фріц (англ. «inter» – взаємний і «act» – діяти, тобто це здатність до взаємодії, перебування у режимі бесіди, діалогу, дії). У дослідженнях цього вченого мета інтерактивного процесу – зміна й покращення моделей поведінки його учасників. Аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник змінює свою модель поведінки й свідомо засвоює її, що дозволяє говорити про інтерактивні методи як процес інтерактивного виховання.

Під формуванням готовності до застосування інтерактивних технологій навчання розуміємо багатокомпонентний, багатофункціональний, динамічний, відкритий процес перетворень, завдяки якому здійснюється цілеспрямований розвиток усіх структурних компонентів, які забезпечують формування цього виду готовності.

Терміни «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи навчання», «інтерактивні технології навчання» набули поширення в Україні в 90-х рр. ХХ ст. Однак поняття «інтерактивне навчання» трактується багатьма вченими неоднозначно, оскільки воно своїм існуванням завдячує революційним перетворенням у технічній галузі, а саме – поширенню комп'ютерів, розвитку мережі Internet, застосуванню у навчальному процесі сучасних технічних засобів навчання. Розширене тлумачення поняття «інтерактивне навчання» уміщує в собі також і навчання на основі взаємодії однієї людини з іншою в режимі діалогу, продукування, обміну та засвоєння знань; до цих процесів долучають і взаємодію з комп'ютером або іншими технічними засобами навчання, що також сприяє засвоєнню нових знань.

Поняття «інтерактив» походить від англійського слова «interact», де «inter» означає – взаємний, «act» - діяти. Тому, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. О. Пометун розглядає інтерактивне навчання – як спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачену ціль –

створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність та інтелектуальну спроможність. Метою інтерактивного навчання є створення педагогом умов навчання, за яких дитина сама відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя. Саме це є принциповою відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти. [3; с. 8-9].

Сисоєва С.О. вважає, що поняття «інтерактивність», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи й методики навчання», «інтерактивні технології» все більше з'являються в статтях і наукових працях з педагогіки, у розділах навчальних посібників, що описують процес навчання як спілкування, кооперацію, інтеграцію співробітництва рівноправних учасників [4].

Це зумовлює переосмислення ролі вчителя з дошкільного виховання. Педагог в інтерактивному освітньому просторі виступає організатором процесу навчання, консультантом, який ніколи не зупиняє освітній, навчально-розвиваючий процес на собі.

Інтерактивні технології навчання дають можливість в дошкільному освітньому просторі поєднати індивідуальну, парну, групову, колективну роботу, їх застосування стає передумовою моделювання життєвих ситуацій, що сприяють розвитку компетентностей сучасного дошкільника. Застосування інтерактивних технологій у дошкільних закладах має на меті формування внутрішньої мотивації до навчання, збагачення знань, що спрямовано на сам процес навчання та спілкування з однолітками, з проявом особистісного ставлення до навчальної діяльності: цікавий зміст, цікава форма організації діяльності; цікавий сам процес, подобається здобувати знання тощо[5].

Таким чином, активні методи навчання дають можливість дітям у ЗДО та учням нової української школи в парах, мікрогрупах, або малих групах маніпулювати предметним матеріалом шляхом спостережень, дослідів та випробувань різних можливостей для розв'язання поставленої задачі чи проблеми.

Отже, впроваджуючи в діяльність із дошкільнятами інтерактивні технології навчання, вчителі з дошкільного виховання, мають можливість спонукати дітей до співпраці дітей у парах, мікрогрупах, або малих групах опрацьовуючи освітній матеріал, розмовляючи, дискутуючи та обговорюючи різні точки зору, обґрунтовуючи власне бачення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акпинар Л.Е. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.Е.Акпинар. – К. : Слово, 2014. – 285 с., – С–42.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: тук.-метод, посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. - К. : Вид-во А.С.К., 2004. - 192 с.
4. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С.О. Сисоєва ; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К. : ЕКМО, 2011. – 324 с.
Електронні джерела: <http://www.ndipit.com.ua>

СЕКЦІЯ 4. ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анастасьєва І.А.

*практичний психолог, Кременчуцький
дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 63
м. Кременчук*

«ГІПЕРАКТИВНІСТЬ ДИТИНИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА»

Суттєві соціальні зміни у нашому суспільстві відображуються на розвитку дитини в сучасній сім'ї. Значна кількість порушень та затримок розвитку людини в дитячому віці робить необхідним вивчення, систематизацію та узагальнення світового досвіду психологічної допомоги. Особливу увагу привертають до себе при цьому порушення функцій уваги та гіперактивність дітей. Явище гіперактивності та дефіциту уваги у ранньому дитячому віці, у дошкільному віці, дедалі більш стає суттєвою проблемою психічного розвитку дитини, її соціалізації, засвоєння шкільної програми (І.П.Брязгунов, О.В.Касатікова, М.М. Заваденко, Н.М. Іовчук, А.Д. Комелева, Л.С. Алексєєва, О.К.Лютова, Г.Б.Моніна, О.І.Романчук, А.Л.Сиротюк, Р.Барклі, У.Брек, І.Прекоп).

Актуальним проблемним фактором розвитку сучасної дитини є синдром гіперактивності, який, за даними Міністерства охорони здоров'я України, притаманний сьогодні від 50 до 150 тис. дітей дошкільного віку. Такі діти провокують конфліктну, напружену обстановку в родині й у дитячих колективах, можуть стати причиною травмування себе або своїх однолітків. Вони погіршують соціально-психологічний клімат у групах, стають активним джерелом нервозності, викликають глибоке занепокоєння батьків та вихователів. Несвоечасність лікування і недостатній психолого-педагогічний вплив на таких дітей призводить до того, що вони виростають зі значними психологічними травмами, фобіями, тривожними розладами, мають численні комплекси неповноцінності, низьку здатність до успішної соціальної адаптації. Вивчення ознак і причин гіперактивності проводиться фахівцями в галузі медицини, психології та педагогіки. Науковці й дослідники

кожної галузі подають своє бачення та обґрунтування цієї проблеми, пропонують свої шляхи для її розв'язання.

Таким чином, соціальна значущість та недостатній рівень вивчення поставленої проблеми зумовили вибір теми тези: «Гіперактивність дитини як психолого-педагогічна проблема у дошкільників».

Формулювання мети тези. Мета тези полягає в конкретизації сутності й змісту поняття «гіперактивність» шляхом аналізу й узагальнення емпіричних та теоретичних досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зараз багато науковців, психологів вважають гіперактивність досить поширеною проблемою у віковому розвитку дітей, головним чином, дошкільників. На думку багатьох дослідників, гіперактивність дітей виникає саме в ранньому дитинстві. Зокрема, О.М. Тохтамиш вважає, що починати діагностику слід із чотирьох років, коли в дітей можна ідентифікувати перші ознаки гіперактивної поведінки, перш за все в психомоторній сфері: недостатній розвиток тонкої моторики, труднощі при виконанні дій, що вимагають автоматизму й координації рухів [4, с.155].

Корекція і компенсація цієї деформації в дошкільному віці вимагають значних зусиль, але є вкрай необхідними для підготовки такої дитини для подальшого навчання в школі й соціальної адаптації в цілому. Для початку варто з'ясувати, як трактується поняття гіперактивності в психології та педагогіці.

У психологічній літературі дається таке визначення: «Гіперактивність – це порушення, викликане мінімальною мозковою дисфункцією, яке характеризується надмірною активністю, дефектами концентрації уваги, імпульсивністю в соціальній поведінці та інтелектуальній діяльності, проблемами у взаєминах з оточуючими, труднощами навчання в школі, слабкою успішністю і низькою самооцінкою». У педагогічній літературі під гіперактивністю розуміється «комплексне порушення поведінки, що виявляється в недоречній надмірній руховій активності, дефектах концентрації уваги, нездатності до організованої, цілеспрямованої діяльності» [2, 243 с].

Проблематика гіперактивності дітей хвилювала лікарів і педагогів із середини ХІХ століття. У кінці ХІХ століття Ф.Шульц видає книгу «Недоліки в характері дитини. Друга золота книжка». У

ній він досліджує групу дітей, яких, у результаті, називає «неспокійними, важкими» дітьми. За словами автора, подібна дитина від інших відрізняється тим, що рухливість у неї розповсюджується переважно на весь організм. «Руки і ноги знаходяться в неспокійному довільному русі, але дані рухи ці діти виконують не твердо і впевнено, а, навпаки, вони надмірно «кидаються» в усі сторони і своєю незграбністю лише ускладнюють справу». У середині ХХ століття більшого поширення набув термін «гіпердинамічний синдром», походження якого пов'язують з віддаленими наслідками ранніх органічних уражень головного мозку. Так, П. Левін (1938) обстежив 279 гіперактивних дітей і дійшов висновку, що важкі форми рухового занепокоєння зумовлені органічним ураженням мозку, а у виникненні легких форм велику роль виконує порушення стосунків із батьками. Левін дослідив, що ураження лобових часток головного мозку в приматів призводить до гіперактивності. Він зробив висновок, що наявність цих симптомів у людини може вказувати на вже існуюче порушення функціонування мозку.

Значна неоднорідність цієї клінічної групи привела пізніше до її розділення на дві діагностичні категорії: 1) діти з порушенням активності й уваги; 2) діти зі специфічними розладами в навчанні (*specific learning disability*) (С.Клементс, 1966). Для останньої групи характерними вважаються такі розлади: дисграфія (неправильне написання елементів букв, «дзеркальне письмо», недописані літери), дислексія (розлад читання), дискалькулія (розлад рахунку), а також змішаний розлад пізнавальних навичок. У 1980 р. у класифікації DSM-III з'явилися терміни «синдром дефіциту уваги» – *Attention Deficit Disorder (ADD)* і його різновид «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю» – *Attention Deficit with Hyperactivity Disorder (ADD+H)*. У пізнішій редакції тієї ж класифікації (1987) почав використовуватися термін «синдром порушення уваги з гіперактивністю» у своєму нинішньому вигляді – *Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD)* [3, 560 с.].

Результати різних досліджень говорять про істотну поширеність цього захворювання. За даними Е.Тейлор (1991), 17% дітей, які мешкають у Лондоні, мають ознаки СДУГ. В Україні теж спостерігається тенденція до зростання кількості гіперактивних дітей. Результати досліджень Дж.Августа й Р.Берклі (1998) доводять, що вказаний синдром у 3-4 рази частіше зустрічається в

осіб чоловічої статі. Відносне переважання СДУГ серед хлопчиків науковці пояснюють низкою причин: впливом генетичних чинників; більш високою вразливістю великих півкуль мозку в хлопчиків порівняно з дівчатками, що зумовлює менший резерв компенсаторних можливостей (О.М.Корнев, 1995). Окрім цього, у хлопчиків СДУГ реєструють частіше внаслідок їх агресивної поведінки, а в дівчаток неухважність набагато рідше супроводжується деструктивною поведінкою. І. Л. Арцишевська виокремлює сім ознак гіперактивності в дітей дошкільного віку: постійна рухова активність; порушення уваги; емоційна лабільність; нездатність виконувати завдання до кінця; запальність; нетерпимість до стресу; імпульсивність [1, 55 с].

Висновки. Таким чином, слід підкреслити, що головною, але не єдиною, причиною виникнення в дітей гіперактивності можуть бути мінімальні мозкові дисфункції (ММД) – відносно малий ступінь ураження центральної нервової системи. При ММД затримуються темпи розвитку функціональних систем мозку, що забезпечують роботу складних інтегративних функцій (мовлення, увага, пам'ять, сприймання). СДУГ також супроводжується загальними порушеннями процесів самоконтролю і гальмування на вищому рівні регуляції психічної діяльності. У більшості досліджень гіперактивність розглядається у вигляді низки симптомів, серед яких найчастіше зустрічаються різні варіанти поєднання трьох із них: надлишку рухової активності, порушення емоційної поведінки й дефіциту уваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арцишевская И. Л. Работа психолога с гиперактивными детьми в детском саду / И. Л. Арцишевская. – М.: Книголюб, 2003. – 55 с.
2. Синдром дефицита внимания с гиперактивностью у детей / [А. В. Грибанов, Т. В. Волокитина, Е. А. Гусева, Д. Н. Подоплекин]. – М.: Акад. проект, 2004. – 243 с.
3. Ребер А. Большой толковый психологический словарь: основные термины и понятия по психологии и психиатрии / Артур Ребер. – М.: Вече, 2001. – Т. 2: П–Я. – 560 с.
4. Тохтамиш О. М. Дитяча гіперактивність : виникнення, розвиток, методи психосоціальної допомоги / О. М. Тохтамиш // Актуальні проблеми психології. – К., 2005. – Т. 1. – Ч. 14. – С. 154–156.

Ніжинська О.В.

*практичний психолог, дошкільний навчальний заклад
(ясла – садок) комбінованого типу
№2 Кременчуцької міської ради Полтавської області
м. Кременчук*

СОЦІАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ЇХ БАТЬКІВ

Розмову про світ дитинства дітей з особливими потребами слід почати з того, щоб нагадати усім просту істину: «Всі говорять, про норму, але ніхто не може точно відповісти, хто до неї відноситься».

Психологічний тягар особливостей розвитку дитини загострює сімейні відносини, частина сімей розпадається. Батьки іноді позбавляють дітей спілкування з оточенням [8. с.26].

Народження дитини з порушеннями в розвитку є стресом для сім'ї. Малюк з інвалідністю дуже залежить від сім'ї, у такої дитини обмежені навички взаємодії у соціумі. Проблема виховання та розвитку «особливої» дитини є непосильним для сім'ї, батьки опиняються в складній ситуації: вони відчувають біль, горе, провину, нерідко впадають у відчай. Таким сім'ям потрібна комплексна психолого-педагогічна допомога.

Надання допомоги дітям і батькам, що виховують дитину з порушеннями розвитку, є не новою проблемою. Ще в ХІХ столітті психологи (В.М.Бехтерев, С.С.Корсаков, І.В.Маляревский та ін.) використовували благодотворний вплив батьків на стан хворої дитини. Але, на жаль, до середини ХХ століття ці гуманістичні підходи були значною мірою загублені.

Ситуація змінилася в 90-і роки ХХ століття. Актуальність сьогодення - пошук нових шляхів і форм допомоги таким батькам.

Завдання супроводу є:

- Вивчити особистість дитини і її батьків, системи їх стосунків.
- Аналіз мотиваційно-потребносною сфери дитини та членів її сім'ї.
- Формувати у дітей навички спілкування з однолітками в процесі спільної діяльності.
- Розвивати і удосконалювати комунікативні функції, емоційно-вольову регуляцію поведінки.

- Формувати та стимулювати сенсорно-перцептивні, інтелектуальні процеси у дітей.

- Формувати адекватні батьківські установки на захворювання і соціально-психологічні проблеми дитини шляхом активного залучення батьків в психолого-корекційний процес.

- Розвивати комунікативні навички в процесі спільної діяльності дітей і дорослих, актуальних форм співпраці взаємодії з сім'єю.

Основні етапи процесу психологічного супроводу:

I Етап. Діагностичний супровід дитини і її сім'ї :в становлення контакту з усіма учасниками супроводу дитини, психолого-педагогічна діагностика

особливостей розвитку дитини, профілактика порушень психічного розвитку, визначення батьківської моделі виховання і діагностика їх особових характеристик (складання соціально психологічної карти сім'ї).

II етап. Реалізація індивідуальної програми і групового заняття, надання необхідної допомоги батькам дитини з ООП, просвіта та консультиування педагогів, працюючих з дитиною, заняття, що включає комплекси на розвиток уваги, пам'яті, мислення, емоційно-вольової сфери, проведення спільних заходів та свят із батьками і дітьми, розробка рекомендацій, визначення оптимального індивідуального навантаження з урахуванням психофізичних особливостей. **III етап** Аналіз ефективності процесу та результатів супроводу [4. с.106].

Принципи роботи. Наша робота з «особливими» дітьми і їх батьками побудована на принципах:

1. Особистісно-орієнтований підхід до дітей, до батьків, де в центрі стоїть забезпечення комфортних, безпечних умов.

2. Гуманно-особистісний – усебічна повага та любов до дитини, до кожного члена сім'ї, віра в них (необхідно, щоб чув слова схвалення і підтримки, перебував у ситуації успіху).

3. Принцип комплексності – психологічну допомогу можна розглядати тільки в комплексі, в тісному контакті психолога з логопедом, дефектологом вихователем, муз. керівником, батьками.

4. Принцип діяльнісного підходу – психологічна допомога здійснюється з урахуванням провідного виду діяльності дитини (у ігровій діяльності) [2. с.48].

Форми та методи роботи з батьками:

1. Консультування – диференційований підхід до кожної сім'ї, що має «особливу» дитину.
2. Дні відкритих дверей – батьки відвідують групу, разом із дитиною, спостерігають за роботою фахівців.
3. Семінари-практикуми, ділові ігри де батьки знайомляться з літературою, іграми, вчаться застосовувати отримані знання з практики.
4. Проведення спільних свят, де батьки можуть бачити досягнення своєї дитини, брати участь спільно з дитиною (мама поруч).

Наше завдання допомогти батькам не соромитися своєї дитини, сприймати такою, якою вона є, допомогти дитині бути упевненою в собі, розвивати її пізнавальну діяльність і емоційно-вольову сферу. [3. с.78]

Виховання в сім'ї особливої дитини. Навряд чи хтось знає точну відповідь на питання про виховання особливої дитини. Для цього необхідні певні знання. Спілкування з іншими сім'ями, які опинилися у схожій ситуації, теж не буде зайвим. Адже разом легше пізнавати те, що вимагає осмислення, безпомилкового рішення. Але, все ж, головне – навчитися розуміти і любити дитину. Цьому можна та потрібно вчитися все життя.

1. Народилась дитина. У неї виявилися порушення розвитку. Важливо не розгубитися і не покласти всю міру відповідальності за здоров'я малюка на інших. Допомога батьків вагоміша за все, тому що вони доглядають за дитиною, проводять із нею багато часу. Це дозволяє знати і спостерігати те, чим не володіють найуспішніші фахівці.

2. Спостерігайте за дитиною, аналізуйте її. Будьте з дитиною єдиним цілим: відчувайте її і розумійте. Іноді батьки можуть розповісти лікарю та педагогу набагато більше, ніж ті повідають батькам

3. Дитину потрібно включити у взаємодію, тобто отримати від неї відповідну реакцію. Батьки у своїх діях повинні бути послідовні, наполегливі. Вони «ведуть» дитини, повторюючи окремі дії багато разів, не втрачаючи надії на те, що в черговий раз вони помітять невеликі зміни.

4. Будьте з дитиною спокійні, терплячі, витримані в будь-якій ситуації. Якщо у неї щось не виходить, шукайте причину

насамперед у собі: чи немає з вашого боку перегинів, непорозуміння, контрастності батьківських впливів і проявів.

6. *Про дитину можна сказати однозначно: вона повинна виховуватися в сім'ї.* Сім'я допомагає, зміцнює, зберігає сили навіть у тих випадках, коли порушення не підлягають виправленню. Навіть у найкращому інтернаті дитині погано. Вона потребує ласки, підтримки, відчуття своєї потрібності, корисності, захищеності, в усвідомленні того, що хтось любить її і піклується про неї.

7. *В умовах спільного навчання зі здоровими однолітками* особлива дитина живе в сім'ї і взаємодіє з іншими дітьми.

8. *Важливо усвідомити відразу*, що попереду можуть бути довгі роки подолання порушень, їх виправлення або ослаблення, тобто корекція. Від батьків потрібні стійкість, міцність духу і величезна повсякденна, непомітна праця.

9. *Дієвою буде допомога сім'ї з тими ж проблемами.* Батьків таких сімей об'єднує спільність інтересів, взаєморозуміння, спорідненість душ, що виникло від наявності особливого, не зовсім зрозумілого дитини. Безперечно, роблять добру справу ті батьки, які створюють клуби, асоціації, інші громадські об'єднання [б. с.95].

ЛІТЕРАТУРА

1. Маллер А. Р. Соціальне виховання і навчання дітей з відхиленнями у розвитку. – М.: 2002.- 262 с.
2. Мамайчук И.И «Психологическая помощь детям с проблемами в развитии»- С-Петербург, «Речь», 2006. - 224 с.
3. Мамайчук И.И «Помощь психолога ребенку с задержкой психического развития» - С-Петербург, «Речь», 2006. - 352 с.
4. Специальная психология: учебное пособие для студ высш. пед. учеб. заведений. / Под ред. В.И. Лубовского. М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 464 с.
5. Психологическое и социальное сопровождение больных детей и детей-инвалидов. / Под ред. Г.Ф. Безух. - С-Петербург, «Речь», 2007. – 112 с.
6. Левченко И.Ю., Ткачева В.В. «Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии». – М.: «Просвещение», 2008. - 140 с.
7. Гаврилушкина О.П., Соколова Н.Д. Воспитание и обучение умственно отсталых дошкольников. — М., 1985. - 79 с.

8. Лебединский В. В. Нарушения психического развития в детском возрасте: Учеб. пособие. — М., 2002. — 148с.

Коробко Ю.В.

*асистент кафедри педагогіки та
психології дошкільної освіти та
гуманітарних дисциплін,
Кременчуцького педагогічного
коледжу імені А.С.Макаренка
м. Кроєменчук*

Жерновкова Катерина

*студентка групи В-41
Кременчуцького педагогічного
коледжу імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ - ЛОГОПАТАМИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Постійне зростання кількості дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення спонукає вихователів логопедичних груп, логопедів, дефектологів та практичних психологів до активного пошуку шляхів вдосконалення, оптимізації освітнього процесу та використання сучасних педагогічних технологій. Насьогодні у практичній роботі з дітьми - логопатами використовують багато інновацій, спрямованих на своєчасну діагностику, профілактику та ефективну корекційну роботу, з метою розвитку мовленнєвої компетенції. Найуживанішими можна вважати технологію логопедичного обстеження, технологію корекції звуковимови, технологію формування мовного дихання, технологію корекції лексико - граматичної сторони мовлення, технологію логопедичного масажу тощо. Активного використання набувають кінезітерапія, гідрогімнастика, суджок-терапія, дихальна гімнастика Стрельникової, дихальний тренажер Фролова, фітотерапія, аурікулотерапія, ароматерапія, музикотерапія, хроматерапія, літотерапія, імаготерапія, казкотерапія, пісочна, сольова та манна терапія, різні моделі та символи, активно впроваджуються в освітній

процес на спеціалізованих групах мультимедійні, сенсорно - інтегровані засоби корекції та розвитку дошкільників [3].

Кожна корекційно – розвивальна методика комплексно впливає на різні види відчуттів, задіює максимальну кількість аналізаторів, створюючи у дітей позитивну атмосферу, спеціальний психологічний стан, що сприяє найбільш якісному засвоєнню певних понять, швидкому оволодінню вміннями та навичками. Саме поєднання декількох методик дозволяє створювати невимушені ситуації спілкування й максимально вмотивувати дитину для спільної діяльності з дорослим і однолітками [2].

З дітьми, які мають вади в розвитку мовлення спеціалісти широко використовують нетрадиційні методи корекційно – розвивальної роботи. Однією із сучасних інновацій є «метод штучної локальної гіпотермії».

Штучна локальна гіпотермія – це термальний вплив низькотемпературними (зокрема з використанням льоду) аплікаціями на певну область обличчя і язика з метою нормалізації м'язового тону та збільшення сили м'язових скорочень органів артикуляційного апарата та мімічної мускулатури [1].

Можливість регулювання м'язового тону – одне з найцінніших властивостей кріотерапії. За останні роки холод використовується:

- для зняття м'язового спазму:

1. при довготривалому охолодженні помірно низькими температурами (близько 10 хвилин);
2. при короткочасному, але інтенсивному охолодженні (до -180 С);

- для підвищення тону м'язів:

1. при короткотривалому охолодженні помірно низькими температурами.

В логопедичній практиці цей метод штучної локальної гіпотермії найбільш ефективно використовувати в роботі з дітьми із стертою формою дизартрії, і насамперед тому, що артикуляційний апарат дизартриків має такі особливості, як: наявність парезів, спастичності, гіперкінезів, кінестетичної апраксії, девіації, гіперсалівації.

Для роботи потрібні термозберігаючі ємкості, лід, марля або бинт, сухі і вологі серветки. Серед численних м'язів мімічно – артикуляційного апарата локальну гіпотермію (або кріомасаж) варто проводити лише з тими м'язами, анатомічне розташування яких

дозволяє уникнути ускладнень від взаємодії з холодом. Це коловий м'яз ротової порожнини, м'язи, за допомогою яких функціонують верхня та нижні губа (опускання, піднімання, підгинання, звужування), великий виличний м'яз, м'яз підборіддя та м'язи язика.

Для активізації центральних відділів головного мозку, що відповідають за рухливість м'язів органів артикуляційного апарата, вплив холодом можна використовувати для розвитку м'язової мускулатури пальців та кистей рук.

Методика проведення локальної гіпотермії. Лід або льодові крихти в марлі накладають на м'язи артикуляційного апарату. Залежно від симптоматики, тривалість експозиції з льоду під час одного сеансу складає від 2 до 10 хвилин. Час експозиції на кожному групі м'язів збільшується поступово, починаючи з декількох секунд. Систематично проводиться три етапи роботи по 15-20 сеансів з інтервалом у 10 днів. Одразу після кріомасажу проводиться логопедичне заняття.

Враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини, для штучної гіпотермії доречно використовувати як звичайну фільтровану або мінеральну воду, так і заморожені відвари з трав із заспокійливим та протизапальним ефектом (ромашка, календула, петрушка, м'ята, меліса, троянда). Для впливу на м'язи язика можна використовувати заморожені натуральні сиропи, соки, морозиво, фрукти, для впливу на м'язи пальців та кистей рук – заморожену воду із додаванням гуаші, акварелі або харчових барвників.

Застосування даної методики на власні практиці під час корекційної роботи із дітьми – логопатами, які заїкуються, або навіть з дітьми, що мають ранні аутичні прояви, доводить ефективність цього методу, яка полягає в тому, що використання кріомасажу сприяє формуванню більш точних скоординованих рухів м'язів губ, язика, м'якого піднебіння, нижньої щелепи, допомагає збільшити об'єм активних рухів при розкриванні – закритті рота, змиканні – розмиканні губ, переміщенні язика в ротовій порожнині та за її межами, дає змогу різним м'язам злагоджено працювати (одночасно напружувати і розслабляти), значно поліпшувати звуковимову та зменшує салівацію [1, с.86].

Отже, впровадження різних інноваційних методів в логопедичну практику, забезпечує мовленнєве, фізичне, соціально – емоційне, духовне та інтелектуальне благополуччя дітей дошкільного віку. Широке використання нетрадиційних методів

роботи з дітьми – логопатами забезпечує успішну результативність корекційної роботи, а поєднання декількох методик дозволяє вмотивувати дитину для спільної діяльності з дорослим та однолітками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.Ю. Лечение холодом. / А. Баранов, В. Кидалов. – СПб.: Пионер; М.; Астрель, 2000. – 160 с.
2. Поваляева М.А. Настольная книга логопеда. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://modernlib.ru/books/m_a_povalyaeva/nastolnaya_kniga_logopeda/read/
3. Рібцун Ю.В. Дитина із порушенням мовленнєвого розвитку/Юлія Валентинівна Рібцун./ Путівник для батьків дітей з особливими потребами : навчально – методичний посібник/за заг. ред. А.А.Колупасєвої. – К. : ТОВ ВПЦ «Літопис ХХ століття», 2010. – 36с.

Остапко Л.О.

*викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

Євдокимова О.В.

*студентка групи В-41
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Оволодіння рідною мовою як засобом людського спілкування та пізнання є одним із найважливіших надбань дитини в дошкільному віці, найбільш сензитивному до засвоєння мови. Воно створює передумови до специфічно-людських соціальних контактів,

дякуючи яким формуються і уточнюються уявлення дитини про оточуючу дійсність, удосконалюються форми її відображення.

Дошкільний вік дитини характеризується інтенсивним розвитком мовлення: відбувається швидке поповнення словникового запасу, покращення звукового оформлення слів, більш розгорнутими стають висловлювання. Проте, різноманітні відхилення мовленнєвого розвитку, негативно позначаються на загальному розвитку дитини, сприйманні мовлення, висвітленні власних думок, оволодінні знаннями та формуванні особистості дитини.

Дослідження показують, що дислалія є одним із найпростіших дефектів мовлення, але й найпоширенішим. Ці порушення викликають вторинні відхилення в розвитку фонематичної, лексичної і граматичної сторони мовлення, знижують ефективність шкільного навчання.

Основною метою корекційної роботи при дислалії є виправлення недоліків звуковимови. Вивченням порушень звуковимови і роботою щодо їх усунення займалися Л. С. Волкова, Б.М. Гриншпун, Е. А. Данілавічюте, С.Ю. Конопляста, Р. Є. Левіна, Ю.В. Пінчук, О. В. Правдина, О.В. Ревуцька, Ю. В. Рібцун, М.А.Савченко, Є. Ф. Соботович, В. В. В. В. Тарасун, Тищенко, Л.І.Трофименко, Т. Б. Філічева, М. Ф. Фомічова, М. Ю. Хватцев, Н.А. Чевельова, М. К. Шеремет.

Відхилення від вікових нормативних показників у формуванні правильної звуковимови можуть бути причиною неспроможності дитини у повній мірі встановити соціальні контакти з дорослими і ровесниками, опанувати навчальною діяльністю, що гальмує процес формування інших компонентів мовлення та оволодіння дитиною дошкільного віку елементами грамоти, засвоєння навичок читання й письма в початковій школі, а також особистісний розвиток дитини. Це зумовлює загострення суперечності між сучасними вимогами до мовленнєвої готовності дітей до школи і педагогічними умовами забезпечення цього процесу.

Особливістю темпових затримок мовленнєвого розвитку дітей в дошкільному віці, як вважають дослідники, є їх зворотність, що пов'язано з високою пластичністю дитячого мозку. Отже, надана дитині допомога в багатьох випадках здатна попередити важкі форми загального недорозвинення мови, в значній мірі прискорити хід мовленнєвого і розумового розвитку дитини. У зв'язку з цим

проблема раннього розпізнавання та корекції відхилень у мовленнєвому розвитку у дітей дошкільного віку набуває особливого значення для їх подальшого повноцінного розвитку і навчання.

В останні роки і батьки, і педагоги все більше скаржаться на затримки мовленнєвого розвитку: діти пізніше починають говорити, мало і погано розмовляють, їх мовлення бідне і примітивне. Така картина спостерігається не тільки в нашій країні, але і у всьому світі. Серед порушень вимовної сторони мови найбільш поширеними є вибіркові порушення у її звуковому (фонемному) оформленні при нормальному функціонуванні інших операцій мовлення.

При правильній організації логопедичної роботи позитивний ефект досягається при усіх видах дислалій. Передумовою успіху при логопедичному впливі є створення сприятливих умов для подолання недоліків вимови: емоційного контакту логопеда з дитиною; цікавої форми організації занять, що відповідає ведучій діяльності, що спонукує пізнавальну активність дитини; сполучення прийомів роботи, що дозволяють уникнути їх стомлення.

Для подолання дефектів вимови широко застосовується дидактичний матеріал. Логопедичний вплив здійснюється поетапно, при цьому на кожному з етапів вирішується визначена педагогічна задача, підлегла загальній меті логопедичного впливу.

У онтогенезі дитяча гра - провідна діяльність, яка визначає розвиток дитини до школи. Це стосується, насамперед, набутої нею у грі здатності символічно моделювати соціальні відносини між людьми та вміння керуватися ігровими правилами.

Ігровий метод навчання сприяє створенню зацікавленої, невимушеної обстановки, встановлення психологічно адекватної віковій ситуації спілкування. В ігровій діяльності розкривається індивідуальність дитини, формуються почуття колективізму і взаєморозуміння, розвиваються творчі здібності дітей. Перевага гри та ігрових прийомів полягає у тому, що вони дозволяють більш активно впливати на дитину. Дошкільники починають вживати слова, які до цього часу були в пасивному словнику. Одночасно діти засвоюють нові слова, назви речей та їх властивостей значно швидше і міцніше, ніж поза грою. Дослідження О. М. Леонтьєва довели, що кількість слів, які дитина чотирьох-п'яти років може запам'ятати в грі, у два рази більша, ніж коли вона це робить за

ініціативою дорослих. З допомогою ігрових моментів підтримується стійкий інтерес до занять, бажання дізнатися про нове і засвоювати знання і вміння.

Ігри сприяють розвитку координації рухів, точності дрібних рухів, посидючості, уваги, пам'яті, фонематичного сприймання, артикуляційного та конструктивного праксису, дають можливість розвивати сприймання, увагу, мовлення дитини.

На підготовчому етапі корекційної роботи: ігри для розвитку фонематичних процесів, ігри для розвитку фізіологічного та мовленнєвого дихання та голосу, ігри для розвитку артикуляційної моторики, ігри для розвитку дрібної моторики рук. На першому місці стоять ігри з розвитку слуху. Підбір ігор йде в чіткій послідовності: спочатку для розвитку слухової уваги, тобто вміння розрізняти немовні звуки по їх звукочастотним властивостями. Потім для розвитку мовленнєвого слуху, тобто вміння дитини розрізняти голоси людей, розуміти зміст фрази мовця. І лише після цього-перехід до розвитку фонематичного аналізу, тобто вміння відрізняти складові частини слова.

Широко використовуються ігри та вправи, що сприяють розвитку дрібних м'язів пальців і кистей рук. Систематичні вправи на тренування рухів пальців рук здійснюють стимулюючий вплив на розвиток мовлення. Це доведено дослідниками М.І. Кольцовою, Е.І. Ісеніною та ін. З цією метою можуть бути використані ігри з пальчиками, які супроводжуються віршиками і потішками, спеціальні вправи без мовленнєвого супроводу, ігри та дії з іграшками і предметами: розкладання насіння, жолудів, паличок, нанизування намистин, кілець, гудзиків на нитку; пришивання гудзиків; ігри з мозаїкою, будівельним матеріалом.

Ігри з розвитку дихання і голосу необхідні в корекційній роботі для формування самостійного мовлення, яке потребує великої кількості повітря, постійного дихального запасу, економного витрачання його і своєчасного поновлення.

На етапі формування правильної звуковимови: ігри на звуконаслідування, що можуть бути використані як спроба викликати правильний звук після засвоєних дитиною підготовчих ігор і вправ.

На етапі автоматизації та диференціації звуків: ігри для закріплення правильної звуковимови, ігри на розрізнення звуків, що замінювались у мовленні.

Етап автоматизації означений у методиці логопедичного впливу як етап формування первинних звуковимовних умінь та навичок. Для автоматизації звука використовуються прийоми відображеного повторення та самостійного називання звуків за картинками, схемами, символами. Використання дидактичних ігор та ігрової форми занять підвищує інтерес дитини та стійкість її уваги та самоконтролю за власним мовленням під час занять.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться у формі ігрового завдання;
- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;
- навчальний матеріал використовується в якості її засобу;
- у навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом;
- відсутність примусу будь-якої форми при залученні дітей у гру;
- логіка переходу від простих ігор до складних пов'язана з поступовим поглибленням різноманітного змісту ігрових занять і правил.

Для логопеда результатом гри є рівень засвоєння дітьми знань, умінь і навичок правильної вимови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах : підручн. для студентів вищ. навч. закл. – К. : ВД «Слово», 2008. – 440 с.
2. Пінчук Ю.В. Основи методики виховання правильної вимови звуків при дислалії./ Хрестоматія з логопедії./ Шеремет М.К., Мартиненко І.В., Конопляста С.Ю., – К., 2006.- С. 181-197.
3. Рібцун Ю. В. Використання ігрових прийомів у розвитку артикуляційної моторики молодших дошкільників із ЗНМ / Ю. В. Рібцун // Дефектологія. – 2008. – № 1. – С. 11–13.
4. Шеремет М. К. Логопедія (корекційна робота при дислалії)/ М.К. Шеремет, О.В. Ревуцька. – К., 2009.

ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНИХ ГРУП ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасний світ переживає докорінну зміну підходів до освіти і до соціокультурної політики в цілому. Це обумовлене переорієнтацією суспільства на розвиток людини, формування її особистісних якостей. Для ХХІ століття характерно розуміння того, що тільки самореалізація особистості є основною метою будь-якого соціального розвитку. Ці зміни в громадській свідомості викликали появу нової парадигми освіти, яка спирається на підходи і поняття, вироблені сучасною практикою. До них можна віднести, зокрема, поняття «спеціальна дошкільна освіта».

Особливе місце в сучасній системі дошкільної спеціальної та інклюзивної освіти займає постать педагога – людини, з серйозним «багажем» знань, оскільки для якісного виховання своїх професійних функцій, виправдання довіри суспільства, щодо виховання молодого покоління, необхідно мати добру фахову підготовку, яка залежить і від його особистих якостей.

Дослідженню проблеми формування покоління людей, які мислять і діють по-інноваційному, завжди приділялась належна увага, зокрема, таким її аспектам, як професійна підготовка фахівців у спеціальній освіті (В. Бондар, Л. Виготський, С. Забрамна, І. Єременко, Н. Пузанов, В. Синьов, Є. Синьова, Н. Стадненко, Л. Шипіцина та ін.)

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про необхідність подальшого вивчення можливостей професійного розвитку педагогів в умовах впровадження, пошук шляхів удосконалення та застосування інноваційних технологій підготовки. Адже проблема формування професійної готовності вихователя в умовах спеціальних груп дошкільних навчальних закладів в Україні є недостатньо вивчена і досліджена в українській педагогічній

науці. Слід зазначити, що у практиці організації навчання дітей з особливими освітніми потребами існує ряд проблем:

- недостатнє врахування фундаментальних принципів роботи з дітьми з різними формами дизонтогенеза і об'єктивних закономірностей їх розвитку;

- дефіцитарність механізмів взаємодії між системами загальної і спеціальної освіти, які тривалий час розвивалися автономно;

- проблема кадрового забезпечення.

Окреслене коло проблем не є вичерпним.

У цій статті ми торкнемося лише однієї з них, пов'язаної з готовністю педагогів до роботи в умовах спеціальних груп дошкільних навчальних закладів. Отже, метою статті є висвітлення теоретичних аспектів професійної готовності майбутніх вихователів.

Вихователь – професія, яка пред'являє ряд специфічних вимог, зумовлених специфікою виду і об'єкта його діяльності - особистості дошкільника. Зокрема, спеціаліст, який претендує на таку посаду, повинен мати комплекс професійно важливих психологічних якостей, які визначають його педагогічну майстерність, а також володіти високими моральними якостями, глибокими знаннями методики навчально-виховної роботи і психологічних особливостей дітей передшкільного віку [2, с. 127].

Слід зазначити, що педагог, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами, повинен володіти професійною, психологічною та методичною готовністю. Професійна готовність включає в себе володіння педагогічними технологіями; знання основ спеціальної психології та спеціальної педагогіки; знання індивідуальних особливостей дітей; готовність вихователів моделювати освітню діяльність і використовувати варіативність в процесі навчання; готовність до професійної взаємодії і навчання. Психологічній готовності властиві: емоційне прийняття дітей з різними типами порушень в розвитку; готовність включати дітей з ООП в діяльність на занятті і в повсякденній діяльності; задоволення від власної педагогічної діяльності. Методична готовність включає: узагальнення досвіду (різноманітність форм, різні рівні); використання різноманітних інтерактивних методів і технологій; досконале володіння методом педагогічного спостереження; знання психології дітей з особливими освітніми

потребами; професійну компетентність; регулярне підвищення кваліфікації.

У сучасних науково-теоретичних дослідженнях [4, с. 274] визначено основні компоненти професійної готовності вихователів до роботи з дітьми з ООП, що складають її структуру: 1) особистісно-змістовий; 2) когнітивний; 3) технологічний; 4) креативний; 5) оцінно-результативний.

Щоб отримати об'єктивні результати готовності педагогічних кадрів до роботи з дітьми із різним рівнем психофізичного розвитку, необхідно визначити критерії оцінки і показники ступеня професійності вихователя. Такими критеріями можуть бути [5, с. 42]: 1) рівень спеціальних знань з проблем спеціальної педагогіки та психології, технології роботи з дітьми, які потребують корекції психофізичного розвитку; 2) уміння розробляти та впроваджувати стратегії розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку із різним рівнем психофізичного розвитку на основі їхніх індивідуальних особливостей; 3) рівень самоактуалізації особистості, як інтегрованого показника здатності вихователя до самовдосконалення, саморозвитку, творчості; 4) рівень позитивної професійної мотивації до роботи з дітьми з ООП; 5) низький рівень професійного вигорання вихователя.

Вихователь спеціальної групи ДНЗ повинен володіти високими показниками професійної соціальної адаптованості, лабільності, емпатійності, рефлексивності, а також вираженими перцепційними, нормативними, комунікативними і організаторськими здібностями. Він може бути успішним при наступних базових особистісних характеристиках: досить гнучкий і толерантний, поважає індивідуальні відмінності, вміє слухати і застосовувати рекомендації членів колективу, згоден працювати в одній команді з іншими спеціалістами, йому цікаві труднощі, і він готовий пробувати різні підходи [3, с. 202].

Формами підвищення професійної готовності вихователів, які працюватимуть в умовах спеціальних груп ДНЗ, можуть бути наступні:

1) Індивідуальні – консультації, спрямовані на розв'язання конкретних проблем чи питань, пов'язаних з реалізацією освіти дітей з ООП. 2) Групові – творчі групи, тематичні дискусії, слухання лекцій з елементами дискусій, тренінги, майстер-класи. Унікальність цієї форми спілкування в тому, що під час розв'язання

педагогічних задач відбувається взаємообмін ідеями, технологіями, прийомами роботи. 3) Масові – науково-практичні семінари, конференції з обміну досвідом, практичне ознайомлення з досвідом роботи педагогів на базі дошкільних навчальних закладів, семінари-практикуми, «круглі столи», педагогічні читання, де вихователі у процесі виступів та обговорень зможуть знайти відповіді на свої запитання.

Обов'язковою є організаторська діяльність, від майстерного планування і визначення вмотивованих конкретних заходів щодо оптимальної реалізації якої залежить перебіг педагогічного процесу та його конкретні результати. Слід зазначити, що важливим засобом щодо організаторської діяльності вихователя є досвід роботи самого вихователя і його колег [2, с.57].

Таким чином, професійні компетенції педагога, робота в умовах спеціальних груп ДНЗ, - це інтегративне утворення особистості, представлене в системі професійно-особистісних якостей, знань, умінь і навичок, які забезпечать ефективне розв'язання практичних педагогічних завдань. Рішення широкого кола нових завдань освіти потребує перебудови всієї системи підготовки спеціалістів для сфери спеціальної і інклюзивної дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бордюг Ю. В. Концептуальні засади підготовки вихователів до роботи з дітьми в умовах спеціальних груп закладів дошкільної освіти / Ю. В. Бордюг // *Nowoczesna edukacja: filozofsa, innovawacja, doswiadczenie* – Nr 1(9). - Lodz: Wydawnictwo Naukowe Wyzszej Szkoły Informatyki I Umiejtnosci, 2018. –С. 126-132
2. Бордюг Ю. В. Основні засади формування готовності вихователів для роботи з дітьми в умовах спеціальних груп дошкільних навчальних закладів / Ю. В. Бордюг // *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Збірник наукових праць*. _ К.: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2017. - Вип. 13. – С. 51 – 62.
3. Иванова Н.Н., Сидорова Н.Ю. Инклюзивное образование: необычные дети в обычной школе // *Сб. конференций НИЦ Социосфера*. – 2011. – № 22. – С. 202 – 204.

4. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія та методика. Монографія. / І. Б. Кузава – Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2013. – 292 с.;
5. Кузава І. Б. Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми із особливими потребами в умовах інклюзивного навчання / І. Б. Кузава // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки – Вип. 14.– 2010. – С.40-44

СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІНИ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ: ДОСЯГНЕННЯ, ПРОТИРІЧЧЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Москалик Г.Ф.

*доктор філософських наук,
професор кафедри Кременчуцького
національного університету ім. М.В.Остроградського,
директор Департаменту освіти
виконкому Кременчуцької міської ради
м. Кременчук*

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Початок ХХ століття на Україні і в світі в цілому ознаменувався бурхливим розвитком ІТ-господарства та технологій, швидким освоєнням нових світових стандартів в економіці, юриспруденції, сільському господарстві, промисловості, переробній промисловості.

Не стоїть на місці і розвиток освіти. Реформи в освіті, зміна пріоритетів та цінностей змушує кожного педагога переосмислити свої професійні шляхи розвитку, побачити нові перспективи. Реформування дошкілля тісно пов'язане з розбудовою «Нової української школи». Принципи людиноцентризму та дитиноцентризму лягли в основу нової педагогічної парадигми.

Вчений С. Ніколаєнко зазначає, що «сфера освіти, яка найбільшою мірою визначає рівень розвитку людини, стає одним із загальнонаціональних пріоритетів у все більшому числі країн світу. Світові тенденції інноваційного розвитку суспільних процесів спонукають Україну до розробки та вибору випереджувальної моделі подальшого розвитку та мобілізації суспільних ресурсів, які суттєво впливають на національну систему освіти. Інноваційні технології в освіті стають ефективним механізмом розвитку держави та дієвим чинником її реформування» [3, с.1].

Національною доктриною розвитку освіти передбачено, що «актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та далі утвердження її

національного характеру. Мають постійно оновлюватися зміст освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. Критичним залишається стан фінансування освіти і науки, недостатнім є рівень оплати праці працівників освіти і науки» [2].

Але, позитивний погляд на реформування, зміни до кращого, формування нової моделі випускника закладу дошкільної освіти, випускника початкової школи, середньої школи, змушує нас під іншим кутом зору подивитися на ряд проблемних питань, які, начебто, не були гострими, але, в часи реформування та зміни курсу, постали гостро і, в окремих випадках, навіть занадто гострими.

Для з'ясування та ранжування проблематики, щодо функціонування та розвитку дошкільної освіти в Україні нами було проведено анкетування. Було охоплено дослідженням 40 батьків дошкільників, 35 учнів початкових класів, їх 25 учителів. Серед основної проблематики, яка гостро виражена в наші часи в дошкільній Україні, необхідно виділити такі питання:

- Неготовність до змін педагогічних кадрів, які є професійно вигорілими або професійно деформованими;
- Висока плінність педагогічних кадрів дошкільця;
- Дефіцит педагогічних кадрів дошкільця;
- Низький рівень оплати праці педагогів-дошкільників;
- Відставання програмового матеріалу від реальності та сучасності;
- Нерозуміння батьками потреби оновлення, критичне сприймання реформ;
- Слабка матеріально-технічна база закладів дошкільної освіти, що унеможлиблює або гальмує процеси реформи;
- Відсутність достатньої кількості дитячих місць в закладах дошкільної освіти (особливо у групах для дітей раннього дошкільного віку);
- Обтяженість закладів освіти, їх керівників та працівників, крім педагогічних функцій, функціями соціального захисту (зокрема, харчування, в тому числі, пільгове);
- Проблеми забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Дослідницею Г. Назаренко виявлено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови забезпечення

наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: «з'ясовано доцільність здійснення наступності на засадах педоцентризму. Сучасною педагогічною наукою педоцентричний підхід до розв'язання завдань дошкільної та початкової освіти розглядається як конкретна методологія їх реформування, так як створює передумови для цілісного розвитку особистості дитини. До основних принципів педоцентризму відносяться: визнання самоцінності дошкільного та молодшого шкільного віку; організація навчання в межах специфічних для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку видів діяльності; використання методів і форм навчання, що відповідають своєрідності розвитку дитини».[1, с. 10].

Отже, в дослідженні нами виявлено ряд ключових проблем у розвитку дошкільної освіти.

Пропозиції та рекомендації.

1. Керівникам закладів дошкільної освіти, органам управління освітою:

1.1. необхідно організувати підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів для впровадження реформ, нових методів навчання та виховання, попереджати професійне вигорання та професійну деформацію.

1.2. Вжити дієвих заходів стимулювання праці педагогів з метою попередження плинності педагогічних кадрів дошкільля.

1.3. Дефіцит педагогічних кадрів дошкільля подолати шляхом популяризації професії педагога-дошкільника, встановлення доплат та надбавок до заробітної плати.

1.4. Сприяти підвищенню рівня оплати праці педагогів-дошкільників.

2. Міністерству освіти і науки України:

2.1. систематично оновлювати програмовий матеріал відповідно до умов реальності та розвитку сучасної науки і техніки.

2.2. Забезпечити проведення широкої роз'яснювальної роботи в ЗМІ стосовно потреби реформування освіти, якості та своєчасності реформ з метою уникнення нерозуміння батьками потреби оновлення, критичного сприйняття реформ.

2.3. Забезпечити систематичного поліпшення матеріально – технічної, дидактичної, спортивної та оздоровчої бази закладів дошкільної освіти, з метою попередження та унеможливлення або гальмування процесів реформи.

2.4. Систематично здійснювати заходи щодо забезпечення достатньої кількості дитячих місць в закладах дошкільної освіти (особливо у групах для дітей раннього дошкільного віку).

2.5. Усунути обтяженість закладів освіти, їх керівників та працівників, крім педагогічних функцій, функціями соціального захисту (зокрема, харчування, в тому числі, пільгове).

2.6. Забезпечити вирішення проблеми забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Назаренко Г. І. Організаційно-педагогічні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку // Кривий Ріг. – 2002. – с. 10.
2. Національна доктрина розвитку освіти. – 2002.
3. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: дис.... доктора пед. наук: 13.00.06 / Ніколаєнко Станіслав Миколайович. – 2009.– с.1.

Євченко І. М.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології і педагогіки
НПУ імені М. П. Драгоманова,
(м. Київ)*

ПСИХОЛОГІЧНА СУВЕРЕННІСТЬ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Психологічний простір – це інтеріоризована й привласнена суб'єктом частина середовища й явищ зовнішнього світу, яка стає головним змістом його внутрішнього світу. С. Нартова-Бочавер розглядає кордони особистості в структурі суверенного, депривованого й зруйнованого психологічного простору, зачіпаючи проблему цілісності «Я». Психологічний простір особистості називають суверенним у тому випадку, якщо людина змогла протистояти руйнівним впливам ззовні або уникнути їх; депривованим – якщо їй доводилося переживати власне безсилля в спробі відстояти кордони особистості; й зруйнованим – якщо деструктивні впливи мали тотальний характер. Психологічний

простір особистості переживається суб'єктом як збережений або порушений, що виражається в почуттях спокою або занепокоєння; усвідомлюється поблизу своїх кордонів і не усвідомлюється в тих областях, які останнім часом не зазнавали змін; виражається в поведінці, спрямованій на об'єкти, значущі для внутрішнього світу. Кордони простору визначають ставлення до малого й великого соціуму – сім'ї й друзів, соціальних груп. Міцність кордонів психологічного простору дає людині переживання суверенності власного «Я», почуття впевненості, безпеки, довіри до світу.

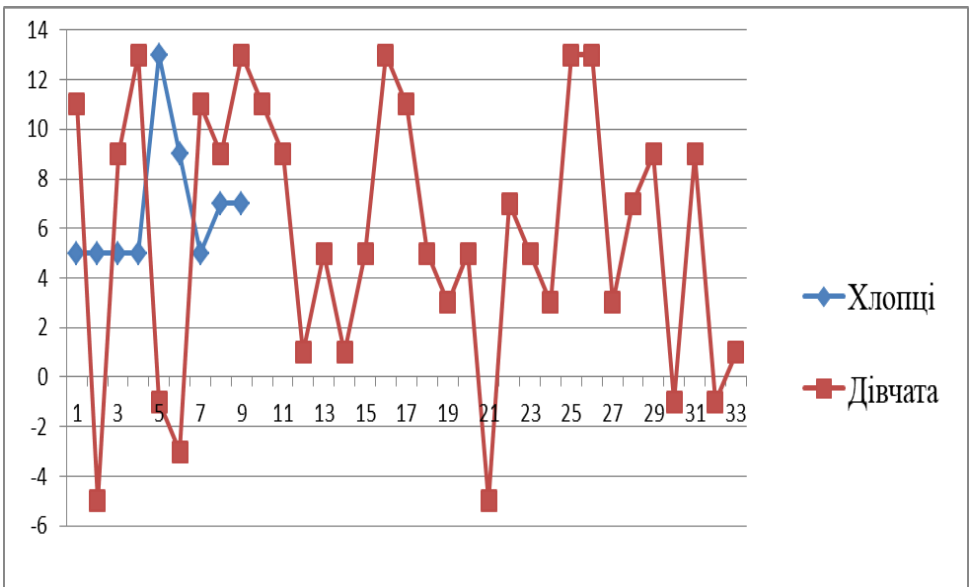
Найважливішим критерієм психологічної зрілості є особистісна суверенність. Психологічна (особистісна) суверенність – це здатність людини контролювати, захищати й розвивати свій психологічний простір, заснований на узагальненому досвіді успішної автономної поведінки. Вона являє собою форму суб'єктності людини й дозволяє в різних формах спонтанної активності реалізовувати потреби. Найважливішим критерієм психологічної зрілості є особистісна суверенність. Психологічна (особистісна) суверенність – це здатність людини контролювати, захищати й розвивати свій психологічний простір, заснований на узагальненому досвіді успішної автономної поведінки. Вона являє собою форму суб'єктності людини й дозволяє в різних формах спонтанної активності реалізовувати потреби. Під особистісною суверенністю мається на увазі внутрішня емоційна згода людини з обставинами її життя. Суверенність проявляється в переживанні людиною автентичності власного буття, доречності, впевненості в тому, що воно проходить відповідно до власних бажань і переконань.

Особистісна психологічна суверенність має декілька складових: суверенність фізичного тіла, території, світу речей, звичок, соціальних зв'язків, цінностей. Кожний віковий період є сензитивним для розвитку певної складової особистісної психологічної суверенності. Розвиток психологічного простору в життєвому циклі:

1. Дитинство – суверенність фізичного тіла.
2. Ранній вік – зростає показник суверенності речей.
3. Дошкільний вік – пріоритетність суверенності речей зберігається.
4. Молодший шкільний вік – на перший план виступає суверенність звичок.

5. Підлітковий вік – суверенність цінностей, яка зберігається до кінця життя, також високі показники по комплексному самоствердженню (завоювання і збереження особистої автономії).
6. Юнацький вік – зберігається пріоритет суверенності цінностей і смаків.
7. Дорослість – суверенність цінностей і суверенність звичок.
8. Пізня дорослість – суверенність цінностей.

Пілотажне дослідження, проведене серед студентів (майбутніх психологів) НПУ імені М. П. Драгоманова, дає змогу констатувати, що у деяких студентів у підлітковому віці не сформована достатньо суверенність цінностей, а отже, не визначені пріоритетні погляди, ідеї, шляхи розвитку власної особистості. Результати представлено на рис. 1.

Рис. 1. Результати опитування студентів-першокурсників (n=42) за методикою С. Нартової-Бочавер «Суверенність психологічного простору», за шкалою «суверенність цінностей»

Вибірку становили студенти перших курсів (n=42, серед них: 33 дівчат та 9 хлопців). Аналізуючи отримані дані, зазначимо, що серед дівчат 18,2 % (n=6), мають не сформовану в підлітковий період суверенність цінностей. Такі студентки будуть вразливі до

соціальних впливів, не мають сформованої власної точки зору на суспільні процеси, моральні цінності можуть змінюватися в залежності від ситуації. Серед хлопців в процесі дослідження не було виявлено студентів з несформованою ціннісною суверенністю, що, на нашу думку, вказує на більш свідомий вибір майбутньої професії та зрілість особистості.

Суверенність є необхідною умовою розвитку людини як особистості, підтримки її благополуччя, посилення її суб'єктності та підтримки психологічного здоров'я, формування моральних цінностей. Підлітковий вік є важливим для формування ціннісних установок особистості. Завдання сучасної школи – сформувані в учнів правильні моральні цінності, зокрема почуття власної гідності, любов до природи, повагу до оточуючих, патріотизм, приналежність до власної нації, народу. А майбутній психолог має працювати над розвитком власної психологічної суверенності, щоб після закінчення навчання виконання своїх професійних обов'язків не призвело до страждань та емоційного виснаження, щоб у спілкуванні з клієнтами дотримуватися моральних норм, не порушувати «Етичний кодекс психолога» та надавати якісну допомогу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нартова-Бочавер С. К. Опросник «Суверенность психологического пространства» – новый метод диагностики личности // Психологический журнал. – 2005. – Т. 25. – № 5. – С. 77–89.

Пізня Г.В.

*викладач дошкільних дисциплін
КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР»
м. Нікополь*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ЗМІНИ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Одним із првідних напрямків державної політики в розвитку освіти є підготовка кваліфікованих працівників здатних до професійного розвитку, прояву творчості, ініціативних, комунікабельних, конкурентноспроможних на ринку праці. Державна національна програма “Освіта” орієнтує на підготовку нової генерації педагогічних кадрів від вихователя дитячого садка до викладача вищого навчального закладу. В даний час на ринку праці найбільш затребуваними вважаються фахівці з глибокими професійними знаннями, уміннями, тобто кваліфіковані, грамотні працівники, до того ж з оптимістичними особистісними якостями. Професія вчителя з дошкільного виховання передбачає перш за все таку професійну якість як уміння спілкуватися. Комунікативна компетентність визнається чи не найголовнішою в переліку професійних компетенцій. Тож необхідним завданням виступає не лише оновлення змісту навчання і підготовки майбутніх вчителів з дошкільного виховання, а й зміни в підході до організації самого навчання.

Згідно Закону України “Про вищу освіту” навчальний процес в коледжі здійснюється в таких формах: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи. Основними видами навчальних занять є: лекція; лабораторне, практичне, семінарське заняття. Традиційно вважається, що оптимальна можливість для спілкування викладача зі студентами виникає на практичних та семінарських заняттях. Природньо, що і формування професійних комунікативних умінь можлива саме на цих заняттях в коледжі. Як же заохотити студента до активного спілкування, співбесіди на лекції, семінарі, перетворити його на співавтора навчального заняття, творчого експериментатора на практичних заняттях? Насамперед, необхідно перебудувати ставлення педагога до студента – здобувача педагогічної освіти в сучасних умовах. Яким же повинно бути ставлення педагога до студента? Перш за все – це повага до нього, віра у його власні сили і досягнення.

Сьогодні вже неможливо викладати дисципліни традиційно, коли у центрі навчального процесу знаходиться викладач, а студенти пасивно, мовчки сприймають матеріал, слухають пояснення на лекціях або звітують на семінарських і практичних заняттях, виконують контрольні завдання, одержуючи оцінки. Підхід до студента повинен ґрунтуватися на повазі до його думки,

на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. Саме на такий підхід наголошували в своїх працях ще Л. Виготський, В. Шаталов, Ш. Амонашвілі та ін. видатні науковці, педагоги – новатори.

Використання інтерактивних технологій навчання, професійно-практичне спрямування фахової підготовки, проблемний характер викладу навчального матеріалу набуває в наш час особливої актуальності. І якщо рівень лекції, як виду навчального заняття, цілком залежить від викладача, його знань, прагнень цікаво донести матеріал до кожного студента, то проведення семінарських і практичних занять потребує активної участі не лише викладача, а й студентів, коли створюється ситуація обговорення проблеми, пошуку шляхів розв'язання проблеми, аргументування власного погляду. Саме це сприятиме формуванню комунікативних компетенцій майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти.

Традиційно головна мета семінару – поглиблення, систематизація теоретичних знань студентів, а також контроль засвоєних студентами знань. Часто в гонитві за оцінками на семінарських і практичних заняттях втрачається цінність спілкування зі студентами. На перший план в сучасній освіті виступає можливість студентів вільно висловлювати коментарі до науково-теоретичних положень, відстоювати свою думку, демонструвати самостійність мислення. Для того, щоб семінар був цікавий і корисний для студентів, а викладач мав змогу включити в роботу всіх студентів та ще й оцінити рівень знань кожного потрібні не аби які знання, уміння, майстерність самого викладача.

Всім відомі різноманітні форми проведення семінарів. Це і семінари – евристичні бесіди, і семінари – доклади, реферати, повідомлення, і семінари-диспути, і семінари-практикуми, і міжпредметні семінари, семінари обговорення рефератів і творчих робіт, семінари - коментовані читання, розв'язування задач, семінари - конференції, семінари – «мозковий штурм» та інші. Кожен із них має як позитивні, так і негативні сторони. Але ми не можемо не звертати увагу на ті об'єктивні факти, які негативно впливають на якість семінарських занять взагалі (пасивність окремих студентів на семінарах, недостатньо розвинене професійне мовлення, брак умінь чітко викладати свої думки, психологічна закритість окремих студентів, нерішучість, страх аудиторії,

відсутність дискусії, «відірваність» теоретичних знань від життєвих фахових проблем в дошкільній освіті, недостатній рівень підготовки студентів до семінарського заняття не залежно в якій формі він планується проводитись викладачем). Таким чином можна зробити висновок, що уникнути негативних факторів, помилок і підвищити якість проведення того чи іншого виду семінарських занять можливо в разі якісної підготовки як викладача, так і студентів. Як же заохотити студентів до якісної підготовки до семінарів і практичних занять?

Готуючись до семінарського, практичного заняття, варто давати студентам тематику семінарів заздалегідь, ще до того, як вони почнуть вивчати матеріал на лекціях. Контролювати якість засвоєння попереднього лекційного матеріалу можна на лекціях, під час актуалізації засвоєних знань (з допомогою швидкого експрес-опитування, тест-контролю, диктантів, прийомів «коло на воді» тощо. А вже на семінарському занятті дати змогу студентам вільно висловлюватися з проблеми, обговорювати. Такий підхід створить у студентів попередню мотивацію, проблему до вивчення теми, а на самому семінарі додасть впевненості в своїх знаннях. Перед вивченням конкретного розділу дисципліни можна дати перелік питань семінарського заняття, тематику творчих завдань, реферативних доповідей, презентацій та іншого. Не маловажне значення має підготовка викладачем наочності: таблиць, карток, посібників, плакатів, портретів – наочності, яка відіграє роль візуальної опори на семінарському занятті. Цікаві для студентів і ефективні є різноманітні інтерактивні методичні прийоми: «відкритий мікрофон», різноманітні ігрові прийоми (рольові, ділові, позиційні, сюжетні ігри, ситуаційні вправи, імітаційні ігри та інші).

Для створення комфортного спілкування викладача зі студентами варто визначитися з позицією викладача, місцем розташування під час діалогу чи полілогу зі студентами. Психологічно обґрунтованим буде положення викладача «на рівні» зі студентами, обов'язково бути обличчям до студента, в спільному колі або поруч, за круглим столом. Викладачеві слід не лише самому уважно слухати доповідача і нотувати ті думки й позиції виступу, які треба схвалити, доповнити чи виправити, а й залучати всіх студентів продуктивно слухати виступ свого товариша, занотовуючи ті думки, на які треба реагувати, помічати нове, корисне, помилкове тощо. Часто під час доповідей студентів

лунають нові, додаткові професійно значущі повідомлення, факти, явища, на які слід звернути увагу. запам'ятати і засвоїти. Уміння слухати і правильно оцінювати виступаючого - важливий фактор педагогічного процесу. Варто запропонувати студентам в ході виступів робити короткі записи, а пізніше скласти декілька тестових запитань за змістом прослуханого. Важливою складовою успішного проведення семінарських занять є психологічний стан студентів. Впевненості під час виступу додає не лише те, як людина знає матеріал, а й те, як її слухають інші, і в першу чергу, викладач. Увагу аудиторії до виступу студента забезпечує його чіткість, логічність, емоційна виразність. Але не всім вдається якісно висловитися. Тож варто диференційовано підходити до розподілу завдань, доповідей, виступів, презентації рефератів між успішними, впевненими, рішучими студентами та такими, яким бракує впевненості. Робота в мікрогрупах, парах може на перших етапах створити «зразок», додати впевненості останнім, надихнути та додати рішучості.

Практичне заняття - це форма навчального заняття, де викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування чи то під час розв'язання практичних задач, ситуацій, чи то під час моделювання ситуацій та планування різних форм роботи з дітьми в ДНЗ. Практичне заняття може бути складовою семінарського, в якому передбачено виконання практичних завдань. Підготовка викладача до проведення практичних занять зосереджується на розробці методичного матеріалу – контрольних тестів, комплектів завдань різної складності для роботи на занятті, інструкції до виконання практичної роботи, виготовлення схем, планів тощо. Слід пам'ятати, що основна мета цих занять - здійснення студентами самостійних практичних дій з навчальним матеріалом.

Стандартний алгоритм проведення практичного заняття: початок - вступне слово викладача, у якому підкреслюється значення теми для практики. Далі студенти під керівництвом викладача обговорюють питання теми. Наступним етапом є вирішення різного роду практичних задач: аналіз відео-фрагменту заняття, аналіз конспекту заняття, складання конспекту, розв'язування педагогічних ситуацій, тестів, кросвордів тощо. У кінці заняття викладач виставляє студентам оцінки за активність,

глибину засвоєння матеріалу, виконання індивідуальних завдань і вміння практично застосовувати ці знання.

З метою моделювання професійної діяльності майбутніх вихователів проводяться практичні заняття у формі рольової гри «Гра-заняття у дитячому садку», «Консультація для батьків», «Виступ на педнаradі», «Батьківські збори» тощо. На практичному занятті студенти розподіляються на дві підгрупи: одна – вихователі, інша – діти, або вихователь - батьки. Створюється уявна ситуація, в якій один студент – «вихователь», решта – «діти». Після презентації фрагменту заняття, гри, вправи, відбувається активне обговорення, аналіз та оцінка дій учасників. Після цього команди міняються ролями. Такі рольові ігри допомагають формуванню у студентів психологічної готовності до професійного спілкування в дошкільних закладах, дозволяють компенсувати розрив між теорією і практикою.

Ефективним і доречним, на мою думку, під час вивчення дошкільної педагогіки та фахових методик на семінарських і практичних заняттях є використання педагогічних задач (ситуацій). Різні форми роботи з педагогічними задачами (як колективні, так і індивідуальні; як усні, так і письмові) дають можливість викладачу оцінити знання, студентам - обговорити, спланувати власні дії. При розв'язанні типових завдань можна запропонувати студентам скласти аналогічні, користуючись педагогічною літературою і власними спостереженнями під час практики в дитячому садку. Доцільно давати студентам завдання для самостійної роботи вдома, радячи при цьому для правильного їх розв'язання використовувати навчальні посібники і додаткову літературу – твори класиків педагогіки, окремі журнальні статті, книги з різних питань дошкільного виховання. В процесі викладання педагогіки і фахових методик дуже важливо наочно показати студентам роль теоретичних знань у становленні педагогічної майстерності, професійних компетенцій.

Важливим моментом практичної роботи є аналіз викладачем виконаних робіт (конспектів, моделювань). Під час аналізу необхідно спиратися на ті вимоги та критерії оцінювання роботи студентів, які сформульовані в інструкції до виконання практичної роботи. Це дає змогу студентам самоаналізувати свою роботу, а викладачу залучати до аналізу студентів.

Практична діяльність і творчість викладачів коледжу невичерпна. Тому кожен викладач може використовувати будь-які форми діяльності на занятті: як традиційні, так і інноваційні. До останніх можна віднести такі форми семінарів, проведені нашими викладачами в різні роки з різних навчальних дисциплін, як: усні журнали, калейдоскопи, віртуальні подорожі, бінарні заняття та інші. Вже склалась традиція проведення бінарних міждисциплінарних семінарських занять за участю двох, а іноді і трьох викладачів фахових дисциплін. Такі міжпредметні семінари активізують студентів, надихають викладачів. Головна їх особливість – наскрізна тема. Саме вона підкреслює дієвість міжпредметних зв'язків, важливість теоретичних знань на практиці, допомагає включити у студентів масштабне мислення, уміння прогнозувати, творчо планувати і застосовувати власні знання. В нашому архіві бінарних занять вже є досвід інтеграції педагогіки з методикою розвитку мовлення та літературою для дітей дошкільного віку; основ педагогічної майстерності, педагогіки; логопедії та сучасної української мови; педагогіки, ОПМ та методик.

Незалежно від форми організації, підвищення якості процесу навчання в сучасній педагогічній освіті залежить від співпраці викладача та студентів, від якості педагогічного спілкування, взаємодії між тими, хто навчається, та тим, хто навчає, від конструктивного діалогу.

Таким чином, у сучасній педагогіці існує багато варіантів та форм, методів і прийомів активного та ефективного навчання, формування комунікативних умінь. Отже, вдумливо добираючи та використовуючи активні форми спілкування зі студентами на заняттях, викладач може змінити ставлення студента до процесу отримання знань, підвищити рівень його інтелектуальної активності, самостійності та практичних навичок, сформувати готовність саме здобувати освіту, а не пасивно чекати її. І все це об'єднується в єдину компетентність – комунікативну професійну компетентність вихователя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. /З. Курлянд, Р.Хмельюк, А. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. -2-ге вид., перероб. і доп. - К: Знання, 2005. – 213 с.
2. Фіцула М. М., Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. - К.: "Академвидав", 2010.– 256 с.
3. . Інноваційні форми та методи проведення семінарів, Юлія Осипова, Ірина Мединська / Навчально-методичний журнал «Освіта. Технікуми. Коледжі», №1(28) – 2011, стор.28
4. Семінарське заняття та його аналіз / ж-л «Відкритий урок», жовтень 2011 р.
5. Практичні методи навчання, Віолета Невмивака / Навчально-методичний журнал «Освіта. Технікуми. Коледжі», №1(28) – 2011, стор.25

Яловенко І.М.

*викладач психолого-педагогічних дисциплін
КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР»
м. Нікополь*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПОШУКОВИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ І МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У вересні 2018 року стартувала повномасштабна реформа загальної середньої освіти. Учні всіх перших класів почали навчатися за новим Стандартом, який визначив вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти.

Важливим аспектом Нової української школи є дитиноцентризм, що полягає у впровадженні особистісно-орієнтованої моделі навчання. У центрі освітнього процесу має перебувати дитина з її можливостями, інтересами, потребами.

За експертними прогнозами, у 2020 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі [3].

У відгук на цей запит Нова українська школа здійснює перехід від школи, яка напихає дітей знаннями, до школи

компетентностей. Сучасна школа покликана озброювати учнів такими наскрізними вміннями, як:

- читання з розумінням;
- уміння висловлювати власну думку усно і письмово;
- вміння критично та системно мислити;
- здатність логічно обґрунтовувати власну позицію;
- проявляти творчість та ініціативність;
- вміння конструктивно керувати емоціями;
- оцінювати ризики;
- приймати рішення;
- розв'язувати проблеми;
- здатність співпрацювати з іншими людьми.

Щоб набувати цих вмінь, школярі повинні навчатися за діяльнісним підходом у навчанні[2;3].

Зміна пріоритетів у системі освіти, переорієнтація на особистісно-орієнтовану модель взаємодії педагога з дітьми, організація шкільного пізнавального процесу, який приносить радість дитині, спонукає її до творчості і дослідницької, пошукової діяльності, потребує також змін у підході до розробки й реалізації інноваційної психолого-педагогічної системи роботи з дошкільниками.

У зв'язку з вище викладеним постає досить актуальною проблема наступності між дошкільною ланкою освіти та початковою школою, оскільки саме на цих етапах психічного розвитку закладаються основи особистості.

Загальнопедагогічний закон наступності пов'язаних між собою ланок навчання обґрунтовано в працях Я.-А.Коменського, Й.-Г.Песталоцці, К.Д.Ушинського, С.Русової, Н.Лубенець та ін. Так, Я.-А.Коменський створив систему шкіл, яка охоплювала всі періоди становлення і розвитку особистості дитини, починаючи з дошкільного віку.[6, с.427]

Сучасний стан проблеми наступності характеризується різнобічністю охоплення багатьох питань та неоднозначністю їх трактування і має комплексний, міждисциплінарний характер, перебуваючи на перетині актуальних напрямків педагогіки, психології, філософії, соціології, фізіології.

Поняття «наступність у навчанні» вперше отримало теоретичне обґрунтування в працях Е.Баллера, Г.Ісаєнко, ставши згодом предметом багатьох досліджень у вітчизняній та зарубіжній

педагогіці. Її понятійний тезаурус найбільш повно представлено в працях С.Батишев, А.Беляєвої, Ш.Ганеліна, М.Махмутова, В.Сластьоніна, В.Тамаріна та ін.

Проблема наступності в навчанні та вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку досліджувалась такими педагогами та психологами як Л.Артемова, О.Богданова, Л.Божович, З.Борисова, В.Кузь, А.Леушина, Г.Люблінська, О.Проскура, С.Рубінштейн, О.Савченко, В.Сухомлинський, Є.Тихєєва, О.Усова та ін. У ряді дисертаційних досліджень висвітлено питання наступності дошкільної та початкової освіти в межах того чи іншого начального предмета: математики (І.Попова, Р.Руга та ін.), рідної мови (Л.Калмикова та ін.), природознавства (Т.Ковальчук, В.Лисенко, Д.Струннікова та ін.), окремих напрямків виховання: трудового (Л.Дашковська), естетичного (А.Ароніна), морального(О.Ткаченко).

Стратегічний напрямок вирішення проблеми наступності теоретично розроблено в концепції В.В.Давидова, Д.Б.Ельконіна, які досліджували перехідні форми розвитку дитини від дошкільного дитинства до молодшого шкільного віку. Їх концепція розвиваючого навчання забезпечує єдність, системний розвиток, наступність роботи освітніх установ як дошкільний заклад і школа, наступність дошкільного виховання і шкільного (зокрема в молодшому шкільному віці) навчання.[5]

На сьогодні невіршеними залишаються питання практичної реалізації основних положень нормативних документів, які визначають сучасну законодавчу базу дошкільної та початкової освіти,- «Базового компонента дошкільної освіти в Україні», Закону України «Про загальну середню освіту», «Державного стандарту початкової освіти», Закону України «Про дошкільну освіту». Дані положення стосуються, насамперед, впровадження у практику роботи загальноосвітніх навчально-виховних закладів нової освітньої парадигми. Вона передбачає формування уміння навчатися впродовж життя, як одну із ключових компетентностей, а саме: оволодіння здатністю до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати власні результати навчання. Тому формування умінь дослідницького пошуку стає одним з найважливіших завдань сучасної освіти. Однак питання забезпечення наступності у

формуванні навчально-пошукових умінь дітей дошкільного і молодшого шкільного віку не були предметом спеціального дослідження.

Зважаючи на важливість окресленої проблеми, ми ставили за мету вивчення і розкриття педагогічних умов забезпечення наступності у формуванні навчально-пошукових умінь старших дошкільників і молодших школярів.

У вітчизняній педагогіці і психології розвиток особистості розглядається як процес засвоєння суспільно створеного знання – соціального досвіду (Б.Ананьєв, Л.Виготський, О.Запорожець, А.Леонт'єв, С.Рубінштейн та ін.). Суттєвою частиною цього соціального досвіду, що підлягає засвоєнню, є уміння, необхідні для здійснення історично утворених видів діяльності: ігрові, трудові, комунікативні, дослідницькі.

Єдиним джерелом достовірних знань є досвід. Історія свідчить, що саме формування досвіду людини зобов'язано дослідницькому ставленню її до облаштованості свого існування, до вдосконалення трудової діяльності і багатства спілкування. Дослідницька практика людини в набутті знань і досвіду формує її пізнавальні здібності, розумові сили і творчі вміння.

Починаючи з дошкільного віку для дитини велике значення має навчання на власному досвіді, через засвоєння сенсу змісту діяльності. Основою включення дитини в навчально-пошукову діяльність, тобто у процес пізнання світу, свого «Я» й себе в цьому світі, є формування навчально-пошукових умінь, що є актуальною проблемою сучасного навчання.[5]

Питання про уміння не нове в педагогічній літературі. Традиційно вміння розглядаються як результат оволодіння дією (або способом діяльності), яка базується на певному знанні та використанні його у процесі вирішення певних завдань. В основі умінь лежать знання теоретичних основ дій (поняття, теорії, закони), способів виконання дій, їх змісту й послідовності (правило). Часто уміння науковці називають знаннями у дії.

Істотною особливістю вмінь є їх узагальненість, внаслідок чого вони з успіхом реалізуються у мінливих і різноманітних ситуаціях. У широкому розумінні уміння – це засвоєна готовність свідомо розв'язувати ті чи інші задачі. Уміння передбачає свідому орієнтацію в нових умовах та включає в себе елементи творчості. Уміння є основою майстерності людини.

Д.Г.Левітес, розглядаючи питання про сучасні основні технології, виділяє такі вміння: організаційно-практичні, інтелектуальні, пошукові-комунікативні. Виділення пошукових умінь в окрему групу обумовлюється зростанням темпів розвитку технології, науки, ролі наукового підходу до будь-якої діяльності.[6,с.321]

У психолого-педагогічній літературі необхідність розвитку дослідницьких умінь, інтелектуальних здібностей і творчості учнів розглядається в роботах Л.Виготського, Д.Левітеса, А.Леонт'єва, І.Лернера, О.Савченко, В.Сластьоніна, Т.Шамової та ін. Навчально-дослідницькі вміння трактуються як синтез дій інтелектуальних, практичних, самоорганізації та самоконтролю, засвоєних та закріплених у способах діяльності, який лежить в основі готовності дитини до пізнавального пошуку й виникає в результаті управління навчально-дослідницької діяльності.

Основним фактором ефективності формування начально-пошукових умінь старших дошкільників і молодших школярів є дотримання принципу наступності у навчанні на суміжних освітніх ланках. У педагогічній теорії наступність вважається універсальною педагогічною категорією, у якій відображається взаємоузгодженість, взаємозв'язок суміжних ступенів, етапів педагогічної діяльності, що і забезпечує безперервність системи освіти [6,с.132].

Одним із основних завдань проблеми наступності у формуванні навчально-пошукових умінь старших дошкільників і молодших школярів є наступність змісту освіти між її дошкільною та початковою ланками. Для розв'язання зазначеного завдання необхідно окреслити сукупність педагогічних умов, які забезпечать ефективність наступності на суміжних ступенях освіти.

З метою досягнення оптимальних результатів у забезпеченні наступності у змістовому та організаційному напрямках між дошкільним закладом та початковою школою в процесі формування навчально-пошукових умінь необхідно дотримуватись таких умов:

- Враховувати індивідуально-психологічні особливості дітей.
- Узгоджувати цілі навчання на суміжних етапах освіти.
- Впроваджувати засоби стимулювання та заохочення дітей до навчально-пошукової діяльності.

- Забезпечувати систему взаємозв'язків у змісті та формах педагогічного процесу, оптимальне співвідношення та зв'язок між окремими етапами навчально-виховного процесу.

- Вводити та узгоджувати вимоги до умінь, що формуються, відповідно до вікової норми та їх модифікацій на кожному наступному етапі навчання.

- Забезпечувати відповідність навчального матеріалу віковим інтелектуальним особливостям дитини.

- Узгоджувати завдання та зміст програмового матеріалу.

- Забезпечувати потенційні можливості змісту навчання для розгортання мотиваційного компонента навчальної діяльності, формування пізнавального інтересу та здібностей, умінь і навичок самостійної роботи.

- Дотримуватися на кожному ступені надання діяльсного компоненту змісту освіти.

- Забезпечувати поступальність відносно рівномірно-висхідного характеру розгортання педагогічного процесу.

- Здійснювати постійну опору на попередньо сформовані вміння, забезпечувати їх вдосконалення, осмислення на новому, вищому рівні та підготовку дитини до засвоєння нового уміння.

- Запроваджувати способи подолання труднощів у навчанні дітей на наступному етапі навчання [4,с.50].

Ефективність забезпечення наступності у формуванні навчально-пошукових умінь старших дошкільників і молодших школярів досягається шляхом комплексного підходу при дотриманні зазначених вище педагогічних умов, що передбачає розроблення дидактичних основ формування змісту освіти, організаційно-методичну роботу з педагогами та батьками, систематичне методичне забезпечення процесу навчання і виховання особистості дошкільника і молодшого школяра.

В сучасних умовах у зв'язку з актуальністю питань, пов'язаних з реалізацією ідей неперервної освіти, переходом до навчання дітей шестирічного віку в Нову українську школу, завдання забезпечення наступності між дошкільною і початковою ланками загальної освіти є теоретично і практично важливим.

В практиці масової освіти панує функціональний підхід до розв'язання завдань наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, який викликає серйозні негативні

наслідки і призводить до недооцінки самостійності дошкільного та молодшого шкільного віку, що є найважливішими періодами розвитку особистості.

Дослідження сучасного стану розробленості проблеми наступності у формуванні навчально-пошукових умінь старших дошкільників і молодших школярів дозволило констатувати, що дана проблема знаходиться в стадії розробки, тож потребує уточнення сутності поняття наступності у формуванні зазначених вище умінь, її складових, ролі і місця в даному процесі.

Проблема є багатогранною і потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Закон України «Про освіту»: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
- 2 Державний стандарт початкової загальної освіти 2018 року: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
- 3 Концепція « Нова українська школа»:[електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>.
- 4 Вашуленко О. Питання наступності в педагогічній теорії// Педагогіка і психологія. – 2005.-№ 4.- с.49-60.
- 5 Савченко О. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти//Дошкільне виховання. – 2000. - №11.- с.4-5
- 6 Словарь практического психолога. – Минск: Харвест, составитель Головин С.Ю., 1997.- С.755

Матюха Ю.О.
викладач української філології
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ РОБОТИ НА ЛЕКЦІЇ-ВІЗУАЛІЗАЦІЇ З ПРЕДМЕТУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Сьогодні перед вищими навчальними закладами стоїть завдання постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту, розробки й упровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, створення умов для підготовки фахівця відповідного рівня професійної діяльності.

Проблема підготовки висококваліфікованих спеціалістів є актуальною. Останнім часом досить широко увійшов у вжиток термін «інноваційні педагогічні технології». Відомо багато визначень поняття «педагогічна технологія». Найбільш вживане є те, що визначає педагогічну технологія як обґрунтовану систему педагогічних засобів, форм і методів, їх етапність, націленість, вирішення навчально-виховних завдань [3, с.170].

Інновації в освіті – це процес створення, упровадження та поширення в освітній діяльності нових підходів, ідей, методів і прийомів, технологій, спрямованих на оновлення, модернізацію, трансформацію навчального процесу відповідно до вимог часу.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей [2, с.50]. Впровадження інновацій неможливе без викладача, який володіє системним мисленням, розвинутою здатністю до творчості, готовністю до інновацій.

Оволодіння новими технологіями навчання й виховання вимагає внутрішньої готовності викладача до серйозної діяльності щодо перетворення самого себе, додаткового вивчення спеціальної

літератури, аналізу педагогічного досвіду педагогів-новаторів, самоосвіти [3, с.170].

У Кременчуцькому педагогічному коледжі при викладі навчального матеріалу з дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)» використовується лекція як спосіб викладу об'ємного теоретичного матеріалу, що забезпечує цілісність і закінченість сприйняття студентами. Це провідний метод навчання і форма організації навчального процесу у ВНЗ. Лекція спрямована на засвоєння систематизованих наукових знань, конкретизує увагу студентів, стимулює активну пізнавальну діяльність, сприяє формуванню критичного мислення. Традиційне навчання супроводжує пасивність студентів на лекції при однобічній активності викладача. Це зумовлено втратою мотивації до навчання, саморозвитком, кризою книжкової культури, вмінням спілкуватися, загальним падінням культури. У деяких студентів виникають труднощі у вмінні аналізувати й систематизувати, робити висновки, висловлювати власну думку. Таким чином це не може не позначитися на особливостях проведення лекційних занять у коледжі. Тому доцільно використовувати різні методи подачі лекційного матеріалу, що сприяють активізації роботи студентів на заняттях.

Однак, за допомогою стандартної лекції не завжди можна розвинути повною мірою професійні здібності та навички. Тому поряд з традиційною лекцією виникає потреба використовувати нестандартні, інноваційні форми лекційних занять.

Дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» розрахована на 54 години. З них 12 годин – лекційні, практичні – 20, самостійна робота студентів – 22 години. Оскільки вивчення цього предмету охоплює стислі терміни освоєння, у своїй роботі використовую лекцію-візуалізацію.

Безперечною перевагою лекції-візуалізації є використання мультимедійних засобів, що дозволяє підтримувати постійний інтерес і увагу студентів до матеріалу, сприймати студентами значний обсяг матеріалу, досягати уніфікації викладання. Такий вид лекції дає змогу викладачу перетворити усну й письмову форму у візуальну форму. Лекція-візуалізація є перспективним і високоефективним засобом, що дозволить надати інформацію в повному обсязі, ніж традиційні джерела. У процесі викладання лекції викладач повинен використовувати форми наочності, які б

доповнювали та ілюстрували навчальний матеріал. Лекція-візуалізація має відповідати науково-методичному рівню вимог до лекцій у ВНЗ, стимулювати навчально-пізнавальну діяльність студентів, забезпечувати варіативність у поданні навчального матеріалу, відповідати практичним потребам викладача і студентів, раціонально поєднувати різні технології подання навчального матеріалу, розвивати інтелектуальний потенціал студентів, забезпечувати контроль знань [1, с.60-61].

На лекції-візуалізації «Структура ділового спілкування. Техніка ділового спілкування. Мовленнєвий етикет» поєднала різні види та форми роботи для підвищення та активізації пізнавальної діяльності студентів.

Мотивуючим елементом на занятті використала відеофрагмент з випереджуючим завданням та запитаннями: чи можете ви сказати зараз, що володієте зразковим мовленням? Чи вміємо ми спілкуватися? Чи ставимо собі за мету досягти успіху в певній справі за допомогою доречно сказаного, вміло використаного ввічливого вислову? Чи завжди усвідомлюємо силу свого слова? Чи остерегаємося ми завдати необережним словом душевної рани співрозмовникові?

Окрім вправ, які спрямовані на створення комфортного, емоційного середовища велике значення мають вправи, які допоможуть налаштуватися на тему, над якою будуть працювати студенти. За допомогою фотодіюди висвітлила тему заняття. Також доцільно використати вправу-активатор інтерв'ю за три кроки. Це спосіб колективного навчання, що допомагає студентам слухати, враховувати та вчитися за допомогою обміну інформацією. Для розвитку навичок активного слухання на початку вправи доцільно нагадати студентам, що вони мають запам'ятовувати, що говоритимуть їхні одногрупники. Запитання для активізації знань студентів: Що ви знаєте з цієї теми? Який досвід ви маєте з цієї теми? Як ви думаєте, яким буде зміст лекції, судячи з її назви? Які у вас запитання щодо цієї теми?

Важливим є міжпредметний зв'язок із предметами профільного навчання. Наприклад, педагогічною майстерністю, створення фотороботу сучасного вихователя – цей вид роботи спрямований для розвитку навиків наочного моделювання, що є способом підвищення не тільки інтелектуального, але й професійного потенціалу студентів шляхом визначення ділових

якостей вихователя та іміджу сучасного вихователя. Адже вихователь своїм зовнішнім виглядом викликає прихильність до себе дітей і дорослих.

Доцільно виконати завдання на встановлення відповідностей з теми «Жести і міміка» на застосування раніше вивченого матеріалу з психології, поєднавши з подіями сучасності - презентація виставки «Коли тиша заговорила» та фотопроекту «Зіркова абетка» у розбудові інклюзивного суспільства та популяризації вивчення жестової мови.

На занятті студенти доповнювали таблицю звертаннями до вихованців, послуговуючись стандартними мовними висловами.

Мовні вислови	Приклади	Форма звертання до вихованця
Звертання.	Вибачте будь ласка, дозвольте вас потурбувати... Пробачте, чи не могли б ви сказати... Друже...	Хлопче, дівчино... Оленко... Андрійко...Діти...

Використання методу кейс-стаді (розгляд практичних ситуацій) заохочує студентів ділитися своїм досвідом. Важливо, щоб ці практичні ситуації були змістовними, містили достатню кількість фактів, були цікавими для аналізу, були сформульовані чітко і конкретно. Студенти одержали описи певних ситуацій спілкування із зазначеними завданнями: «Хто з двох учасників спілкування має привітатися першим? Або відредагуйте подану ситуацію».

Оскільки в українському суспільстві з'явилося таке поняття як «мобільна культура», що є основним засобом комунікації і невід'ємною складовою нашого життя, ми не можемо уявити наше життя без мобільного телефону. Модною тенденцією сьогодні є використання мобільних додатків Viber, messenger. Але ці додатки теж мають свої «+» і «-». Переглянувши відео-дослідження, з'ясували, що ці всі зручності позбавляють нас «живого» спілкування, неграмотність. Інтерв'ю з мобільним оператором доповнить основний зміст теми лекції та допоможе активізувати пізнавальну діяльність студентів. Адже, не кожен вихователь та й студент знає, як себе поводити, коли Вам зателефонував хтось із батьків Вашого вихованця і з обуренням висловив своє

невдоволення певною ситуацією? Як себе поводити в провокаційних ситуаціях?

Підсумок роботи будь-якого заняття – це оцінка та самооцінювання. Вихідне тестування допоможе переглянути і проаналізувати навчальний матеріал лекції. Викладач може оцінити результативність навчального процесу, усвідомити досягнення, активність та зацікавлення.

Одним із найбільш ефективних способів покращити якість лекції - це висловити думки та ідеї студентів щодо засвоєного навчального матеріалу. Гра «Скарбничка висловів з теми «Етикет» для майбутнього вихователя» є ефективним способом заохочення процесу самопізнання.

У процесі навчання за допомогою інтерактивних вправ студент вчиться самостійно робити висновки, аналізувати інформацію, практично застосовувати теоретичні знання, моделювати різні життєві ситуації, розширюється кругозір. При використанні інтерактивних вправ на лекційних заняттях підвищується мотивація навчання і стимулюється пізнавальний інтерес студентів, зростає ефективність самостійної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деркач Т. Лекція-візуалізація як форма активізації пізнавальної діяльності студентів коледжу / Т. Деркач, О. Деркач // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2016. - № 3,4 (41). – с.59-61.
2. Кляп М. Інноваційні методи навчання у ВНЗ як інструмент інтернаціоналізації вищої освіти України / М. Кляп / Вища освіта України. – 2015. - №4. – с.45-51.
3. Мудрик П.М., Сивір Н.І. Упровадження інноваційних технологій у професійно-практичну підготовку студентів / П.М.Мудрик, Н.І.Сивір / Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика». – 2016. – с.169-171.

Мацько В.В.
*асистент кафедри педагогіки
та психології дошкільної освіти та
гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На формування інноваційного освітнього простору вказують всі сучасні законодавчі та нормативні документи, найбільш регламентують здійснення інноваційної діяльності Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.2000 р. № 522), «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків» (від 17.04.03 р. № 245) та інші.

Під час педагогічної практики формується готовність до інноваційної педагогічної діяльності, акумулюючи все накопичене в теорії.

Для залучення до інноваційної діяльності вихователів належать такі форми роботи:

1. Заняття на спеціальних курсах підвищення кваліфікації.
2. Самостійна дослідницька, творча робота над темою, проблемою.
3. Участь у колективній експериментально-дослідницькій роботі.
4. Педагогічні ради, "круглі столи", дискусії.
5. Творча діяльність педагогів у методичних об'єднаннях.
6. Узагальнення власного досвіду і досвіду своїх колег.

Показниками готовності педагога до інноваційної діяльності є:

1. Готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності.

2. Володіння практичними навичками освоєння сучасних педагогічних технологій та розроблення нових.

3. Усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у своїй педагогічній діяльності.

4. Орієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність спільної проблеми, над якою працюють вихователі закладів дошкільної освіти.

5. Інформованість про новітні, сучасні технології, знання нових методик роботи.

Завжди хвилювала вихователів закладів дошкільної освіти проблема пошуку форм організації освітньої діяльності, які в майбутньому будуть забезпечувати позитивний результат. Діяльність закладу дошкільної освіти на сучасному етапі неможлива без пошуку оптимальних форм організації освітнього процесу, без використання перспективного досвіду, а також здійснення інноваційної діяльності, без ефективного вирішення пріоритетних завдань розвитку навчання та виховання дітей.

Впровадження інноваційних нововведень закладом дошкільної освіти відбувається шляхом проведення консультацій, засідань методичних об'єднань, співбесід, участі у районних семінарах для різних категорій педагогічних працівників, на яких ознайомлюють з інноваційними формами і методами в роботі, які стимулюють інноваційні зміни в закладі.

Вихователями широко запроваджуються у освітньо-виховний процес інноваційні технології, а саме:

- розвиток зв'язного мовлення за творами В.Сухомлинського, що сприяє розвитку у дітей соціально-моральної позиції щодо себе, природи і суспільства;

- (теорія розв'язання винахідницьких завдань), що розвиває у дітей творчі задатки, креативність, вміння знайти вихід в нестандартній ситуації, сприяє розвитку інтелектуального потенціалу, логічного мислення;

- художньо-мовленнєва діяльність - це навчання дітей мовлення, розповідання, розвиток комунікативних здібностей засобами художнього слова.

Провідними завданнями закладів дошкільної освіти є здійснення інноваційної діяльності, як засобу підвищення якості освітнього процесу та забезпечення впливу на кінцевий результат освітньої діяльності. Вихователі закладів дошкільної освіти спрямовують свої дії на формування у дітей значущої мотивації до пізнання, що активізує їхню пізнавальну активність, стимулює розвиток власних почуттів та інтересів. Для реалізації окреслених завдань педагоги широко використовують інноваційні технології, цікаві нетрадиційні методики. Чим цікавіша така діяльність, тим емоційніший її вплив і тим більший ефект вона дає. Тому важливою ланкою роботи педагогічного колективу є впровадження в освітній процес інноваційних технологій.

В. Сухомлинський - видатний педагог який створив психолого-педагогічну систему, в якій усе зосереджено навколо дитини-людини, яка побудована на утвердженні тієї філософської істини, що освіта, виховання й розвиток людини мають передбачати утвердження гармонії розуму й серця.

Педагогіка В. Сухомлинського – це педагогіка серця, духовності й толерантності, яка базується на ідеї наближення освітньо-виховного процесу до природи конкретної дитини. Уроки мислення сприяють мовленєвому, розумовому, духовному розвитку дошкільнят і вихованню в них ціннісного ставлення до природи:

- використання схем-моделей для навчання дітей описовим розповідям.

- розвиток інтелектуальних здібностей.

- розвиток зв'язного мовлення засобами театралізованої діяльності, тобто вправління дітей в діалогічному та монологічному мовленні, оволодіння емоційними засобами виразності та мовними поповненнями.

- активізація пасивного словникового запасу.

Дітей навчають знаходити суттєві ознаки предмета, відрізнити їх від другорядних. Діти вибудовують розповідь з дотриманням послідовності та параметрів, закладених у схемах: форма, матеріал, колір, величина, частини, дії.

Використання схем при складанні описових розповідей допомагає дітям засвоїти порівняння предметів не в загальній формі – чим відрізняються предмети або чим, подібні, диференціювати, порівнюючи предмети за формою, величиною, кольором тощо;

- методика використання схем-моделей у лексично-граматичній роботі. Розвиток у дітей словесно-логічного мислення, формування у них умінь користуватися конкретними логічними прийомами і операціями є одним із головних завдань у процесі навчання старших дошкільників.

- методика впровадження у освітній процес оздоровчих технологій терапевтичного спрямування, до яких відносяться: піскова терапія, кольоротерапія, сміхотерапія, казкотерапія, музична терапія.

Досвід показує, що традиції утверджує соціум, що все нове із часом стає традицією. На сучасному етапі традиційна освіта орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. Все очевиднішим стає те, що специфічними особливостями інноваційного навчання є його здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, основою яких є сучасні інноваційні педагогічні технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації // Дошкільне виховання. -2016. - №9. - С.37.
2. Н.Рубан «Здоров'ятворчі та здоров'язберезувальні технології» // Палітра педагога, №2. - 2010. - С. 35.
3. А.І.Шамрай «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи в ДНЗ»//Дошкільний навчальний заклад, № 10. - 2007. - С.48.

Шаповал О.Г.

*асистент кафедри педагогіки та
психології дошкільної освіти та
гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

**РОЗШИРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА
ДОПОМОГОЮ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ**

Становлення суспільства знань, економіки знань зумовлює необхідність постійного їх оновлення для всіх верств населення. Неперервність освіти вже стала базовим принципом освітньої системи, на черзі – необхідність впровадження нових підходів, що мають забезпечити розширення відкритості і доступності знань для все більшої частини населення. Таким вимогам відповідає концепція smart-освіти (Self-directed, Motivated, Adaptive, Resource-enriched, Technology embedded), що передбачає комплексну модернізацію всіх освітніх процесів, а також методів та технологій, що застосовуються в цих процесах.

Дієвими інструментами в організації smart-освіти є :

— інтернет-сервіс **learningapps** - конструктор для розробки різноманітних завдань із різних предметних галузей для використання і на заняттях, і в позанавчальний час, що дозволяє учням перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, сприяючи формуванню їх пізнавального інтересу. Педагог має можливість створити клас, у якому учні можуть не тільки виконувати вказані завдання, а й створювати їх самотужки. Усі результати діяльності відображаються в теці «Статистика класу», даючи змогу прослідкувати динаміку активності, досягнень конкретного учня та здійснювати аналіз учнівської діяльності. Розподільні диктанти, встановлення відповідності, відновлення структури, розташування за порядком, заповнення пропусків, створення логічних мап, вільна текстова відповідь, вікторини, кросворди, змагання з декількома гравцями – види вправ, що передбачають використання аудіо та відеоконтенту, є потужним інструментом в методичному оновленні уроку.

— Інтернет-сервіс **WordArt** - генератор хмаринок із ключових слів, що розширює спектр методів для роботи з ключовими поняттями на уроці, даючи змогу їх візуалізації: вправління у виборі «ключів», їх поясненні, доборі синонімічних, антонімічних понять за вказаними словами, визначення зайвого серед поданих понять, складання у словосполучення, речення, поширення «ключами» простих речень, обґрунтування логіки поєднання «ключів», створення емоційних образів для аналізу психологічного клімату уроку, оформлення понять в асоціативні форми, створення візуальних сенканів.

Хмарне презентаційне програмне забезпечення **Prezi** - інструмент для створення інтерактивної нелінійної презентації в режимі онлайн. Використання вказаного інструменту посилює механізм викладання матеріалу ефективним наочним та цікавим способом, ставить перед учнем важливі питання: як із великої кількості інформації вибрати головне, як наочно показати логічний зв'язок між частинами тощо.

Генератор ребусів **rebus1** допомагає легко створити візуальну загадку, яка буде продуктивним засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитком спостережливості, логічного мислення. На уроках української мови та літератури може бути використана на етапі ознайомлення з новою темою, поняттям, персоналією, перевірки знання фактичного змісту твору або ж у підсумку для перевірки засвоєних ключових понять. Форми інтернет-ресурсу **Google**.

Google–презентації дають можливість не просто опрацювати, узагальнити, оформити в межах слайду певний матеріал, а й організувати спільний проект. Створивши шаблон презентації з певної теми та надавши доступ учням, учитель має можливість коригувати діяльність учнів на різних етапах шляхом коментування, дистанційної онлайн співпраці над конкретним питанням, крім того, виконання подібного завдання дає можливість учням розвинути навички роботи з різними видами інформації, вміння обирати головне та узагальнювати матеріал у певній формі.

Google–документи дають можливість організувати вчителю спільну роботу по створенню (дистанційно) спільних таблиць, наприклад, характеристика творчої спадщини письменника, ідейно-художній аналіз твору, ілюстрація правил пунктуації зразками зі вказаного твору, добір прикладів використання синтаксичних фігур у творчості конкретного автора, створення тематичних словників тощо.

Google–форми дають можливість створення тестів та анкетування для проходження як у класі, так і поза його межами, не вимагаючи для цього особливих технічних умов, адже вистачить і особистого смартфона учня. Форма передбачає використання в опитувальнику фото, відеоматеріалів. Надає можливість здійснення ґрунтовного аналізу проведеної роботи: виявити прогалини в засвоєнні матеріалу в мікрозначенні (визначити найбільш складне питання для учнів, щоб зробити відповідну корекцію знань),

дослідити роботу окремого респондента, прослідкувати загальну динаміку засвоєння теми, за необхідності дати повторне ускладнене завдання. Використати вище вказану форму можна у якості анкетування для організації рефлексії уроку, для визначення емоційно-психологічного фону уроку, для проведення професійного самоаналізу тощо.

Отже, сучасний інтернет-простір пропонує достатню кількість сервісів та ресурсів для створення онлайн-курсів та аудиторій, які втілюють в життя концепцію SMART, основним завданням якої є створення освіти майбутнього з розширенням часу, простору, навчальних матеріалів та методів навчання, що долають обмежені можливості традиційних навчальних занять в аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Smart-освіта: ресурси та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 16–17 жовтня 2014 р.) : тези доповідей. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 350 с. – Укр., рос. та англ. мовами.
2. Аман І.С. Інтернет-сервіс мультимедійних дидактичних вправ LearningApps. – Режим доступу: <http://internet-servisi.blogspot.com/p/learning-apps.html>

Чорноволенко Л.В.

*вихователь-методист, практичний психолог
Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №25
Кременчуцької міської ради Полтавської області
м. Кременчук*

ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Психологічна компетентність є необхідною складовою професійної компетентності педагога і представляє собою узгодженість між його знаннями, практичними вміннями та реальною поведінкою, яку педагог демонструє в процесі педагогічної взаємодії з усіма учасниками навчально – виховного процесу в ДНЗ.

В умовах сьогодення, важливість психологічної компетентності педагога-сучасника, не викликає ніяких сумнівів, вона повинна служити зростанню власної психологічної культури, що передбачає уміння розумітися в інших людях, толерантно відгукуватись на їх поведінку, успішно взаємодіяти з ними, забезпечувати здорову соціально – психологічну атмосферу в освітній установі.

Термін «компетенція» сьогодні широко використовується там де йдеться про навчання та виховання. На думку деяких науковців (В.О.Кальней; С.Є.Шишов та ін..) компетенція – це загальна здібність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, які надбані завдяки навчанню, колу повноважень тощо. [1, с.39]

Розуміючи соціально-психологічні особливості та потреби вихованців та їх батьків, значну роль відведено висококваліфікованим психологам та педагогам у зміцненні психічного здоров'я, формування фізичного та соціального спокою всіх учасників освітнього процесу, що є предметом прискіпливої уваги психологів.

Підготовки майбутнього вихователя полягає у формуванні професійної компетентності, що охоплює систему психологічних, фахових знань, систему фахових умінь, професійні здібності та професійно значущі риси особистості. Цей комплекс сформованих рис дає можливість фахівцю здійснювати завдання виховання і навчання дітей дошкільного віку і, зокрема, їхнього морального розвитку, що визначений як пріоритетний для сьогоденної дошкільної освіти.

Інноваційний характер освітньої діяльності, використання сучасних та навчальних технологій неможливий без створення належних умов для педагогічної творчості вихователя, вдосконалення майстерності, становлення рефлексивності як важливого чинника модернізації дошкільної освіти.

Розуміння того, що вихователь, є тим першоджерелом, що знайомить, прививає певну систему цінностей, і також в співпраці з батьками. Саме вихователь надає дитині розуміння таких цінностей як повага до людей, дітей, дає розуміння того чим з більшою повагою ви ставитесь до інших. Дисциплінованість, розуміння інших, толерантність, вдячність, прощення – саме ці та інші цінності

педагог формує в кожного вихованця та проводить по дошкільному дитинству в гармонії з собою.

Тому і повинні відбуватися зміни у свідомості педагогічних кадрів, щодо формування ними власної творчої педагогічної діяльності, формуючи в собі такі якості творчої особистості, як то: відхилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, наполегливість, висока самоорганізація, працездатність.

Успіх будь-якої справи в остаточному підсумку визначається наявністю компетентної «духопіднесеної» особистості.

Важливим є переорієнтація свідомості педагогів, тобто їх оновлена системи цінностей, внутрішня налаштованість на позитивні зміни у дошкільній освіті, визнання обмеженості особистісних психологічних знань, прагнення до самоаналізу є пріоритетним для самовдосконалення професійного та особистісного зростання і вдосконалення працівників дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шишов С. Е. Школа: моніторинг якості освіти / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М.: Педагогічна спільнота, 2000. – 316 с.

Пристап В. В.

*асистент кафедри педагогіки та
психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасні інновації входять у життя закладів дошкільної освіти у вигляді педагогічних технологій. Під педагогічною технологією розуміють сукупність психолого-педагогічних підходів, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним

інструментарієм педагогічного процесу. Застосування еколого-педагогічних технологій у практиці з дітьми дошкільного віку дозволяє отримати бажаний ефект екологічного виховання за умов:

- докладного опису технології всіх заходів із визначанням їхніх освітньо-виховних цілей та завдань, способів організації, сценаріїв можливого проведення;
- чіткого помісячного-тематичного планування та поетапної реалізації заходів.

Педагогічні технології можна умовно поділити на традиційні та нетрадиційні. Новітні технології екологічного виховання ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких: метод екологічної лабіалізації; метод формування мислеобразів; метод екологічних асоціацій; метод художньої репрезентації; метод екологічної емпатії. Метод екологічної рефлексії та ігровий метод.

В арсеналі сучасного вихователя обов'язковими мають стати заняття з милування природою, заняття-відкриття, заняття-подорожі, заняття-мрії, заняття-дослідження на яких дітям надається можливість обмінюватися своїми почуттями, самотійно, але під керівництвом вихователя здобувати нові знання. Такий підхід до організації занять забезпечує усвідомлення і засвоєння дітьми знань. Бажано, щоб такі заняття проводилися на лоні природи, із використанням музики, образотворчого мистецтва, праці, елементів валеології.

Ефективними у роботі з дітьми є тематичні заняття. Метою цих занять на природі є настанова дивитися й помічати, помічати й відчувати; відчувати й думати, думати й діяти. Перевага надається індуктивному методу пізнавальної діяльності (від часткового та узагальненого).

Спочатку діти отримують інформацію під час спостережень, експериментування, дидактичних ігор праці і тільки після того проводяться підсумкові заняття, на яких встановлюються причинно-наслідкові зв'язки, формуються висновки. Цінність екологічних занять полягає у тому, що вони несуть дитині безліч відкриттів зроблених нею самою.

Широкий діапазон компетентностей і понять формується під час запланованих, систематичних та проведених, у різні пори року, екскурсій та прогулянок на природі.

Змістом екскурсій є: обстеження близької місцевості для формування уявлень про навколишні природні умови, рельєф, наявних рослин і тварин. Під час екскурсій діти збирають природний матеріал для колекції, ігор, занять із флористики, праці, малювання. Обов'язково слід використовувати необхідне обладнання для екскурсії: лупу, фотоапарат, фломастери, коробочки, мішечки, папки для гербарію.

Цікавим методом у роботі з дітьми є проблемні ситуації, які стимулюють допитливість, забезпечують умови практичного пошуку вирішення завдань. Проблемні ситуації розвивають самостійність думки, спрямовують дітей на активні пошуки відповіді на встановлення зв'язків та залежностей часового, послідовного та причинно-наслідкового змісту. Разом із тим проблемні ситуації вчать дітей обґрунтовувати свої судження, висловлювати припущення, самостійно підсумовувати.

Альтернативою використання в роботі з дітьми проблемних ситуацій можуть бути мовні логічні завдання – розповіді – загадки про природу, відповіді на які дитина може дати лише в тому випадку, коли чітко усвідомить зв'язки і закономірності в природі. Зміст і дидактичну мету логічного завдання визначають у відповідності з основною роботою, з ознайомленням дітей з природою.

Зміст цих задач використовується для закріплення вже наявних знань у дітей, навичок розумової діяльності, порівняння і зіставлення раніше набутих знань з метою підготовки дітей до сприймання-матеріалу, складнішого за змістом, розвитку дотепності, стимулювання інтересу і допитливості в пізнанні природи.

Серед інноваційних технологій формування основ екологічної культури дітей дошкільного віку ефективними є технологія використання авторської казки і технологія використання пейзажного живопису.

Важливу, пізнавальну та оздоровчу роль відіграє краєзнавчо-туристична діяльність в закладі дошкільної освіти.

Туризм є найбагатограннішим видом діяльності людини, що надає їй можливість для самовдосконалення, розвитку морально-вольових і фізичних якостей. Краєзнавство – золотий запас духовності, можливість вивчення природи та її багатств, історії побуту й культури населення, його господарчої діяльності, вивчення

й охорона пам'яток та визначення об'єктів, порівняння їх на невеликій території, живе пізнання навколишнього світу, поглиблене ознайомлення з найближчим природним і соціальним середовищем, метою якого є пробудження у дітей ціннісного ставлення до природи, людей минулого і сьогодення. Туристично-краєзнавча діяльність у закладі дошкільної освіти передбачає ознайомлення дітей із туристично-краєзнавчими особливостями рідного міста і його околиць, із елементами народознавства (міфами, легендами, казками, народними святами тощо), із правилами поведінки під час мандрівок, із охороною природи, із природними особливостями, історією та географією рідного краю, активний відпочинок, рухливі ігри на свіжому повітрі. У процесі занять туристи-дошкільнята навчаються долати нескладні природні перешкоди, упакувати рюкзачок, допомагають ставити намет, набувають інших туристичних навичок, отримують елементарні знання з валеології та медицини.

Дана технологія орієнтовна на дітей старшого дошкільного віку (5-6 р.). Вона передбачає тематичний підхід. Теми занять тісно пов'язані з життєвим досвідом дитини, обсягом її знань, умінь та навичок, а також дають відповіді на питання, які виникають в процесі роботи. Наприклад: туристичні походи до лісу, на луки, до водоймів. Це дуже важливі заходи еколого-оздоровчого характеру: діти дихають чистим повітрям, отримують естетичну насолоду від краси природи в різні пори року, пізнають співтовариство рослин і тварин, спостерігають сліди їхньої діяльності, беруть участь у природоохоронній справі чи акції. На педагогічній практиці ми із студентами 4 курсу організували з дітьми старшої групи туристично-краєзнавчі походи до куточку лісу, на луки, міські парки та до водойми. Так як кожний туристичний похід дає багато емоційних вражень, із метою їх закріплення, ми пропонували дітям виготовити іграшкові фотоапарати, якими вони зможуть фотографувати усі цікаві й красиві явища природи. Після повернення з походу, вони «проявляли» свої плівки, тобто малювали те, що їм найбільше сподобалось. А студенти робили справжні фотографії, демонстрували відео, яке було знято на лоні природи. Усі зібрані малюнки та фото зшивали й створювали екологічну книжку.

Ставлення до природи, сприятливого навколишнього середовища формувалося в дітей під час організації та проведення

свят і дозвіль екологічного характеру. Свято Нового року для дітей студенти провели на початку січня, на ділянці навколо живої ялинки. Це був справжній гімн життю – прекрасному дереву, яке не зрубали, якому вдалося вижити. Свято присвячене воді ми організували на початку червня (збігалося з Днем навколишнього середовища). Вода – це життя, без неї не може обійтися жодна жива істота, вода – це радість для людей, особливо дітям, свято дало можливість це відчути.

Найголовнішим екологічним святом для дітей був всесвітній «День Землі» 22 квітня. У цей день студенти проводили заняття за допомогою глобусу, присвячене екологічним проблемам. Діти багато знали, але ми намагалися розширити та поглибити їхні знання, щоб вони задумалися про життя на планеті. Організували колективне малювання на тему: «Прикрашаємо Землю квітками». Провели також акцію присвячену даній темі – діти висівали квіти, висаджували вирощену ними розсаду на квітники. Усі ці заходи пов'язані з Днем Землі виховували у дітей на екологічній основі почуття патріотизму, любові до природи, до своєї планети. Важливе значення мало проведення студентами з дітьми природоохоронних акцій до свят: Нового року. Дня Землі, Дня прильоту птахів, Дня навколишнього середовища, всесвітнього Дня захисту тварин. Нами було проведено кілька акцій – «ялинка» – зелена гілочка», «Прикрасимо землю квітами», що розроблені кандидатом педагогічних наук С.М.Ніколаєвою, а крім них, розроблені педагогами й впроваджені в життя акції «Берегиня», «Бережіть первоцвіти», «Вони потребують захисту». Дані екологічні акції були спрямовані насамперед на формування в дітей і дорослих екологічної культури, екологічної свідомості, екологічного світогляду.

Отже, при формуванні еколого-природничої компетентності дитини, центральним аспектом є формування ставлення до природи, як до цінності, усвідомлення екологічно узгодженої діяльності в природі на основі еколого-природничих знань, вимогами яких є уявлення про зв'язки й залежності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г., Науменко Т., Половіна О. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч.-метод. Посібник. – К.: Генеза, 2013. – 112с

2. Горопаха Н.М. Урізноманітнення форм екологічної освіти дошкільників // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти. – Випуск 13. – Рівне, 2000. – С. 64 – 74.

3. Методика ознайомлення дітей з природою: [Хрестоматія] / Укладач Н.М. Горопаха.– К.: Видавничій Дім «Слово», 2012 – 432с.

4. Ніколаєва С. Роль педагогічної технології у формуванні екологічної культури дітей і дорослих / С.Ніколаєва; укл. Н.Горопаха // Ознайомлення дітей з природою: хрестоматія. – Рівне, 2007. – Ч.2. – С. 294 – 308.

5. Рижова Н. Екологічне виховання дошкільників з позиції нової парадигми / Н.Рижова; укл. Н.Горопаха // Ознайомлення дітей з природою: хрестоматія. – Рівне, 2007. – С. 19–31.

Бровата О.Б.

*завідувач відділенням дошкільної освіти,
старший викладач кафедри педагогіки та психології
дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗВПО ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ ДЛЯ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Проблема фахової підготовки конкурентоспроможного вихователя закладу дошкільної освіти, актуалізується в період реформування системи вищої освіти, розробку оновленого Базового компоненту дошкільної освіти України, впровадженням нового Державного стандарту початкової освіти.

Враховуючи сучасні законодавчі тенденції, акцентом у модернізації дошкільної освіти в Україні є зміна її цілей. Визначаючи провідну роль працівника дошкільної освіти у

розвитку освітньої галузі, державною політикою визначено підтримку й розвиток його інноваційної діяльності. У зв'язку із реалізацією цілей, які поставлені перед викладачами ЗВО при підготовці майбутніх вихователів надзвичайно важливо сформувати в них інноваційні компетенції [2.24].

Питання професійної підготовки майбутніх вихователів висвітлювалися у роботах: Г. Беленької, А. Богуш, О. Кононко, К. Крутій, Т.Поніманської. Проектними технологіями займалися Дж.Дьюї, З.Таран, та інші. Використання інформаційних та мультимедійних технологій в сучасному світі займається цілий ряд вітчизняних та за рубіжних науковців: І. Беліцин, Ю. Єгорова, М. Жалдак, О. Чубукова.

Зупинимось детальніше на обґрунтування ролі інноваційно-освітніх технологій в процесі фахової підготовки конкурентоспроможних педагогів дошкільної галузі. Поняття «інновація» в перекладі з латинської мови означає: оновлення, зміну, запровадження чогось нового. У сучасному науковому просторі дослідники питання «інноватики» в освіті прагнуть доцільно поєднати традиційні освітні технології з інноваційними, орієнтовані на якісне надання освітніх послуг, з урахуванням вимог сьогодення. Важливі акценти під час дослідження новацій у педагогіці робить В. Загвязинський, науковець зауважує, «...нове в освітній галузі – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивний початок, який дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти» [2, с. 23].

І. Дичківська вважає, що інноваційне навчання зорієнтовано на динамічні зміни в навколишньому світі, навчальну діяльність, що ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностях, високих соціально адаптаційних можливостей особистості. Наразі, дослідниця розрізняє поняття «новація» («новий засіб») як певний засіб (нові ідеї, методи, методики, технології, програми тощо) та «інновації», яке ширше за змістом, оскільки означає процес, предметом якого є новації [1, с. 339]. Основоположними домінантами вибору інноваційно-освітніх технологій є: актуальність, гуманістичність, демократичність, доцільність, інтегративність, креативність,

скерованість, економічність, ефективність, мобільність, креативність, перспективність, пошуковість, реалістичність,

Ключовим завданням підготовки конкурентоспроможного фахівця дошкільної галузі є запровадження інноваційно-освітніх технологій: диференційованого навчання; гуманістичного навчання; групового навчання; індивідуалізації процесу навчання; критичного мислення; навчання як дослідження; модульно-розвиваючого навчання; розвивального навчання; технологія особистісно-орієнтованого навчання; проектування; тренінгового навчання; інтегрально педагогічної. Саме у процесі запровадження інноваційно-освітніх технологій навчання, студенти активно взаємодіють як з викладачем, так і з одногрупниками: обмінюються думками, дискутують, опрацьовують новий матеріал, презентують власні стратегії вирішення педагогічних задач, виступають у ролі навчаючого, активно залучаються до пізнання нового матеріалу, здійснюють моніторингові дослідження сучасних статистичних даних; рефлексують, вчатья конструктивно взаємодіяти в команді, вирішувати конфлікти несиловим шляхом, тощо. Наразі, запровадження інноваційно-освітніх технологій, під час фахової підготовки майбутніх педагогів створює унікальну можливість для розвитку у них навичок: спілкування, критичного мислення, рефлексії, прогнозування, планування, тощо. Крім того, важливим аспектом ефективного запровадження інноваційно-освітніх технологій є їхня візуалізація, а саме: запровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Таким чином, зміна освітніх стандартів сприяла модернізації змістовно-технологічного забезпечення навчального процесу, запровадження інноваційно-освітніх технологій, які змінили вектор у підготовці конкурентоспроможного фахівця дошкільної галузі. Доведено, що основоположними спрямуваннями у процесі розвитку та застосуванні інноваційно-освітніх технологій є: розробка та впровадження інтерактивних методів навчання; змістовно-технологічного та науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу; системи модульного навчання; комплексні діагностичні методики, стандартизовані діагностики щодо професійної орієнтації, соціально-психологічної оцінки.

Формування інноваційних компетенцій майбутніх вихователів починається вже на першому курсі. У процесі вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» студентів знайомлять з

інтерактивними технологіями, а на практичних заняттях застосовують такі інтерактивні методи, як мозковий штурм, диспут, розв'язування проблемних ситуацій. Це сприяє формуванню інтересу до інновацій. Під час вивчення педагогіки на другому курсі опрацьовуємо тему «Сучасні інноваційні технології в дошкільній освіті. На лекції оглядово знайомимо студентів з класифікацією педагогічних технологій, характеризуємо найпоширеніші з них. Готуючись до семінару, студенти виконують завдання аналітичного характеру: працюють із фаховими журналами «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», «Дошкільний навчальний заклад», «Вихователь-методист дошкільного закладу» (осмислюють, систематизують текстовий матеріал). Вони порівнюють технології, готують тези повідомлень, готують мультимедійні презентації. При вивченні окремих розділів і тем педагогіки ми намагаємось сформувати в студентів уявлення про інновації в даній галузі. Зокрема, в темі «Фізичне виховання дітей дошкільного віку» знайомимо з авторською методикою М. Єфименка; ігровою методикою Любомира Бейби; знайомимо з мультисенсорною технологією розвитку етичних уявлень дошкільнят; вивчаємо методику ТРВЗ; в темі «Робота ДНЗ з батьками» - вивчаємо тренінгові методики роботи з сім'єю; в темі «Гра» - вивчаємо інформаційно – комунікаційні технології. Перш, ніж дати завдання студентам, ми систематично аналізуємо досвід роботи вихователів та публікації науковців з проблеми впровадження інноваційних технологій, рекомендуємо студентам ознайомитися з ними.

Щоб майбутні вихователі краще усвідомили суть технологій, намагаємось застосувати їх під час проведення практичних і семінарських занять. Зокрема, такі заняття-тренінги проведені за темами: «Використання методики «Ляльки з особливими історіями» у правовому вихованні старших дошкільників»; «STREAM-освіта для дошкільнят»; «Реалізація здоров'язберігаючих технологій в умовах сучасного ЗДО»; ділова гра «Батьківські збори в ЗДО» та ін. Проведення «Профі-шоу» (конкурс педагогічної майстерності); участь у фестивалі «Сучасна казка вчить, як на світі жити». На четвертому курсі викладається навчальна дисципліна «Інноваційні технології в дошкільній освіті» метою якої є сприяння ефективному вивченню інноваційних технологій. У процесі вивчення навчальної дисципліни застосовуємо репродуктивні та творчі завдання студентам. Наприклад, завдання для команд «Скринька запитань»

змінює пасивне засвоєння теоретичного матеріалу на свідоме, зацікавлене. Пропонуємо опрацювати в посібнику тексти з описом та характеристикою інноваційної технології (один текст на 3-4 слухачів). Це сприяє свідомому сприйняттю теоретичних основ інновацій. Досить ефективними є і завдання репродуктивного характеру, які формують інноваційні компетенції майбутнього педагога на рівні практичного засвоєння. Адже студенти мають опанувати ключові поняття, категорії, апробувати форми практичного втілення нововведення, причому спочатку відтворюючи нові методи і прийоми роботи, поступово модифікуючи їх до власних можливостей.

Ефективною формою підготовки студентів до використання інноваційних технологій є постійно діючий семінар-практикум «Впровадження інноваційних технологій в освітній процес дошкільного закладу», під час якого проводяться тренінги, відкриті заняття, демонстрування мультимедійних презентацій.

Студенти випускних курсів виконують курсові роботи з педагогіки, присвячені вивченню інноваційних технологій: «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку шляхом застосування методів ТРВЗ»; «Впровадження STREAM – освіти в практику роботи ЗДО» та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амацьєва О. Формування інноваційної культури педагога / О.Амацьєва, Н.Гавриш // Дошкільне виховання. – 2002. -№10. – С.11-13.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] / І.М. Дичківська. – Київ: Академвидав, 2012. – 352 с. 3. Крутій К. Сторітелінг: мистецтво розповідання або Як зацікавити й мотивувати дітей / К.Крутій, Л.Зданевич // Дошкільне виховання. – 2017. -№7. – С.2-6.

НАШІ АВТОРИ

1. **Анастасьєва І.А.** – практичний психолог Кременчуцького дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №63 (м. Кременчук)
2. **Бордюг Ю.В.** – аспірантка Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського (м. Кременчук)
3. **Бровата О.Б.** – завідувач відділенням дошкільної освіти, старший викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
4. **Гагаріна Н. П.** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (м. Кропивницький)
5. **Гнізділова О.А.** – доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (м. Полтава)
6. **Грицишина Т.І.** – старший науковий співробітник відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих Інституту обдарованої дитини НАПН України (м. Київ)
7. **Денчук І.** – студентка групи Д1-15 КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР» (м. Нікополь)
8. **Дорошенко Т.М.** – викладач дошкільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
9. **Євдокимова О.В.** – студентка групи В-41Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
10. **Євченко І.М.** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки НПУ імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

11. **Жерновкова К.** – студентка групи В-41 Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
12. **Зімакова Л.В.** – доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (м. Полтава)
13. **Карабаєва І. І.** – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (м. Київ)
14. **Корнєєва Д. С.** – студентка групи В-21Б Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
15. **Коробко Ю.В.** – викладач дошкільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
16. **Корф І.В.** – методист відділу дошкільної, початкової та спеціальної освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського (м. Полтава)
17. **Корячка А.В.** – соціальний педагог Решетилівського ЗДО я/с «Ромашка» (сmt Решетилівка)
18. **Крамаренко В.О.** – аспірант кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (м. Полтава)
19. **Краснянська І. П.** – викладач дошкільних дисциплін Вищий навчальний комунальний заклад «Білгород – Дністровське педагогічне училище» Одеської області (м. Білгород-Дністровський)
20. **Крутій К.Л.** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету ім.В.Гнатюка (м. Тернопіль)
21. **Кузнєцова О.В.** – викладач дошкільних дисциплін Комунальний вищий навчальний заклад «Бериславський

- педагогічний коледж імені В.Ф.Беньковського» Херсонської обласної ради (м. Берислав)
22. **Кучай А.І.** – викладач–методист, викладач вищої категорії КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім.Т.Г.Шевченка» (м. Умань)
23. **Литвиненко К.Д.** – студентка групи В-61Б Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
24. **Любченко І.І.** – кандидат педагогічних наук, голова циклової комісії педагогіки і психології та методик дошкільної освіти, викладач вищої категорії КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка» (м. Умань)
25. **Маслюк А. М.** – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Національна школа суддів України (м. Київ)
26. **Матлаш К.М.** – студентка групи В21Б Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
27. **Матюха Ю.О.** – викладач української філології Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
28. **Мацько В. В.** – асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
29. **Михайленко Ю.М.** – практичний психолог ДНЗ (ясла-садок) №41 (м. Кременчук)
30. **Москалик Г.Ф.** – доктор філософських наук, професор кафедри Кременчуцького національного університету ім. М.В.Остроградського, директор Департаменту освіти виконкому Кременчуцької міської ради (м. Кременчук)
31. **Найдьон Т.В.** – практичний психолог Решетилівського ЗДО я/с «Ромашка» (сmt Решетилівка)
32. **Ніжинська О.В.** – практичний психолог, дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №2 Кременчуцької міської ради Полтавської області (м. Кременчук)

33. **Носкіна Л. М.** – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач методики розвитку мовлення і навчання грамоти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
34. **Остапко Л.О.** – викладач дошкільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
35. **Пашигар М.С.** – аспірантка Полтавський національно-педагогічний університет імені В.Г. Короленка (м. Полтава)
36. **Писаренко Т.М.** – практичний психолог ЗДО №82 (м. Кременчук)
37. **Пізня Г.В.** – викладач дошкільних дисциплін КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР (м. Нікополь)
38. **Пономаренко А. А.** – студентка групи В-42 Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
39. **Приступ В. В.** - асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін, Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
40. **Рассохіна О.В.** – викладач дошкільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
41. **Рижкова К.М.** – студентка групи В-61Б Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
42. **Рукіна Ю.В.** – студентка групи В-61Б3 Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
43. **Станіченко О.Ф.** – аспірант Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (м. Полтава)
44. **Стеценко І.Б.** – науковий співробітник Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН України та МОНУ (м. Київ)
45. **Тарапака Н. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут

- післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (м. Кропивницький)
46. **Токарєва Л.Д.** – молодший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України (м. Київ)
47. **Федорчук О. І.** – науковий співробітник Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (м. Київ)
48. **Чорноволенко Л.В.** – вихователь-методист, практичний психолог Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №25 Кременчуцької міської ради Полтавської області (м. Кременчук)
49. **Шаповал О.Г.** – асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
50. **Яловенко І.М.** – викладач психолого-педагогічних дисциплін КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР» (м. Нікополь)
51. **Яценко Т.В.** – кандидат психологічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ДИТИНСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ:
ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА**

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**25 – 26 жовтня 2018 року
Кременчук**

Редактор випуску Кулікова Т.В.

Редакція не завжди поділяє думки авторів, за зміст, достовірність інформації та точність цитувань відповідальності не несе.

При передруці статей посилання на матеріали є обов'язковим.